

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

22 • 1986

SIRP ja VASAR

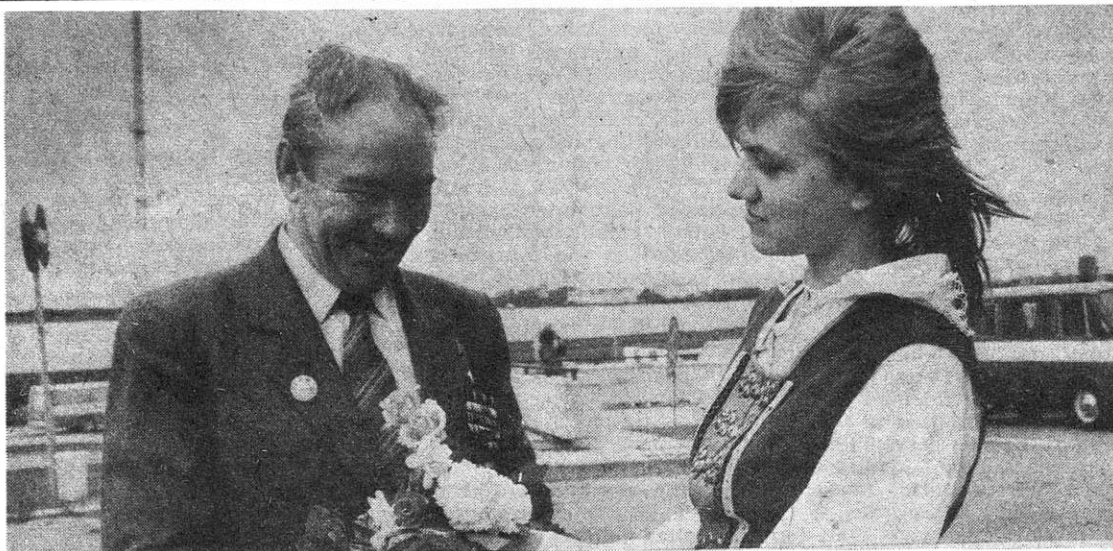
TERE TULEMAST, VALGEVENE KUNSTIMEISTRID!



Juba mitu kuud on Eesti-
maal kõneldud-tegutsetud Val-
gevene NSV kirjanduse ja
kunsti päevade ootuses. Näda-
lavahetuseks saadi külaliste
vastuvõtuks valmis, oligi aeg.
Kuiigi ürituste pidulik ava-
akord anti eile, saabusid esi-
mesed saadikud juba pühapäe-
val. Teisipäeva õhtul ületas
meie piiri rong poeletuhande
valgevene kunstiinimesega, ke-
da Valgas miitinguga tervitati
ja keskööl Balti jaamas lille-
dega oodati. Järgmisel hommi-
kul võeti lennujaamas vastu
ametlik delegatsioon eesotsas
Valgevene KP Keskkomitee
sekretäri A. Kuzminiga ning
loomeliitude esindused. Kol-
mapäev kulus kohanemisele,
avakontserdi proovidele. Kuid
avati ka esimesed kunstinäi-
tused Kadriorus, Tarbekunsti-
muuseumis ja Kohtla-Järvel.

Eilne päev oli hommikust
peale pidulik: lilled Lenini mo-
numendile, vaikusehetk Vabas-
tajate väljakul ja Maarjamäel,
puude istutamine Rahvaste
Sõpruse parki... Pärastlõunal
avati Kunstihoones valgevene
maali ja skulptuuri väljapanek
ja Poliitharidusmajas raama-
tunäitus. Õhtul aga kogunesid
külalised ja võõrustajad V. I.
Lenini nimelisse Kultuuri- ja
Spordipaleesse, kus EKP Kes-
kkomitee sekretär R. Ristlaan
juhatas sisse sõbruspäevade
avatseremoonia. Pärast ENSV
Ülemnõukogu Presiidiumi esi-
mehe A. Rüütli ja A. Kuzmini
sõnavõtte tervitasid külalisi
teeneline ehitaja V. Kraiko,
NSV Liidu rahvakunstnik E.
Kapp, Saue sovhoosi direktor
E. Alba, «Balti Manufaktuuri»
töölise L. Soroka. Loomingu-
lise noorsoo nimel esines K.
Randalu, teatrirahva poolt M.
Mikiver. Piduliku aktuse lõpe-
tas «Sõlekese» esinemine. Õh-
tu teine osa oli Valgevene
kunstimeistrite päralt.

Avakontserdi tantsu-, laulu-
ja muusikarööm jõuab juba tä-
na üle kogu Eestimaa — sõp-
rupäevade kontserdid on al-
gamas Tartus, Haapsalus, Ta-
pal, Jõhvis... Ja muidugi
Tallinnas, kus selle nädala igal
õhtul paar-kolm võimalust kü-
laliste kunstist osa saada. Kõi-
gis linnades-rajoonides antak-
se kokku enam kui poolsada
kontserti. Aga need, kes ei
raatsi ilusat kevadõhtut muu-
sika kuulamisele kulutada, leia-
vad ehk päeval aega mõnele
näitusele sisse astuda — lisaks
juba nimetatutele on homsest
selline võimalus ka Kuressaa-
re lossis —, või valida midagi
täna Poliitharidusmajas ava-
tavate filmipäevade mänguka-
vast. Kontserte-kohtumisi jms.
on aga nii palju, et kõike siin-
kohal loetleda ei saa. Jälgige
reklaami ja leidke see õige pal-
jude pakutute seast!



Tallinna lennujaamas ulatatakse lilled Valgevene delegatsiooni liikmele, Suure Isamaasõja veteranide Minski sektsiooni vastutavale sekretärile, Nõukogude Liidu kangelasele Aljaksandr Bardanovile. Valgevene kirjanikud Rõgor Baradulin, Janka Sipakov ja Viktor Kazko.

FAIVI KLJUTSIKU fotod



Valgevene Riikliku Akadeemilise Rahvakoori orkester.

Sotsialistlik kultuur, ajalooliselt uut tüüpi kultuur on tähtsamaid kasvatusvahendeid, inimese loovate algete, kõlbelise ja intellektuaalse taseme kujundaja. Sotsialismi täiustamise ajastu sotsiaalmajandusliku ning teadusliku ja tehnilise progressi põhiressurs aga on inime-

ne, tema vaimne potentsiaal. Nõukogude ühiskonna uus murranguline etapp eeldab kogu tööstiili ja tegevusmeetodite põhjalikku ümberkorraldamist. Tähtsam kui kunagi varem on kõrgtasemega tänapäevaloomingu ja klassikalise kunsti ulatuslik tutvustamine.

Nüüdismaailma keerulises ja kompromissitus võitluses tõeliste vaimuväärtuste ja kunsti kõrge ideelise sisu eest kuulub erilise koht teatrile kui meie klassikapärandi edasikandjale ja tänapäeva ulatuslike filosoofiaprobleemide tõlgitsejale. Valgevene teatri areng on lahutamatu valgevene kirjanduse ideelis-kunstilisest mõtte- maailmast, meie teatrit kannavad J. Kupala, J. Kolasi, I. Meleži, I. Šamjakini ja V. Bõkavi loomingu süvaideestik, poeesia ja elutõde.

Viimastel aastatel on vabariigi lavakunsti rikanud etendused, mille temaatiliseks teljeks on progressiivse inimkonna võitlus sotsialismiideaalide, rahu ja humanismi eest Suure Isamaasõja aastatel. Nii- suguseid on A. Dudaravi, N. Matukovski, N. Petraševitši ja I. Tšigrinovi näidendid.

Valgevene dramaturgias on tähelepanu noorte loomejõudude esilekerkimine, millele aitasid meie arvates kaasa konkurss «Meie kaasaegne» ja teatrifestival Vitebskis. Võib- olla jääb mõnelgi noorel dramaturgil, lavastajal või näitle- jal vajaka meisterlikkusest ja küpsusest, kuid peamine on, et nende loomingut ilmestab aru- saamine: sotsialistlik teadvus ei saa nõustuda ega harjumus- likult leppida sotsiaalse pahe- ga, vaid vastupidi — on ko- hustatud tõmbama selge eral- dusjoone hüve ja pahe vahele, märgistama piirkonna, mis on seotud inimese kõlbelise aren- guga.

Vabariigi kultuurielu vii- maste aastate tähtsündmusteks võib nimetada tänapäeva heli- loojate, sealhulgas ka Valgeve- ne meistrite ballettide lavale- toomist NSV Liidu rahva- kunstiniku V. Jelizarjevi käe all, S. Prokofjevi ooperi «Sõda ja rahu» lavastamist, vene ja välismaa klassikute teoste etendusi. Kunst peab järjepi-

Rohkem kui 40 aastat on möödunud tollest mälestus- väärsest kevadpäevast, mil voi- deti fašism. Ajaloo seisukohalt pole see aeg kes teab kui pikk, kuid võidu tähendus ja paatos on ju selles, et see sündmus pole saanud ega saagi saada ainult ajalooks. Võit on ka meie tänane uhkus ja jõud, see elab ja areneb rahva tänastes tegudes.

Millised olime meie, valge- venelased, ja millisteks olime saanud? Mis meid erutab, rõõ- mustab, vaevab, millest mõtle- me ja unistame? Missugune on meie maa, mida nii ohtralt on niisutanud higi ja veri?

Sellele vastab omal viisil val- gevene kunst, mis on kasvanud rahva kangelaslikus ajaloos, sõjatules, viisaastakute kuul- susrikkas töös.

Valgevenemaa loodus — kuldsed viljaväljad, sinetavad linapõllud, tihedad metsad — on eepiliselt avar, ta hingelaad on poeetiline ja mõtlik. Need jooned on omased ka valgeve- ne rahvuslikule iseloomule, nõnda ka kunstile, sellest hin- gelaadist on sündinud kujund- lik maailm, mida näeme te- maatilistes piltides ja maasti- kumaalis, skulptuuris, graafi- kasarjades, gobeläänides ja vitraažides. Nähtavat ja tuntud maailma kujutatakse suures plaanis, lihtsalt, südamlukult,

VENNASKULTUURIDE PIDUPÄEV

JURI MIHNEVITS,

Valgevene NSV
kultuuriminister



kunstižanride temaatilist ja stiililist mitmepalgelisust, üldistada rahvuslike suundade ja koolkondade saavutusi, säilitades traditsioonides progressiivse ja hüljates vananenu, mis ei vasta aja nõuetele.

Vabariigi on parasjagu käsil põhimõteteliste lahenduste otsimine teatrite töö ja kontserttegevuse ümberkorraldamiseks, aktiivselt tegeldakse festivalide organiseerimisega.

Muusikapropaganda olulised vormid on niisugused festiva- lid nagu «Kunstimeistritelt maotöötajatele», «Minski ke- vad» ja üleliiduline «Valgeve- ne muusikasõprus», mille raames antakse kuni 600 kontser- ti ja etendust. Viimati nimeta- tud festivalist võtavad osa kõi- gi liiduvabariikide kunstijõud, nende hulgas niisugused tähe- lepanudav kollektiivid nagu Eesti NSV Riiklik Akadeemiline Meeskoor, vanamuusika an- sambel «Hortus Musicus», J. Tamme nimeline puhkpilli- kvintett, TRÜ akadeemiline naiskoor.

Eristl tähelepanu oleme pööranud massilistele estraadi- žanridele. Vokaal-instrumen- taalansamblid «Pesnjaro», «Ve- rassõ» ja «Sjabrõ» valmistasid koostöös vabariigi loominguliste liitudega ette erkka kodani- kutundega kavad «Läbi kogu sõja», «Piduliku saluudi päe- val», «Mäletage!», «Rahu ni- mel». Uute aktuaalsete, eriti noorsootemaatiliste laulude

loomisele aitasid kaasa noor- soo- ja sõjalis-patriootiliste laulude võistlused 1984. a. E. Hanko, E. Zaritski, L. Zah- levno, V. Ivanovi ja V. Budni- ki parimad teosed, mis jõudsid vabariiklikku ja üleliidulisse voo- ru, on kutseliste kollektiivi- de repertuaaris. Diskoteekide fondide täiendamiseks on väl- ja lastud plaate meie juhtivate estraadiansamblite ettekanne- tega.

Sõjalis-patriootiline teema on olnud aastakümneid juhtival kohal Valgevene kunstis. See on seaduspärane ja jääb püsi- valt nii.

Huvi sõjalis-patriootiliste teemade vastu pole seletatav üksnes rahva mälu, vaid sel- legagi, et elu kaitsmine on omandanud nüüdismaailmas erilise teravuse. Kujutatavas kunstis on see teema omanda- nud teravalt antifašistliku ja sõjavastase iseloomu. Ilmekalt väljendub see NSV Liidu rah- vakunstiniku M. Savitski loo- mingus. Kunstikultuuri suur- saavutusteks on memoriaal- kompleksi «Hatõn», «Bresti kangelaskindlus» ja «Kuulsuse kurgaan».

Kriitiliselt analüüsime töö- meetodeid, millega taotleme tulemuslikke muutusi. Kultuuri- töö kõigi lülide praegust olu- korda ja arenguperspektiive vaagides võime märkida mit- meid positiivseid nihkeid — see käib nii esinduslike kul- tuuripaleede kui ka tagasi- hoidlike maakultuurikollete kohta. Ikka ja jälle peame veenduma, kuivõrd õigeaeg- seks on osutunud kultuuri- ja spordikomplekside väljaaren- damise programmi realiseeri- mine. Täna tegeleb vaba- riigis keskmiselt 650 niisugust kompleksi.

Käesoleval viisaastakul sei- sab meil ees kultuuriastutuste materiaalse baasi oluline täien- damine. Plaanis on ehitada 21 rajoonikultuurimaja, kasutuse- le tuleb võtta üle 400 maaklubi ja -kultuurimaja, milles on üh- tekokku 82 300 kohta.

Paljude probleemide lahen- damist nõuab meilt tulevik. Viimasel ajal on tähelestatud, et kasvab inimeste ring, keda huvitab vaba aja veetmine väljaspool koduseinu. Noorte-

le tähendab see näiteks tehni- lise omaloomingu ringe, koori- ja tantsukollektiive ja disko- teeke, millesse alles hiljaageu suhtusime kui mingisugusse stiihilisse vaba aja veetmise vormisse, kuid mis tänaseks on võitnud endale oma iseseisva koha. Siin on tegemist uude esteetilise ja organisatsioonili- se kvaliteediga. On ilmne, et uues kultuurisituatsioonis leia- vad aset põhjalikud muutused traditsiooniliste kultuuriasu- tuste ülesannetes. Tänapäeval huvitavad inimest eriti võima- lused aktiivseks suhtlemiseks kunstiga, mis seostub kõikvõi- malike taidlusharrastustega kultuurisfääris.

NLKP XXVII kongressi



Jakub Kolasi mälestussammas Minskis.

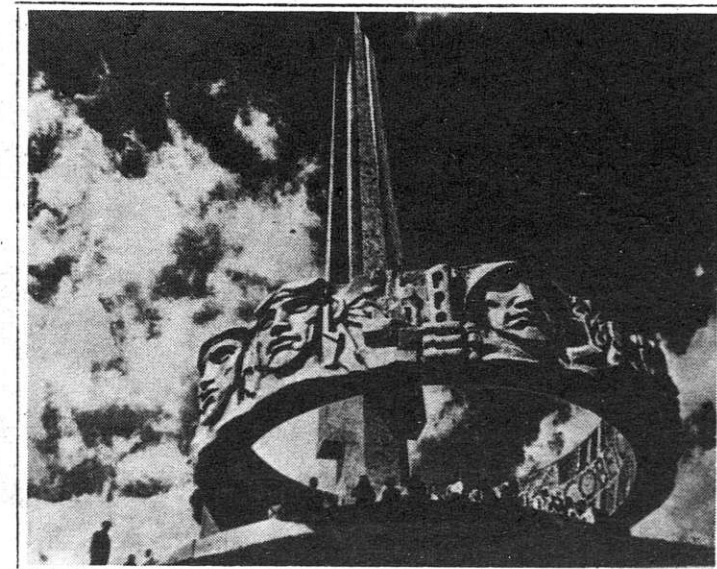
ideed töid nõukogude ühis- konna ellu ainuomase vaimse sisu, märgistasid ära sotsialist-liku kultuuri uue arenguetaapi, juhtisid tähelepanu kultuuri sotsiaalsele ja ideoloogilisele osale ja aktiivsele mõjule ühis- konna kõigil elualadel. Roh- kem kui kunagi varem tunne- me täna vajadust saavutada kvalitatiivseid nihkeid kultuuri- rieli kõigis valdkondades, arendada ja süvendada meie maa rahvaste igakülgeid kul- tuurisidemeid.

Valgevene kirjanduse ja kunsti päevad on jõudnud kau- nile Eestimaale. Oleme veen- dunud, et need südamlukud kohtumised toovad kasu nii valgevene kui ka eesti rahvale, rikastavad uute tahkudega meie kultuurisidemeid ja meie vennalikkust sõprust.

AEGADE SIDE VALGEVENE KUNSTIS

BORISS KREPAK,

Valgevene NSV Kunstnike
Liidu loomingusektsioonide
juhataja



Kuulsuse kurgaan Minski lähistel.

vihjete ja keerutusteta. Laialt on saanud tuntuks NSV Liidu rahvakunstnike Zair Azguri ja Mihhail Savitski nimed, väljas- poolgi koduvabariiki hinnatak-

se Valgevene rahvakunstnikke Anatoli Anikeitšokit, Andrei Bembeli, Vitali Tsvirkod, Leani- did Štšamjaljovit, teenelisi kunstitegelasi Gavrõla Vaštšenkot, Arlen Kaškurevitšit, Georgi Paplavskit, Aljaksandra Posljadovitšit, Viktor Gramõkat. Kahekümne viimase aasta jooksul on valgevene kunstis süvenenud stiililine mitmekesisus, mis näitab kunstnike taotlust vastata tä- napäevases keeles nüüdisaja põhilisematele küsimustele, avada kujundlik-poeetilises vormis oma rahva iseloomu, elu mitmekülgsust ja keeru- kust. Vaatamata kunsti liigile või žanrile on peakangelaseks ikka inimene, olulisemaks meie elu kõlbelise ja humanistliku olemuse avamine. Lahutamatu on kunstiloomingus rahva praegune töö ja kangelaslik minevik. Sellest räägivad ka need teosed, mis on saadetud tallinlastele vaadata.

Missugused probleemid, tee- mad ja süžeed huvitavad val- gevene kunstnikke? Milliseid vaimseid väärtusi otsivad nad

minevikust ja tänapäevast?

Oluline ja tähtis on revolut- siooni, Koduse ja esimeste viisaastakute temaatika, selle kujutamisel on saavutusi ja leide. Kujundilahendusel mit- meplaani, sisemiselt koelt filosoofilised on Vladimir Stalmašonoki maal «Valgevene NSV rahvakomissarid», Vassil Sarangovitsi litod «Kommun- istliku Partei Manifestile», Ljudvig Assetski graafikatsük- kel «Oktoobri esimesed päe- vad» ja Jurõ Zaitšavi «Inter- natsionaal», Svjatlana Garbu- nava skulptuur «Rabfak» ja Leonid Zilberi «Internatsio- naal».

Tähelepanu neile teemadele pole juhuslik, selles avaldub aegade side, mälu, mis ei lase ka uutel põlvkondadel unusta- da minevikku. Mälu ilmutab end ka külalisnäitusel, seostab olnu ja oleva, hoiatab ohtude eest, mis ähvardavad meie planeeti tänapäeval. Kas ei räägi sellest Vassil Sumaravi «Partisanilaul», Vladimir Gardzenko «Saluut Pripiati kohal», Viktor Gramõka «Po- lotski punane maa»?

Töö ülevust ja elu nimel tehtud kangelasid ülis- tavad G. Paplavski graafika- sarjad, Vassil Sarangovitsi «Leegitsevate külade mä- lestuseks», Arlen Kaškure- vitši «Partisanid», Aljak-

sandr Finski skulptuuri-kompositsioon «Alistamatus linnas». Galina Garava-ja grupp «Lahingusse». Nende teoste puhul võib öelda: Valgevene linnade ja külade tuhk koputab meie südamele, ei anna rahu meenutus, et iga neljas meist ei pöördunud tagasi...

Kahtlemata on igal kunstnikul oma maailmanägemise viis, loomingupõhimõtted ja kunstitõde. Ühendav on aga püüe mõtestada ühtse rahvusliku karakteri piirjooni. Leamid Štšamjaljovi maal «Muusade teenrid», Gavrõla Vaštšenko «Pidu Polesjes», Vladimir Tovstsi «Kaubamaja. Hari-lik päev», Vladimir Gardzenko «Karikakra lõhn», Barõss Kazakovi «Kevad. Inimeste hooled», Vjatšeslav Paštšastšjavi, A. Anikeitšõki, Leamid Davidzenko ja Lev Gumilevski skulptuurid, erinevad tehnikalt, materjalilt, plastiliselt väljenduselt ja kunstnikutemperamendi poolest, on ometi ühise ideelis-emosionaalse hoiakuga — see on humanistlik, ülev, poeetiline. A. Posljadovitši, A. Lossi, V. Savitši, N. Paplavskaja, V. Bassalõga teosed lubavad kõnelda kindlast rahvalikust koolkonnast.

Viimaste aastate kiirenenud areng on kunstis tõstatanud mitmeid uusi loomingulisi ja professionaalseid probleeme, mis vajavad edasist arendust, täpsustust ja üldistust. Nime-taksime vaid mõned: pilt ja süžee, tahvelmaal ja monu-mentaalmal, koloriit ja joonistuskultuur, tööstuslik es-teetika ja tarbekunst, rahvus-likkus ja internatsionaalsus, kunstide süntees jmt.

Nõukogude Valgevene kunsti ees seisab tõsine ja vastutus-rikas ülesanne: luua ideeliselt sügavaid, tähendusrikkaid, meisterlikke teoseid, kasvatada seeläbi oma rahvas kommuni-smi ideaale. Seda eesmärki tee-nib kogu kunst, monumentaal-sest, arhitektuursest objektist kuni kunstipärase tarbeeseme-ni.

Niisugune on meie Valge-venemaa. Kevadiste kaskede lõhnas. Ja vaibumatus sõjajäl-gede valus: pole teed meie maal, mis ei viiks mälestus-märgi või obeliski juurde.

Valgevene filmipäevad

Täna kell 17 avatakse Poliitha-ridusmajas pidulikult Valgevene filmipäevad. Esilinastub «Belarus-filmi» uus tänapäevaaeline film «Juubeliga ootame veel» (rež. Boriss Goroško) Kirill Lavroviga peaosas. Tallinna kinodes linastu-vad 30. maist 4. juunini filmid «Mine ja vaata» (E. Klimov), «Juubeliga ootame veel», laste-filmid «Lend koletiste maale» (M. Gertšik) ja «Jurka, komandõri poeg» (V. Golovanov) ning noor-soofilm «Õpime tantsima» (L. Martõnjuk), samuti dokumentaal-ja populaarteaduslike ning mul-fiilmide programm. Tallinnas ja Kohtla-Järvel toimuvad filmilooja-te kohtumised vaatajatega. Val-gevene filmid linastuvad ka Kär-d-las, Tartus, Pärnus ja Haapsalus. Filmipäevadest võtavad osa Val-gevene Kinoliidu I sekretär Vjat-šeslav Nikiforov, Kinokomitee esi-mees Vladimir Matvejev, režis-söörid Valentin Rõbarjov ja Jos-sif Venerovitš ning näitleja Svet-lana Kuzmina.

TÄNASE VALGEVENE LUULET



RÕGOR BARADULIN (1935) on hariduselt filoloog. On töö-tanud ajalehtede ja ajakirja-de toimetustes ning kirjastu-ses. Temaif on ilmunud roh-kesti luuletuskogusid, ka las-tele (valimik pealkirjaga «Kas jõehobu haigutab?», e. k. 1976, tõlk. H. Jürisson) ning luuletõlkeid. Valgevene riikli-ku ja komsomolipreemia lau-reaat.



JAVGENIA JANISŠOTS (1948) on lõpetanud Minski ülikooli filoloogina. Töötanud raamatukogus, ajalehtede toi-metustes. Avaldanud luuletus-kogusid. Valgevene komsomo-lipreemia laureaata.



VASSIL ZUJONAK (1935) on lõpetanud Minski ülikooli zur-nalistika haru. Töötanud aja-lehtede toimetustes. Oli aja-kirja «Maladosts» («Noorus») peatoimetaja. Praegu Valge-vene Kirjanike Liidu sekretär. Filoloogikandidaat. Mitmete luuleraamatute autor. Kirju-tanud ka lastele. Valgevene komsomolipreemia ja riikliku preemia laureaata.

RÕGOR BARADULIN

Südamelt ära

Nagu mõjukas onkel
oma seltsi ja soo,
nõnda sõnu,
mis pärit Ušatšõst,
rida-realt
eks ma
Minskisse üle too.
Kes leides nad seal,
omaks neid peab,
las see hoida mu poole.
Kui õnnistust omasid üle toon
ja visalt selle heaks töötan.
Ja maameherihma ma võtan
ning ennast sellega võotan —
ei külmad väärama pääse
nõnda mu usaldust.
Sa vaata neid jonnakaid sõnu!
Neil kaelused kõrgel
on minuga tulles,
nad tulevad rinnutsi,
silbis on silp.
Ušatšõ kant — kestnud,
mis ilmasid hulle —
ustav-omaselt seismas
me taga kui kilp!

* * *

On süüme kui rist,
mis ei nihku
su õlult —
nii alati jääb.
Las tungida naelad su pihku,
kui niigi on nõrkemas käed.

Võorast murest, tea, mööda ei minda,
õlg alla,
kui tõde su kaim.
Ülekohtuga pistma pead rinda,
kui lööbki sind risti laim.

Ning viha
kui ravivat rohtu,
las hooldavalt laotada käed.
Kui valusa tõega sa kohtud,
siis julgesti vaata —
ja näe!

JAVGENIA JANISŠOTS

* * *

Nii lõkatab sõnadeahel:
teel kaugel, siinsamas just.
Koos oleme sinuga vahel:
kiir,
säde,
põld künnimust.

Rutt kannul, meel mõttetult pire,
nii kurjusse paiskab meid hoog.
Koos oleme:

Iodjapuu sire
ja pisar
ja valgusevoog.
Käib metsa all arglikult agu,
puukübarais väreleb ta!
Koos jäävalt me oleme nagu:
juur,
kivike,
maine maa.

* * *

Vaikus. Täiskuu valgus akna taga.
Rahulikus tares meie kaks.
«Memmekene, miks sa veel ei maga?»
«Üht ja sama und kes kannataks?!»

Jäine iil kui oleks üle käinud,
kuigi teki all on soe ja hea.
«Memm, ta surnud on ja ära läinud...»
«Vaiki, tema hauda ma ei tea.»

Kauneil paledel on niitjad rajad —
ahastus ja vaikus ümber suu.
«Memm, see õo mul hirmu peale ajab.»
«Uinu, kiskuda mul lõmmupuu.»

VASSIL ZUJONAK

Taat

Ta tallal lombakal tatsab,
kepp tatsajat aitab takka.
Ei kõppida, koppida jaksa,
kui mälestus läheb —
vakka.

Käib midagi nägemata,
lööb tolmusäbaraid lendu.
Tee nüüd on vaikuse matta,
kord märkis lindude rändu —
ei meelita, kutsu enam
ning ussaeda jätab maha...

Näod voolavad vaiksetena
nüüd mälujõe loogete taha.
Seal vilksatab piiga puhu,
taat ise kui traksis mees...
Ta hõljub kui pilv. Siis uhub
aeg ära kõik tulvavees.

Hääl

Lõomav piir nagu sild, mis suurde
igivaikusse viib, mu teel.
Aga ometi jääb mu juurde
õigus näha teid vahel veel.

Tulen kuuldamatult kui tähed,
tulen vaikselt kui rohi maas.
See, mis jääv teist, mis peast ei lähe —
tulen sellena võitma taas.

Teie silmi ma näha tahan,
teie hingesid leida säält.
Ning kui jääbki teist keegi maha —
kõigist varem kuulen ta häält.

Tõlkinud HELVI JORISSON



ŠEFLUSTÖÖ: TULEMUSED JA PERSPEKTIIVID



Šefluslepingu kinnitavad oma allkirjadega EKP Paide Rajoonikomitee esimene sekretär Jaan Martin (vasakul) ja Kirjanike Liidu juhataja esimees Vladimir Beekman.

MÕLEMAPOOLSELT KASULIK

Seekordse šefluslepingu alla-
kirjutamise puhul võiksime
rääkida saavutuste kõrval ka
juba traditsioonidest. Kuid
küllap vastab tunduvalt roh-
kem aja vaimule see, kui rää-
gime tegematajätmistest ja
probleemidest, vaatame roh-
kem tulevikku kui minevikku.
Kümme aastat tagasi alla-
kirjutatud esimene leping sea-
dis otsingute situatsiooni nii
Paide rajooni juhtkonna kui
ka Kirjanike Liidu parteiorga-
nisatsiooni ja juhatuse, sest te-
gemist polnud tavapärasega.
Eelkõige sellepärast, et Kirja-
nike Liidul pole võimalik šef-
luspartnerit abistada millegi
konkreetsena. Meie käsutuses
pole ehitusmaterjali ega trans-
pordivahendeid, millest iga ra-

joon puudust tunneb. Meie
liikmeskonnast poleks suurt
abi heinapallide kokkuveol ega
kartulikorjamisel. Isegi teiste
loominguliste liitudega võrrel-
des oleme halvemas olukorras.
Pole meil lauljaid ega tantsi-
jaid, kes šefluskorras võiksid
peo püsti ajada. Me ei oska ka
majade ja maade planeerimis-
el kuigi headeks konsultanti-
deks olla.

Uute tege otsimise vajadu-
sest saidki alguse meie ühised
lahtised parteikoosolekud, mi-
da võiksime nimetada Paide
rajoonipäevadeks. Nendel päe-
vadel oleme sõitnud ringi siin-
setes majandites, tutvunud in-
imestega. Kas just nendest koh-
tumistest on saadud loomingu-
line impulss mõne maa-aineli-

KIRJANIKUD PAIDE RAJOOonis

22. mail oli Eesti NSV Kir-
janike Liidu lahtine partei-
koosolek Paides. Kõne all šef-
lustöö tulemused ja perspek-
tiivid. Koosolekule eelnes tut-
vumiskäik Türi ja Järeda sov-
hoostehnikumi ning Järva-Jaani
kolhoosi. Šeflustöö väljavaa-
detel keskendus oma ettekan-
des Ants Saar, kelle kaalufu-
sed toome allpool ära. Järg-
nenud arvamustevahetuses
osalesid Paide rajoonikomitee
sekretär Urve Peters, kirja-
nikpoolseid šeflusaktiviste Ine
Viiding, rajooni RSN TK ase-
esimees Henn Sakk, Kirjanike
Liidu parteisekretär Kalle
Kurg, Paide raamatuhingu
vastutav sekretär Miia Sihver,
Kirjanike Liidu parteibüroo
liige Aksel Tamm, Kirjanike
Liidu juhatuse esimees Vladi-
mir Beekman ja rajooni par-
teikomitee esimene sekretär
Jaan Martin. Osalejate hulgas
olid rajoonikomitee vastutav
töötajad ja juhtijad täi-
tevkomiteest eesotsas esimees
Johannes Metsaga.
Koosolekust võitis osa EKP
Keskkomitee kultuuriosakonna
juhataja asetäitja Tiit Koldits.

se teose loomiseks, ei julge
kinnitada, kuid silmaringi
laiendamisel on neist küll suur
abi olnud, samuti kui Paide
rajoonikomitee esimees sekre-
täri esinemistest Kirjanike Li-
du parteikoosolekui.

Kui kõik üles lugeda, saaksi-
me üsna pika nimekirja koos
lähiviidud üritustest. Ja ometi



Tee viib Järva-Jaani kolhoosi. Vasakult: rajoonikomitee poliitbüroo-
kabineti juhataja Mati Luukas, Debora Vaarandi, Ants Saar, «Litera-
turnaja Gazeta» korrespondent Ressi Kaera, Väino Ilus ja Ine Viiding.
ALEKSANDER LUHASALU fotod

ei julge öelda, et šeflus oleks
märkimisväärselt mõjutanud
meie kirjanike loomingu. Kui
suure jälje meiepoolset antu
on jätnud rajooni kultuuriellu?
Ei oska öelda.

Kõnesolevat parteikoosole-
kut ja uut šefluslepingut ette
valmistades tekkis korra-
kahtlus — kas poleks aeg otsi-
da mingisuguseid uusi, efek-
tiivsemaid töövorme, kuid jõu-
sime otsusele, et šeflustöö voi-
malused pole siiski kaugelki
ammendatud, me alles oleme
jõudnud kõige tähtsamani, mis
peaks jätma jäljed nii kirjani-
ke loominguks kui ka rajooni
ellu.

Ma pean silmas eelmisel le-
pingu allakirjutamisel tehtud
otsust koostada publitsistika-
kogumik Paide rajooni tänasest
päevast ja inimestest. Nüüd on
kogumik tänu koostaja Ine
Viidingu entusiasmile ja ra-
joonikomitee abile jõudmas
kirjastuse lauale ja sealt trüki-
kotta. Materjali kogumisel tut-
vusid autorid inimestega, ma-
jandite probleemidega. Kas
just kõik autorid ikka ja jälle

pöörduvad tagasi Paide rajoo-
ni, ei tea öelda, kuid mõnedki
neist on ka hiljem siin viibi-
nud või mõlgutavad mõtteid
siiasõiduks ühenduses uute
loominguliste kavatsustega.

Sellelaadsete loomingu-
kontaktide edasiarendamist
ma peangi üheks põhilisemaks
meie edaspidises šeflustöös.
Meie lepingus on see kirja
pandud nii, et meie saadame
kirjanikke Paide rajooni ma-
jandesse tutvuma nende töö
ja eluga, rajooni juhtkond ja
majandid aga loovad selleks
võimalused. Partnerite auks
tuleb öelda, et võimalused nad
lõid, teatasid neist juba eelmise
lepingu allakirjutamise ajal.
Meie ise aga oleme võlglasteks
jäänud, kui arvata välja auto-
rid, kes viibisid Paide rajoonis
seoses konkreetsete ülesanne-
tega publitsistikakogumiku
loomisel. Küllap oli ka objek-
tiivseid põhjusi. Mõnelgi meist
on juured mõne teise rajooni
mullas ning ümberistutamise
operatsiooni pole mõtet ette
võtta. Kuid peamine põhjus
oli siiski selles, et me ei osa-

OSADUS

Kümme aastat täis veel
pole, aga üheksa saab
juunikuus küll. Nimelt
sellest, kui esimene šeflus ja
koostöö leping Paide rajooni
ja Eesti NSV Kirjanike Liidu
vahel alla kirjutati. Üheksa
aastat on pikk aeg, selle jook-
sul selgub mõndagi ja jõuab
üht-teist ka ära teha. «Rajooni
poolt vaadates võib koostööle
anda positiivse hinnangu,»
lausus rajoonikomitee sekretär
Urve Peters, alustades oma sõ-
navõttu ühisel lahtisel partei-
koosolekul. Šefluslepingu aas-
tate jooksul on üritusi, mille
kohta võib öelda, et need kor-
duvad, aga on ka neid, mis al-
les üsna uued. Korduvult on
kirjamehed käinud kohtumas
Paide lugejatega, nii kirjan-
dusnädalate raames kui aasta-
ringiselt. «Mulle pole esinemis-
tes kunagi ära öeldud,» kõne-
les koosolijatele Paide raamatuh-
inguhing vastutav sekretär Miia
Sihver. «Ütle, et Paide rajoo-
ni, ja kuuled kohe vastu, et
muidugi, Paidega seob meid
šeflus, kuidas siis jätta tule-
mata.» Esimest korda toimus
möödunud aasta lõpul kirjan-
dusnädala raamatuball, mil-
lest ka mitmed kirjanikud osa
võtsid.

Tehtud on mõndagi, ka näh-
tud ja kuulnud paljut, mida
selle šeflusetu töönaoliselt po-
leks olnud. Kumbki pool on
rikkamaks saanud. «Jätkub
tore traditsioon, mis meid nii
kaua on sidunud,» ütles kohtu-
mist avades rajoonikomitee

esimene sekretär Jaan Martin.
Ja kuigi lepingut kinnitasid
mitmed uued allkirjad, on
koostöö ja sõpruse vaim jää-
nud endiseks.

Paide rajoon on monelegi
meist juba päris oma ra-
joon; nii on kõigi trüki-
oleva kogumiku autorite tarvis
siin olemas oma majand — see,
millest juba mõndagi tead,
mille pärast südant valutab ja
mille kohta põnevusega uudi-
seid kuulad. Mina olin aasta
tagasi, 1985. külvikevadel ma-
jandis, mis pikki aastaid oli
sörkinud aina teiste sabas —
Imavere kolhoosis. Tahtsin
kirjutada paigast, mis pärast
uinakuaga äkki ärkama ha-
kanud. Niimoodi räägiti kõne-
alusest pärast seda, kui kahek-
sakümne neljanda alguses va-
liti sinna esimeheks Lenini-ni-
melise kolhoosi noor ja energi-
line peaökonomist Mati Hõbe-
mägi. Kui kohapeale jõudsin,
oli esimehel esimene tööaasta
seljataga, ja ka esimesed saa-
vutused, kuigi paljude jaoks
esialgu lausa uskumatud, kätte
võidetud: piima tootmisel oli
majand äkki tõusnud viimaste
seast esimeste sekka. Tööpoo-
lest, kui palju ikkagi sõltub
inimesest, kes eesotsas! Hõbe-
mägi, pikk ja tarmukas, ütle-
miste poolest terane — ei saa
alati arugi, teeb ta nalja või
räägib tõtt, kõneldi meile tema
kohta rajoonikeskuses — ja
muidu ka igati esimehe ameti
vääriline, jättis endast mulje
kui tööpoolest nüüdisaegsest

põllumehest, kes kõiki määra-
vaid tegureid hinnata ja vaja-
duse järgi rakendada oskab.
Tänane põllumajanduse juhti-
mine pole mitte ainult teadus,
vaid ka kunst ja oskus in-
imestega suhelda, neid hinnata,
hoida, suunata ja kasvatada.
Veel nõuab tänane põlluma-
jandusjuhi amet diplomaatiat
ja visadust, ja kui tarvis, ka
julgust ning jultumustki. Ar-
mastust maa ja looduse vastu.
Ja lugupidamist inimese ning
tema töö suhtes. Lõputut hul-
ka tegureid, mida ühes inimes-
es korraga raske eeldada.
Hakkasin Mati Hõbemäge ko-
hal olnud aja jooksul kõrgelt
hindama. Vaideldamatult on ta
isiksuse, aga just neid vajab
tänane ühismajand. Ometi —
kas on võimalik inimest kohe
lõpuni õigesti mõista ja tema
väärtust või vääritust määra-
ta? Pärisin pärast Imavere
lahkumist murelikult Hõbemäe
käekäigu järele iga kord, kui
vähegi võimalus. Ja nüüd, aas-
ta hiljem taas Paides, räägib
rajoonikomitee esimene sekre-
tär Jaan Martin meile juba
avasõnadest: Imavere kolhoos
on kõvasti edasi astunud, esi-
mees tõusnud rajooni hinnatu-
mate põllumeeste hulka, seal-
set kevadkülvil käis jälgimas
isegi selline kogenud mees na-
gu «9. Mai» esimees Endel Lie-
berg. Veidi hiljem avastan
Paide lehst «Võitlev Sõna»,
et Imavere on võitnud käesole-
va aasta esimese kvartali ränd-
lipu. Minu majand on tõusnud
sedapuhku rajooni etteotsa. Ja
kuigi see edu võib olla ajuti-
ne, ja kuigi on teada, et keh-
valt tasemelt juurdekasvu saa-
vatada on võrratult kergem,
kui juba kõrgelt tasemelt edasi

astuda — katsuge tõsta näiteks
kõrgushüppe tulemust poole
meetri võrra, kui tegemist on
meetri või siis kahe meetriga;
ja kuigi ma tean, et mitmeid
mehi pidevalt edestada on
peaaegu võimatu, ometi olek-
sin saanud otsekui loteriivõi-
du.

Aeg läheb edasi. Mati Hõbe-
mäge vaadates mõtlen, et esile
kerkib uus, noor, haritud põl-
lumees, selline, keda pole kam-
mitsemas kunagised sõnasõna-
lised ettekirjutused ega ähvar-
damas teab millised karistused
iga iseseisva sammu eest.
Nüüd määrab taseme majandi
juht, kellel on mõttelist haaret
ja ettevõtlikkust, oskust sõdi-
da homse vajaduste nimel.
Paide rajoonis on selliseid
kaugelt rõhkem kui üks või
kaks. Võtkem või Arvi Kallak-
maa, Järva-Jaani kolhoosi esi-
mehe, juba kogenud ja seal-
juures väga initsiatiivika me-
he. Sellel Paide-sõidul juhtus
kirjanike grupp, kellega mina
kaasa sõitsin, nimelt Järva-
Jaani. Oma publitsistlikus loos
«Kartulijutt», mis kirjutatud
šefluskogumiku tarvis, on Enn
Vetema tema kohta öelnud:
«...Arvi Kallakmaa on esime-
ne teaduse metseen, keda olen
kohanud. Laboratoorium (jutt
on kartulitervenduse labora-
tooriumist — I. V.) neelab üs-
nagi suuri summasid ja pole
absoluutselt garantii, et kõik
juba homme konkreetset tulu
tooks.»

Nüüd ütleb esimees, et
sel aastal on terve kartul ma-
ha pandud juba 250 hektaril
ning järgmisel aastal võib se-
da müüa. Kartuliseemne ter-
vendamisest meristeemmeto-
dil, mis praegu peale Järva-

Jaani käib mujalgi, annab Ve-
temaa oma loos üsna üksikas-
jalise ülevaate, nii et selle jä-
tame praegu puutumata. Aga
Järva-Jaanis on muudki, mil-
lest kõnelda. Iseoma mõttega,
majandipoolse initsiatiivina
hakkas Arvi Kallakmaa juu-
rutama isemajandamist kol-
hoosi osakondades: 1976. aastal
muutus kolhoos pärast järje-
kordset liitmist nii suureks, et
kadus ära olukorra tunnetamine,
esimees ei teadnud enam,
mis toimus majandi teises ot-
sas. Nüüd käib kõigis kolmes
osakonnas täpne arvepidamine
nii toodangu kui ka kõigi ma-
terjalide kohta, püütakse va-
henditega võimalikult säästli-
kult ümber käia, sest kõik
need kantakse osakonna kulu-
desse. Kokkuhoitud materjali-
de arvel on võimalik anda li-
satoodangut. Kasvu ei maksa
oodata kohe esimesel aastal,
kinnitab Arvi Kallakmaa, kel-
le juurde sõidavad ülemused —
ki uue asja põhitõdesid uurima,
alles teisel-kolmandal aastal
hakkab kokkuhoitud vahen-
dite arvel tekkima lisatoo-
dang. Varem kraapisid kõik
osakonnad endale ühistest
hoidlastest tagavaraks nii pal-
ju, kui jõudsid, nüüd mõeldakse
ja kaalutakse, enne kui jär-
jekordseid koormaid vedama
hakatakse. Edaspidi võib ise-
majandamine veelgi süveneda,
jõuda täpse arvustuseni ka
näiteks farmide lõikes. Eks ole
see altpoolt tulev initsiatiiv,
põllumehe enda mõttetöö üks
tänaseid tunnuseid. Edasi-
mineku hoobadeks pole enam
teab kus välja mõeldud alga-
tused, vaid otsesest vajadusest
ja praktilisest tööst kasvanud
ettevõtmised.



nud teavet võimalustest ja vajadusest Paide rajoonis viibimiseks viia iga kirjanikuni, sealhulgas ka noorte autoriteni.

Kirjanike kongressil rääkis «9. Mai» kolhoosi esimees sm. Lieberg, et kirjanduses on kindlustunud teema jõukatest kolhoosidest, kus levib asjade kultus ja tarbijamaterialiteet, kus priiskavad esimehed ei hooli inimesest. Ta heitis ette, et ei minda sügavale, ei jõuta põhjusteni, miks sellised tendentsid on tekkinud. Pealiskaudsusest aga võivad tekkida väärtüldistused.

Jääb üle vaid nõustuda E. Liebergiga. Eriti kehtib see nüüd, pärast partei XXVII kongressi, kui külaelus toimuvad tohutud ümberkorraldused, kui linnas kirjutustalade taga istudes ja toimuvat vaid ajakirjanduse, teleka ja raadio abil jälgides tekib küsimusi ja sadu küsimusi. Paljudele neist saaksime vastuse, kui õpiksime paremini tundma meie šefluspartnerite igapäevaseid töid ja tegemisi.

Paide rajoonis on, mida uurida. Head ja halba, lähendatud ja lahendamata probleeme. Oma missiooni näeme eelkõige selles, et panna lugelaid mingite nähtuste või probleemide üle järele mõtlema ja lahendusi otsima. Arvestades, kui tänuvõetav võetakse vastu iga külaelu käsitlev raamat või teatritükk, võib vist teha järelduse, et loomingulised kontaktid on kasulikud mõlemale poolele, nii kirjanikele kui ka rajoonile.

Me püüdsime leida ka teisi vastastikküsimusi kokkupuutepunkte rajooniga ja leidsime, et üheks niisuguseks võiks olla kirjanduse õpetamine koolides. Rahulolematust kirjanduse õpetamisega ja üldse esteetilise kasvatusga kostab iga kirjanike foorumil, sellest kirjutatakse ajalehtedes. Me arvame, et kirjanike temaatilised esinemised rajooni õpetajate konverentsidel ja nõupidamistel, kus kõneks ka kirjanduse õpetamine, võiksid olla mõlemapoolselt kasulikud. Veelgi tulemusrikkam võiks olla mõttevahetus mõne kooli kitsamas, kirjandusõpetajate ringkonnas. Miks me üldse kirjanike kohtumisi kujutame

tavapärastena: alguses jutustab kirjanik Kirjanike Liidu ja enda tööst, siis vastab küsimustele, avaldab oma arvamust ilmunud teoste kohta ja lõpuks jagab autogramme? Igal kirjanikul on kujunenud oma arusaamised paljudest asjadest, eriti kui need puudutavad noore põlvkonna esteetilisest, eetilist ja ideelist kasvatamist. Miks mitte nende probleemide üle mõtteid vahetada? Ja mitte ainult kirjandushuviliste ringkonnas.

Ka sidemed «Võitleva Sõnaga» ei pruugiks piirduda vaid kirjanduslike materjalide hankimisega. Huvitavaid tulemusi võiks anda kirjaniku koostöö toimetuse liikmege mõne eriti aktuaalse probleemi lahendamisel, millest toimetuse enda jõud üle ei käi.

Omapoolselt pakusime šefluspartneritele senisest suuremat ja aktiivsemat osalemist Kirjanike Liidu üritustes. Traditsiooniliselt toimuvad meil kord aastas proosa, luule, kriitika ja mõnikord ka draamakirjanduse ülevaatekoosolekud. Küllap seal osalemine aitaks asjast huvitatud kirjandusõpetajaid või raamatukogutöötajaid paremini orienteeruda kõige uuemas kirjanduses ja selle ümber toimuvates väitlustes. Meie koosolekuile aga tooks värskest, kui oma arvamus avaldaksid inimesed, kes vahetult seotud lugejaga, teavad tema mõtteid ja seisukohti.

Nagu juba teada, avanes hiljuti võimalus vana traditsiooni — koolialmanahhide väljaandmise taastamiseks. Ka siin näen tööpõldu, millele kirjanikud võiksid käe külge panna. Palve šefluspartneritele — mõelge läbi, missugustes koolides leidub entusiaste — kirjandusõpetajaid, kus on kirjandusliku oaloomingu traditsioonid kõige elavamad, ja proovime esialgu kas või ühes koolis jõuda oma almanahhini. Pakume oma abi konsultatsioonidena või siis väljaandmisel tekkivate raskuste ületamisel.

Meiepoolset vaadatuna tundub kasulikuks ja perspektiivikana tihedamate sidemete loomine meie noorte autorite ja Paide rajooni mõne kirjandushuvilise tehnikumi või kutsekooli vahel. Mitte ainult selle-

pärast, et tehnikumid ja ametikoolid on nüüd moes. Seal tutvustaksid noored autorid praktikalisteks ülesanneteks valmistuvate noortega, mõnelegi noorele autorile võib see kujuneda uue maailma avastamiseks, mis paneks paljugi üle järele mõtlema.

Kui aga kõige nooremate juurest minna kõige vanemaeni? Meil kirjanike Liidus on umbes paarkümmend Suure Isamaasõja veterani, keda te küllap kõiki nimepidi tunnete, alates Paul Kuusbergist, Lembit Rummelst, Holger Pukist, Villem Grossist jt. Paide rajooni veteranidel aga on suurepärased tegutsemistraditsioonid. Nad olid esimesed vabariigis, kes löid oma rindeansambli. Usun, et ühisüritused rikastaksid mõlemat poolt, annaksid südamesse jäävaid kohtumisi. Pragmaatikuna helitan lootust, et sidemetest kasvab välja midagi päris konkreetset ja kasulikku, mis mingis vormis võiks näha ka trükimusta.

Ja lõpuks viimane meiepoolne ettepanek. Kohtumistel lugejatega jagavad kirjanikud autogramme, mõnikord on neil endal raamatud kaasa võetud kingiks koolidele ja raamatukogudele. Kõik see on hea. Kui aga astuda samm edasi ja leppida kokku, et iga kirjanik annaks Paide rajoonile ühe eksemplari nendest juba ilmunud teostest, millest tal on vaba eksemplar, hiljem aga igast uuest ilmuvast raamatust. Oleks tore, kui meie šeflusrajooni mõnes raamatukogus asuks riigi kõige uuema eesti kirjandusega, autorite pühenduste ja autogrammidega.

Ma rääkisin peamiselt šeflussidemete avardamise võimalustest ja uutest vormidest. See ei tähenda, et jätkaksime kõrvale juba vanad ja äraproovitud suhted. Kohtumised lugejatega, kirjandusnädalad ja dekaadid, kolhoosipremia jne. Ja siiski — ükskõik kui palju me ka ei korraldaks üritusi, koosolekuid ja kokkutulekuid, meie šefluslepingu heast täitmise saame rääkida vaid siis, kui tänane maainimene on leidnud väärilise koha kirjanikes.

ANTS SAAR

On Järva-Jaanis muudki, mille kasuteguri ümber tasub aru pidada. Suurfarmide asemel valmisid hiljutid laudad, kus lehma peetakse väikestes gruppides, 35 lehma korraga, see annab hingerahu loomale ja kergendab tunda-
valt lüpsja tööd. Uued laudad on kompleksehitised: siin on koos loomaruumid, suured 300-tonnise mahutavusega hästi ventileeritavad küübid, hoone katusel sõnnikuhoidlad, ja nende ümber rohurikkad karjamaad; kõik selles kompleksis on puhas, õued asfalteeritud — see on tõeliselt tänapäevane loomakasvatuse kompleks, milles puudub näilisus. Sest muljet jätta võib ka teisti: mäletan, et aastate eest käisime oma ringsõidul imetlemas ühe kolhoosi silotorn, mis tõmbasid ligi oma kaasaegse välimusega, ent olid muidu üsna kasutamiskõlbmatud — sisse veel midagi läks, aga välja enam ei tulnud...

Hiljem, kui oleme oma koosoleku juba ära pidanud ja toidulauas istume, selgub, et teistegi gruppide liikmed on veendunud: just nemed sattusid Paide rajooni kõige huvitava-
masse majandisse. On selge, et Jäna sovhoostehnikum võis jätta küllaliste unustamatu mulje nii suurepärase looduse, kirjandusliku Kalijärve, aga ka kaasaegsete õppekabinettide, spordikompleksi ja uhke juugendstiilis lossiga, mida tutvustas õppealajuhataja Eedi Kõverjal. Lossi seinad ripuvad lõpetanute portreed, mille seas on ka Arnold Rüütel. Ainult et Juhan Smuuli, kes uuris Jäna tervelt pool aastat põlluteadusi, pole seni

teiste kõrval. Teadagi oli palju huvitavat kooli muuseumis — need on tõepoolest asja tundmisega kokku seatud, seda nii Jäna kui Türi sealse näidissovhoostehnikumis, kus käis kolmas grupp kirjanikke. Direktor Raul Roosimaa ja partorg Jaak Alevi tutvustasid küllalistele õppemajandit, vestlesid nendega nii saavutustest kui ka tänaseks mitmest küllalt teravaks kujunenud probleemist. Väljalangevus on suur, noored ei ole enesest õppima asudes veel kindlad, raskusi on ühiselamuga. Aga Türi lõpetanud on olnud kõikjal hinnatud ja taga mõtutud. Kõige uudislikuma mulje jättis lüpsiklass, kus õpilased lüpsimeister Villiku käe all valmistusid võistlusteks. Seal masinad olid neid nutreid ja vidinaid lugemata hulk ja kõik need tulnud üksteise küljest lahti võtta ning uuesti kokku panna, justustab Aksel Tamm. Selleks tohtis kulutada kaheksa minutit. Tüdruk, kes võõraste pilgu all seda tööd tegi, sai hakkama täpselt 7 minuti 55 sekundiga, tekitades üldist elevust. Lõpuks esinesid küllalised nii Jäna kui Türi tehnikumi noortele: Ago Sisask rääkis jaapani kirjandusest ja jaapanlastest, Arvi Siig luges luulet, oma tööprobleemidest ajakirjades kõnelesid Olaf Utt, Kalle Kurg, Jüri Ojamaa, Toivo Tassa. Oli palju esinejaid ja veel rohkem tähelepanelikke kuulajaid.

Kõik, mis tol maipäeval Paides toimus, oli kenasti mõeldud ja samuti teoks tehtud. Asjalik oli parteikoosolek, mis juba olnu ülevaatamise kõrval kutsus sõna-

võtjaid mõtlema ja arutlema uute koostöövormide, edasimineküsimuste üle. Hulgalt uusi mõtteid oli ettekandjal Ants Saarel, arukalt lähenesid koostöö küsimustele rajoonikomitee sekretär Urve Peters, täitevkomitee aseesimees Henn Sokk ja teised sõnavõtjad. Me peaksime jõudma töö filosoofia kajastamiseni kirjanduses, rääkis kirjanike parteiorganisatsiooni sekretär Kalle Kurg, just mõtestatud töö peab inimese uueks muutma. Ajakirjanduses on lihtne saada materjale tööst, arve ja ülevaateid, aga väga raske hankida lugusid inimesest, kes seda teeb. Kontakt Paidega võib meid aidata inimesele ligemale. Tähtis on see, et meil kõigil oleks alati julgust tunnustada, kui me ei tea, mida just teha; see julgus oli ühiskonnas pikka aega puudunud. Niisugused kohtumised võivad anda edasiseks söakust, arvas Aksel Tamm. «Vana moodi mõtlemine on leppimine halva ja inetu tööga, peremehetunde kaotamine. Teie võite meile anda mõtteid, ideesid, uue tunnetust; tahaks teie mõtteid kuulata ja arutada tähtsamaid asju kui kirjandust», ütles Kirjanike Liidu juhatuse esimees Vladimir Beekman oma lõpp-sõnavõtus.

Kirjanikul on vaja ligemale jõuda põllumehe ja tema töö mõistmisele samal ajal, kui põllumees vajab kirjandust. Külvid on selgi aastal juba mulda saanud, ootame viljade tärkamist. Kõik me oleme osa ühest suurest tervikust: püüd-
kem oma osadust õigustada ja hoida.

INE VIIDING

27. Tartu kirjanduspäevad

töimused 17. ja 18. mail Tartu Kirjandusmuuseumi saalis. Lisaks ettekannetele mängisid näitlejad Tiia Kriisa ja Andres Ild kummaldi õhtul Ingo Normeti kompositsiooni «Tuglase elu», dekoratsiooniks ulatuslik näitus Tuglase elust ja loomingust, mille on kujundanud Tiit Tepandi.

Avasõnas määratles Tartu kriitikasektiooni esimees Peeter Olesk seekordsete päevade mitmeplaansilist programmi koostöövõime teljeks «meie kirjanduslikud mured». Ent mõistetavalt märgiti ka hiljutisi lahkumisi (Kersti Merilaas) ja saabuvaid juubeleid (Ain Kaalep). Ele Lõhmus («Mõnest kujundist Kersti Merilaasil») rääkis õhtu kujundist poetessi loomingus. Luuletajate hakul on K. M-i õhtu väike, pühalik, mahe, tasane, paljudel puhkudel varjamatu romantiline. Kogu luule kandev hoiak on jaatus. Sõja-aastate eel ja ajal lisandub õhtu-kujundisse haprust ja ohutunnet, lisandub eluõhtu kujund. Üle 1960. aastate luule optimismi teiseneb K. M-i luule kogus «Antud ja võetud» mitmeplaansiliseks, õhtu-kujund seotub mälestustega, aga mälestuste maja lahutab põlema ja vajub kokku. Ometi tasandab ka siin K. M-i luule traagilist hoiakut iseloomulik leebus, jaatav põhihoiak.

Peeter Olesk («Nigol Andresen ja Ain Kaalep») rääkis nende kahe mehe kirjajavahetusest. Ta arvas, et vaevalt on meil veel teist nii põnevat, mahukat ja informatsioonirohket kirjajavahetust lähiminevikust (see algab 1958. aastast ja on eriti intensiivne 1960. aastail). Esineja tõi materjalist välja kolm keset:

1) J. R. Becheri luulevalimiku «Ühistades täiusest» (1962) pikk ja keeruline saamisluugu (N. A. oli valimiku koostaja, A. K. üks tõlki), 2) rühmituse «Noor-Eesti» taastoomine eesti kirjanduse ajalukku — N. A-l olid sel ajal käsil asjakohased artiklid — ja 3) kaasaegne eesti luule. P. Olesk rõhutas, et kui praegu on moeteemaks saanud missioonitunde vähesus, esindavad need kirjad seda tunnet *par excellence*, nende üldkultuuriline taust on väga avaf — ja Ain Kaalep esineb seal eeskätt filoloogina, samal ajal kui Nigol Andresen on esmajoones sotsioloog.

Margit Sutrop kõneles Viivi Luige luulest («Viivi Luik anno 1986»), teda huvitas V. Luige filosoofiline tasand — kriitika ei ole küllaldaselt kuulnud selle luule sõnumit. M. Sutrop oli võtnud eeskujuks M. Heideggeri essee Hölderlinist ja kasutas sealseid kategooriaid. Luuletaja on Heideggeri järgi see, kes kuulatab olemist, kes tõlgendab jumalaid ja oma rahva häält. Luule on kõne, mis avab asjade olemuse ja teeb need nähtavaks. V. L. on luuletaja, kes väga täpselt valib sõnu, kes argireale paigutab romantiliste joontega poeetilise struktuuri, kes toob aja katkematu voolust esile asju, neid nimetades ja nad nähtavaks tehes.

Andres Langemets rääkis luule ja kriitika vahetusest («Luulest ja kriitikast: IX kongressi järel»). Tõeline luule on jääv, igapäevane kriitika tema isehakanud kaaslane. Ometi on luuletaja tunnustamine ääretult vajalik ja tõeline kriitika on üks olulisemaid kunsti tunnustamise vorme. Oni radu liikuva uue kunsti tunnustamine on sageli intuiitiivne, on looja ja tema kaaslaste kriitika ühine saavutus. Just sel viisil toetas näiteks Tuglase Liivi ja andis rahvale tema luule. Tänapäeva iseloomustab ihalus autentsuse järele. Ometi on kunstile olemus-

lik ka mütologiseerimine, ilus vale luuletaja isiku kohta. Sellise mütolooilise välja funktsioon pole meelepäraste müütide pakkumine, sest kogu kunsti võib vaadelda metafoorsete kihistuste lademenä. Kunstiteos metaforiseerib elu. Luuletaja ja kriitik kuuluvad kokku mitte ainult aus ja tunnustuses, vaid ka häbis ja võltsimises. Ei saa olla head kriitikat, kui pole head kirjandust. A. L. väljendas usku, et uus luulepõlvkond on juba end ilmutanud ja kogu põlvkondade küsimuski omaajaga mütologiseeritud.

Jaan Kaplinski («Isiklikku») alustas sellest, et mida aeg edasi, seda vähem kannatab ta müüti, olgu positiivset või negatiivset. Oma suhteid lugejate ja hindajatega esitas ta metafoorina: jännes, kes põgeneb, teeb jänesehaake, püüab kõrvale karata, olla keegi teine. J. K-le on üha olulisemaks muutunud lähenemine isikusele kui määramatusele. Tahtmine end peita on niisama oluline kui tahtmine end avada. Vastumeelne on kambavaim, oluline on perekond. Luuletaja rääkis oma lapsepõlvest, mõningaist vaimset arengut mõjutanud tegureist, tahtmisest välja rabelda sületusest, maksimalismist. Esimene J. K. arvestatav luulekogu «Tolmust ja värvidest» väljendab püüdu vabaduse ja valguse poole. Kaks viimast luulekogu «Tule tagasi helmend» (1984) ja «Õhtu toob tagasi kõik» (1985) on kirjutatud ilmutamisele vastupidises järjekorras. Kriitika ei ole seda tabanud ja on rääkinud Kaplinski muutumisest, teotudes viimasele kogule.

Viimasena kõnelesid pealkirja all «Käsil ja südames» kolme institutsiooni esindajad: Karl Muru (TRÜ eesti kirjanduse kateeder), Sirje Olesk (Kirjandusmuuseum), Kajar Pruul (ajakiri «Vikerkaar»). K. Muru valutas südant väitekirjade kaitsmise ja avaldamise pärast. Väitekirja on muutunud oluliseks kapteni- ja tüürimehepaberiks, teaduslik töö läheb paaris eksemplaris paari raamatukogusse, rahvale ei jää midagi. Et tööd kirjutatakse vene keelde tõlkimiseks, ei vaevuta neid ka heas emakeeles kirjutama. Oleks loomulik, et kirjastus või ülikool leiaks võimaluse eestikeelse variandi avaldamiseks. Sirje Oleski jutust jäi kõlama mure muuseumi kogumistöö pärast, mure tuleviku pärast, soov pärastada järgmisele sajandile niisama palju, kui meie oleme pärinud mõõdanikult. Kajar Pruul rääkis ajakirja «Vikerkaar» toimetuse soovidest ajakirja kirjandusliku taseme kujundamisel.

Sõnavõtte korras oli kõnes I. Normeti «Tuglase elu», millele anti üksmeelselt kõrge hinnang. Peale selle võtsid eri teemadel sõna V. Adams, A. Valton, E. Teder, E. Lillemets, H. Runnel, P. Olesk jt. Kõige ägedamaid seisukohavõtte ajendas küsimus filoloogilise kultuuri tasemest. Kõlama jäi viimasena rääkinud P. Oleski sõnavõtt: meil ei ole sageli ettekujutus oma võimalustest, me ei arvesta reaalse kõrval ka potentsiaalse kaadriga. Räägitakse, et missioonitunne on kadumas, aga missioon tähendab vastutuse piiride laiendamist. Levinud nn. oma rea ajamine on vastutõtamine missioonitunde tekkimisele, sest kõik ei jõua oma rida ajada. Me ei taha seda näha või ei pane seda tähele. Asi ei ole perspektiivi kadumises, vaid käest kaotamises. On tarvis enam konkreetset, enam inimeste arvestamist ja oma võimaluste kasutamist.

SIRJE OLESK
RUTT HINRIKUS



Nukuteatri peanäitejuht Rein Agur on kurnud, et teatrikriitika püüab mööda minna Nukuteatrist, sellest muret valmistavast võõraslapsest, mida ei ole sugugi kerge eesti kultuuri adapteerida. (R. Agur, «Eksootiline erak teiste teatrite hulgas...». T.M.K., 1985, nr. 2.) Hoolimata sellest, et jutustamine Nukuteatri teemal pole kerge (tegemist on ju väga spetsiifilise kunstiigiga), on Nukuteatri rahvas sundinud endast rääkima. Suurelt osalt on selles süüdi viimase aja Shakespeare'i lavastused «Romeo ja Julia» ja «Suveöö unenägu». Shakespeare'i pretendent nukuteatris on iseenesest tähelepanuväärne, ja et «Romeo ja Julia» tõlgendus on enamasti kiita saanud (vt. arvustused: SV, 1985, 25. I; T.M.K., 1985, nr. 8; «Edasi» 1985, 29. IX) ning et ette rütates ka «Suveöö unenägu» väärtvaraks tahaks tunnistada, siis väidaksin, et meie Nukuteatri seis on praegu hea.

Vaid neli naisnäitlejat ja viis meesnäitlejat esitavad «Suveöö unenäos» suurepäraselt kõike, mis selles klassikalises tippkomöödias talle on. Näitlejad kogunevad etenduse algul lavale, justkui näitamaks, et nad mängivad ette selle tänaõhtuse loo, nii nagu nad seda oskavad, nii nagu nad sellest loost aru saavad. Rein Aguri lavastajatõlgendus on mitmeti uudne, ka kujundite poolest leidlik. Eriti kriitiliselt vaataja jaoks võib veel lisada, et etendus oli isegi autoritruu, kuigi ainult selle kategooriaga ei taha allkirjutanu seostada kvalitatiivseid väärtusi.

Rääkides näitlejatest, ei saa mööda minna nukkudest, kes ses etenduses elavad huvitava ja täisverelise elu. Juba esimestes stseenides pakutakse näha põnevaid lahendusi: Ateena hertsog Theseus koos oma võluva amatsoonide kuningannast pruudi Hippolytaga esitatakse vaid punase kanga

ARMUKÜLLANE KIREV UNENÄGU SUVEÖS

W. SHAKESPEARE'i «SUVEÖ UNENÄGU» NUKUTEATRI

ja paari kuldse maski abil. Need skemaatilised vahendid annavad võimaluse tähistada kõike: au, suursugusust, iha ja kaduvust. Siin tuleb märkida, et etenduse õnnestumises on suur osa Riina Vanhase lavakujundusel. Eesriietega eraldatud lavaosa, mis täidab mitmeid ülesandeid, lubab ka nukkudele ja näitlejatele rikalikke mänguvõimalusi. Kui loodud konstruktsioon ei kuulu eriti originaalsete hulka, aitas leidlik valgustus luua meeleolukaid lavakombinatsioone, mis ei ole «Suveöö unenägu» lavastamisel vist sugugi nii tähtsusetu.

Mõtet kannab tegelaste jaoitus eritiübilisteks nukkudeks ja elusuuruses näitlejate rollideks. Kui armastajate kolmnurka Lysander—Hermia—Demetrius hertsogile esitatakse ja nende kallal vägivaldalubatakse tarvitada, siis on armastajad põlvpeikkused marionettnukud, kes näivad eelkõige kaitsetud inimsuure Theseuse nuku ja Hermia isa Egeust mängiva näitleja ees.

Hiljem Ateena lähedal metsastseenides esitatakse armastajaid juba inimkehastuses. Siin on aga võluhaldjad, kes neile vigurit teevad ja nende kohta saatustlikke otsuseid langetavad, väikesed väledad nukud. Et sellised vusserdajad inimeste saatust ja õnne määravad, teeb inimeste tahtmised ja tegemised ühelt poolt naljakaks ja teiselt poolt haledaks. Paul-Eerik Rummo kirjutas



Stseen lavastusest: Lysander (Hendrik Toompere), Demetrius (Harri Kõrvits), Helena (Tene Ruubel) ja Hermia (Anu Presjärv).

«Romeo ja Julia» lavastust arvustades («Shakespeare Nukuteatris ja «Ugalas», T.M.K., 1985, nr. 8), et nukuteatri võimalused lisavad Shakespeare'i tragöödia kujunditele mahtu ja sügavust. Sama lugu on juhtunud ka komöödia lavastamisel, ehk küll mõjumehhanism on nüüd vähe teine.

«Suveöö unenägu» tähtis sõnum näib peituvat armastajapaaride lahenduses. Siiani on Eesti teatris selle komöödia armastajaid mängitud romantiliselt ülevusega. Tundub, et nii oli see kuulsas Ants Lauteri 1937. aasta lavastuses ja seda liini jätkas ka lavakunstikaatedri VI lennu diplomieten-

dus, ehk küll viimases oli küllaga ka lusti ja kirevust. Rein Aguri lavastusest on raske leida romantilist ülevust, ja kuidas saab sellest üldse juttu olla, kui Tene Ruubeli mängitud Helena, kohates oma armastatud Demetriust (Harri Kõrvits), püüab kohe talle selga ronida. Üllast ja suursugust on sellises teguviisis vähe, kuid igatahes on see veenev tõend palavast armastusest.

Nõnda on Nukuteatri armastajapaarid ka parasjagu naljakad, kuid see ei madalda sugugi nende armurõõmulisust. Kui näitlejad loevad armastajapaaridele määratud värse, pakuvad riimide ja rütmide esmajoones koomilist efekti. Muuseas on see harv juhtum Eesti teatris, kus värvi lugemisel värvi struktuur omandab mingi kvalitatiivse väärtuse. Tuleb veel lisada, et armunute koomilisus laseb vägagi heatahtlikus valguses paista Oberoni (H. Toompere) ja Pucki (H. Seljamaa) viguritel, millesse paarikesed kaasa tõmmatakse.

Armastajatest on Shakespeare'i küllap huvitavam Helena tegelaskuju, sest just temale on komöödia lähtesituatsioon see ihaldatav armastus nii kättesaamatu. Nagu juba märgitud, oli Tene Ruubeli mängus veenvalt esitatud soov oma armastuse pärast võidelda. Tragikoomilise kulminatsiooni, kus Pucki vembu tõttu on Helenasse armunud koguni kaks

noorhärat, jõuab armastajatele suure tundeteravuse ja usutavusega. Igatahes — need armastajapaarid sisendavad vaatajasse tubli annuse elurõõmu ja pole ehk vahetki, kas see rõõm on tulnud renessansi vallatusest või meie kaasaegsest seksirevolutsioonist.

Humanistliku elurõõmu poolest on «Suveöö unenägu» võrreldav Rakvere Teatri «Scapini kelmustega», kus Itaalia renessansiteatri traditsioonid kumavad oma värvikirevuses.

Igati nüüdisaegse kõlaga Raimo Kangro muusikast õhku samuti lihtsust ja rahu, kuid samas tuleb tunnistada, et muusikal ei ole etenduses kuigi tähtsat osa.

Käsitööliste esitatakse rohkemate lihtsate esindajate elusuuruses. Nagu «Suveöö unenägu» esitamisel enamasti on olnud, nii on ka nüüd teatrikunstiharrastav käsitööliste kamp andnud rohket ainet mahlakaks huumoriks. Eriline esitusteravus on vahest Hendrik Toompere kangur Bottomis, kuid ka tema jääb hea tasemega näitlejateansambli raamidesse. Käsitööliste «Phyramuse ja Thisbe» esitusest saab etenduses laadaliku lõbususe kulminatsioon, mis sugugi ei varjata elujaatavat, õnnelikkust lõppu.

Lõpetuseks tahaksin öelda, et see, kuidas Nukuteatri tagasihoidlikus saalis, tagasihoidlike võimaluste puhul tehakse suurepäraseid etendusi, sisendab austust.

Talvisest esietendusest on möödunud hulk aega. On mööda lennanud kevad, suvi on otsaga päral, kuid Nukuteatris toimuv on ikka vaikusesse ja rahusse rüütatud. Rahutud ja tormlejad kipuvad vaatama «Lendas üle käopesa». Sel ajal käib Nukuteatris elu ja armastuse müsterial...

ANDRES LAASIK

Sõpruslinnade Kotka ja Tallinna teatrite koostöösuhet jöuavad eelseisval hooajal 20. aastapäevani. Nende aastate jooksul on eriti edukas olnud lavastajate vahetus. Kotka Linnateatri repertuaari on eesti dramaturgiaga rikastanud lavastaja Sulev Nõmmik ja toonud seal lavale U. Raudmäe «Kirja nõudmiseni», Ilmar Tammur on esimesena tutvustanud A. H. Tammsaare'i, A. Särevi instseneeringuga «Vargamäe» ning viimati käis Mikk Mikiver E. Vilde «Tabamata ime» lavastamas. Ehk polegi seda nii vähe, kui võtame teadmiseks, et nüüd ootavad kotkalased Raivo Trassi H. Raudsepa «Mikumärdit» lavastama.

Tallinna Draamateatri lavale tõi 1969. a. (isei enne kodumaist esiefendust) tookordne Kotka Linnateatri juht Väino Lahti E.-L. Manneri «Põletatud oranži», mis ligi saja etenduskorraga pälvis eesti teatripubliku suurt huvi.

Mullu lavastaja Markku Savolaise ja kunstnik Reijo Pauku teostuses meil rambivalgust näinud A. Kivi «Kullervot» tahab Draamateater näidata ka septembris toimuvate külalisesinemiste aegu Minskis.

Tagasihoidlikum (ja küllap põhjusega) on olnud lavastajate vahetamine ja vastastikused külalisesinemised. Nii on 1968. a. Kotkasse jõudnud TRA Draamateatri A. Liivese «Kallimast kallim» koos «Fausti» I osa katkenditega. Tallinlased on näinud «Meister Patelin», farssi, mille peaosas mängis tänase Soome Rahvusteatri populaarne näitleja Heikki Nousiainen. Tunamullu käis Kotkas A. Undla-Põhdmäe «Viru lauliku ja Koidula» trupp ning nüüd, 11. mail näitasid kotkalased TRA Draamateatri lavalt 1984. a. Tampere Töölisteatri näidendivõistlusel auhinnatud Aimo Vuorise näidendi «Vana mehe hüvastijätt» lavastust (M. Savolainen), mis ühepäevase vaheajaga 1984. a. septembris nii Tampere kui ka Kotkas esietendus ja mõlemal lavil hea eduga läks. A. Vuorise (sünd. 1929) võrdlemisi ulatuslikust ja mitmekülgsest draamaloo-



Stseen Kotka Linnateatri lavastusest «Vana mehe hüvastijätt». Laura (Tuulikki Kuorikoski) ja Esko (Pasi Luukonen).

JÄTKU KOTKA—TALLINNA TEATRI- SUHETE

mingust, kuhu kuulub üle 10 näidendi ja ka 4—5 kuuldemängu, on seni siiski vähe jõudnud Soome juhtivate teatrite repertuaari. Populaarsust tõi autorile enam kui 500 000 vaatajale läinud «Vodkatustid», mida mängiti väga paljude maakonnateatrite ja vabaõhulavadel menulak tärn saatiirile Soome turistide pihta.

«Vana mehe hüvastijätt» on neid näidendeid, mis probleemiasetuselt on vanurite teema kaua lähedal A. Arbuzovile, A. Galinile või Franz-Xaver Kroetzile. Autori sotsiaalse tõepärase nõue, arukas historismiprintsiibi järgimine, eriti aga pensionil vanurite psühholoogiasse süüvitsimisek võimaldavad teatritenduse loomist, kus saab kõiki värvitoo-

ne kasutada. Markku Savolaise interpretatsioon on seda järginud ja küllap just seetõttu avaneski A. Vuorise näidendile eesriie Tallinnas 92. ja 93. korda. Lavastaja moraalne hoiak ei tõtta halletsemise ega kaasatundmise poole, ka ei sukelduta elatud elude pateetiliste motiveeringute otsimisse, vaid autoril dramaturgiliselt lapidaarsena kirjutatud kahe tasandi teineteisesse lõikumise kaudu, s. o. eluõhtu-inimeste ning tööd rügavate ja isikliku elu eest võitlevate noorema põlvkonna inimeste sotsiaal-filosoofilist aspekti pidi minnes ongi leitud nii elutõde kui ka selle värviküllus. Ansambli töös suudab seda järgida küllaltki rahuldavalt Matti Brandt Jalmari Raudanmaana, ent eriti tulemuslikult Reijo Lomperi Tarkiaise ja Peremehe episoodilistes rollides, samuti Pirkko Valve Jalmari abikaasana.

«Vana mehe hüvastijätt» ansambel veenis, et Kotka Linnateatril ehk pole eredaid tähtsustajaid, kuid on hea koolitusega, eri žanre ja stiile valdavalt, sügava isikupäraga andeid, kelle senine ülesanne mitmekülgne (Kálmánist «Maratontantsimiseni» ja siit Wuolijoe või Raudsepa, Vuorise, Molière'i, Vampilovi jne. maailmadeni) suudab tagada ansambli arengut. Tunnustust väärilb siin siis eelkõige teatrijuhi Markku Savolaise kontseptuaalsus ning teise näitejuhi Anitta Myllymäe üha ja enam kõneainet pakuv ere ja tagajärjekas töö Kotkas. Tallinna ja Kotka teatrisuhted on siis kasvanud selle järguni, kus enam pole vajal pelgalt sõprusest kõnelda, sest tutvumiskäikudega on jõutud tõesti uue kvaliteedini — koostöösuheteni, mis mõlema linna teatripilli ainult rikastada võivad. Hea, et selle äratundmiseni on jõudnud ka Kotka ajakirjanikud ja teatrikriitikud, kes Marjatta Hartikaisega eesotsas pidevalt annavad ülevaateid ja avaldavad intervjuusid Eesti teatrielust ja -inimesest ajalehtede «Eteenpäin» ja «Etelä-Suomi» veergudel.

Mis siis muud kui jätku tööle!

KALJU HAAN

HELMUT VAAG 75

Helmut Vaag meenub kõigepealt arvatavasti suurrollis. Vanapaganana Juhan Kangilaski lastenäidendis «Kaval-Ants ja Vanapagan» või Baajanina Majakovski «Lutikas» või... loendamatuks kuuldemängudes, telelavastustes, laste unejutude jutustajana, filmides — selles kõiges, mis mitmekülgne anne, loov vaim ja ülekeev energia suutis korda saata põhitöö kõrval TRA Draamateatris ja Riiklikus Filharmonias. Neid, kellele meenus Helmut Vaagi esimene hiilgeroll Töölisteatri päevilt — Kiir Lutsu—Särevi «Tootsi pulmas» 1937/38. hooajal, on küll väheseks jäänud, kuid selle eest on üpris napilt Eestimaal neid paiku, kuhu Lia Laats, Eva Klink, Richard Peramets ja Helmut Vaag oma estraadikavadega poleks jõudnud. Helmut Vaagi fantaasiat jätkus ka nukuteatri jaoks — temast saab üks esimesi nukudramaturge. Muinasjutuvestjana ja näitlejana saab ta nukuteatris laste seas ülipopulaarseks ja 1951. aastal tõmbab tema nimi terve rea andekaid kooliõpilasi Tallinna Pioneeride Palee Nukuteatrisse: Mari Viiding-Tarand, Anne Margiste, Tõnu Aav, Madis Ojamaa, Anni Viiding-Kreem, Ago Saller, Marju Mutsu jt. Nukumängitajad kasvasid peagi sirmitagusest



välja ja 1957. a. saab Helmut Vaagist esimene lasteteatri lavastaja-peanäitejuht. Alates jaanuarist 1958. a. annab see teater regulaarselt avalikke etendusi ja kujuneb ka laste teatrilase iseteguse meetoediliseks keskuseks. Avaetendust E. Tatschi—S. Laureni «Kaotatud pildiraamat» näidatakse ka televisioonis; siit kasvab televisioonile esimene laps-teadustaja — Tanel Lään. S. Mihhalkovi «Sombreeros» loikab loorberid Sura kaksikrollis Kalju Komissarov ja paneb hiljem Tallinna 4. keskkoolis käima pioneerimaleva teatri; Ingo Normet näitab oma võimekust Collodi—Vaagi «Buratino seiklustes», aga ka Tallinna 10. kk. pioneerimaleva teatris. Ka Tõnu Kargi teatritree algab Ujula tänava lasteteatrist.

Helmut Vaag kirjutas palju lastele, tema nukunäidendid on oivaliselt ülekantavad ka suurele lavale elavplaanis mängimiseks, mitmed estraadipalad on aktuaalsed veel tänapäevalgi. Kahjuks on mõnedki laenajad materjali tagastamata jättnud ja nii pean ajalehe vahendusel paluma saata aadressil 200 032 Tallinn, Kolde 30 kunagi laekannurka seisma jäänud näidendid või estraadipalad. Eriti ootan näidendi «Ahne karu» tagastamist, millega 1959. a. Leningradiski esineme ja mis seal vaatamata keelebarjäärile väga hästi vastu võeti.

SALME LAUREN

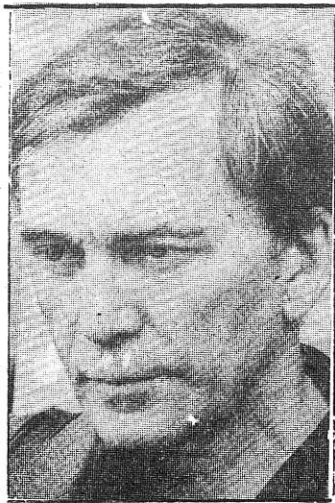
Näitlejast, autorsusest, filmikultuurist

Näitleja ja režissöör Aleksei Batalov otsis oma kongressi-sõnavõttu alustades vastust küsimusele, kes õigupoolest on filminäitleja või osatähta filmis. Ammendavat vastust tema meelest sellele küsimusele polegi leitud, sest filminäitleja võib olla V klassi tütarlaps, võib olla selline näitleja nagu Nikolai Krjutškov, võib olla hobune või filmitäht Poolast. Lõpuks läheb kõik ikkagi filminäitleja arvele, sest tema on see, kes seisab vaatajaga silmast silma, väljendab ideed, ajastut. Ometi on näitleja seisundis palju probleeme: praegu võib näitlejat filmi välja kutsuda nagu taksot, ta on kohustatud teadma stsenaariumi, rolli teksti, aga talle võidakse anda viis minutit enne võtteid uus tekst ja ta on kohustatud ka selle omandama ja seda rääkima. Temalt võivad kordamist nõuda operaator ning helirežissöör. Või kui filmilint on rikutud ja stseen hävinud, peab ta steeni ei tea mis ajal uuesti tegema, kuigi lepingulised tähtjad on mõõdas. Mis lepingud need küll on, mis sõlmatakse näitlejatega? Nad meenutavad Haški vaimuvilja. Ometi on näitleja peegel, teda on nimetatud ajastu koondatud kroonikaks. Kas ei peaks peegli eest rohkem hoolt kandma? Kui tahetakse, et ekraanil oleks isiksus, siis peab ka võtteplatsil olema isiksus. Näitleja jaoks tuleb luua ka filmis see, ilma milleta ta ei saa eksisteerida: näitleja ei saa läbi proovideta, ettevalmistuseta, ilma tõsise suhtumiseta oma rollisse, mis kokkuvõttes annab talle võimaluse peegeldada oma aega ja neid inimesi, kelle kõrval ta elab. Batalovi mõtteid toetas Leedu näitleja Juozas Budraitis. Ta mõtiskles: ma ei saa lahti tun-

UUEENEMISE JA MUUTUMISE EEL

MÄRKMEID NSV LIIDU KINEMATOGRAFISTIDE LIIDU V KONGRESSILT

dest, et praegusajal pole võimalik mängida nagu, enne, on vaja jõuda suuremate eluliste probleemideni. See on üldine probleem kõigi jaoks, kes teevad filmi. Kui palju rikkamad, komplitseeritumad võiksid olla meie kangelased. Aga leedu näitlejaid kutsutakse vahel mängima ainult sellepärast, et nad väljendusrikkalt vaiksivad. NSV Liidu rahvakunstnik Mihail Gluzski (Moskva) arvas, et ka veteranide kogemusi võiks paremini ära kasutada. Kõrvuti näitlejate õigustega kerkis filmi autorsuse probleem. «Film autoriõigused kuuluvad praegu stuudiole, kuid kas pole see niisama veider kui kirjandusteose autoriõigused jätta trükikojale,» küsis režissöör Juri Ozerov (Moskva). «Aegunud seadust tuleb muuta kui vananenut, mis viib kollektiivsele vastutustundetuusele. Film autoriõigused tuleb lugeda režissööri-lavastajat, stsenaaristi, operaatori, kunstniku ja helilooja. Autorsuses väljenduks vastutus, nõnda suureneks kontroll ka materjali kasutamise üle.» Korrastamist vajavale probleemile vihjas NSV Liidu Riikliku Kinokomitee peatoimetaja Armen Medvedjev. Noorte dramaturgide ja stuudiote vahekorrale osutasid üles ta: kolmandiku moodunud viisaastakul valminud filmide juures on režissöör olnud stsenaaristile ametlikult kaasautoriks. Aga kui paljude puhul mitteametlikult? Juri Ozerov tõstis küsimuse ka loovtöötajate tasustamisest: filmide vahelisel ajal stimuleeriks pidev palk (nagu kõnelevad teiste



NSV Liidu Kinematografiistide Liidu juhatuse esimene sekretär režissöör Elem Klimov.

sotsialismimaade kogemused) ilmselt suuremale aktiivsusele, häälestaks loomingulise töö pidevusele ja aitaks vältida haaramist juhusliku stsenaariumi järele. Sellesse probleemsesse ringi haakus Kaljo Kiisa mõtetearendus filmikultuurist, kus ta kriipsutas alla sõna ja teo ühtsuse vajadust: «Sageli me rikume seda elureeglit ja siit tekib filmi hallus ja loojate hingetus. Siit saavad alguse trafaretid odavate fraasid, tühjad fraasid, mida vaatajal on igav kuulata. Võtteplatsil me sageli imiteerime loomingulist protsessi. Me oleme kultuurist hakanud rääkima väga dekoratiivselt. Keskkond, kus me kujundame uut inimest, on

kultuurikeskkond ja see keskkond peab olema kristalselt puhas.» Mitmel oli südamele professionaalse taseme tõstmine. Tehti etteheiteid juhtidele: liidu organisatorlik osa maailma filmiparemi tutvustamisel on raugenud. Neis seostes tuli kõne alla ka vajadus luua filmoteegid ja videotegid liiduvabariikides. «Kujutegem olukorda, kui meil oleks näiteks üksainus raamatukogu asukohaga Moskvast,» lausus Eldar Sengelaja (Gruusia).

Mõnda lahendusest

Filmiteadlane professor Valentin Tolstõh ütles, et ta näeb ümberkorralduste olemust selles, et Riiklik Kinokomitee ja NSV Liidu Kinoliit peavad uues ajaloolises situatsioonis määrama oma positsiooni uuesti, täpsustama oma ühiskondlikku funktsiooni ja tähendust. Omal ajal loodi Kinokomitee mõttega, et juhtida kinematograafiat, sest stuudioid peavad tegelema filmide tootmisega. Mis tegelikult välja tuli? Stuudioid tegelevad filmide tootmisega hästi või halvasti: kavadavad, valmistavad ette ja toodavad filme. Millega tegeleb Kinokomitee kui riiklik organ? Tegelikult ta dubleerib filmistuudiote tööd. Süsteem on ehitatud nõnda, nagu oleks stuudiotes väheste kogemustega, vähe kompetentsed ja mitte just eriti vastutusvõimelised inimesed. Seepärast on vajalikud veel teised — rohkem vastutavad, rohkemate kogemus-

tega, suurema kompetentsusega inimesed, kes peavad korvama eelmiste varem planeeritud vigu, puudusi jne. Sellisest mehhanismist on vaja loobuda. Põhimõtteliselt jagas V. Tolstõhhi seisukohta ka NSV Liidu Riikliku Kinokomitee peatoimetaja Armen Medvedjev. Ta tunnistas, et tunneb vastutust Kinokomiteele tehtud etteheidete puhul. NSV Liidu Riikliku Kinokomitee esimees Filipp Jermaš tähendas, et kongressi kriitiliste sõnavõtte de paatos näitab, kuidas filmi inimesed mõistuse ja südamega toetavad NLKP XXVII kongressi otsuseid. «Täna ei kahtle keegi selles, et meie töös on tarvilik tõsine ümberkorraldus, seda tuleb teha läbimõeldult, kõiki elu reaalseid, objektiivseid asjaolusid arvestades.» Ongi kavandatud mitmeid abinõusid, mis viivad loominguliste kollektiivide iseseisvumise poole: ollakse valmis läbi vaatama küsimust sellest, et stuudioid ise otsustaksid filmide tootmisse andmise. Mõne stuudio kõrge professionaalsusega režissööri puhul võib kohe lubada režissöörinaariumi koostamist, jättes ära vaheetapi. Stuudioid võivad ise oma äranägemise järgi määrata võttegrupi suuruse, nad saavad õiguse vabamalt opereerida filmide loomiseks antud assigneringutega jne. F. Jermaš meenutas ka Eksperimentaalse Loomingulise Ühenduse kogemusi, kus autorite tasu sõltub vaatajaskonna suurusest. Ka selle stuudio kogemusi tuleks katseliselt rakendada üheskahes stuudios. Peremehelekkus peab kogu filmifootmise ja filmilevi ümberkorraldamisel jääma põhiprintsiipiks.

Kongress võttis vastu otsuse, mis määrab liidu tegevuse ilme järgmisteks aastateks.

ENDEL LINK



«KODUKÜLA BELÖJE ROSSO», «Belarusfilm», 1983. Stsenarist A. Dudarov, režissöör-lavastaja I. Dobroljubov, operaator G. Masalski.

Elu ise lükkab tänase kunsti käsitusvalda mahajäetud või lammutatud kodukülade ja -majade teema, seal elanud inimeste probleemi, küsimuse: mida peame maksma progressi eest? Mis saab neist suurte puude all kasvanud inimestest kõrgetes karpmajades? Ainult hurraa-optimist või paadunud linlane võib (tahta) arvata, et elu kvaliteet viimastes on a priori parem.

Valgevene filmi «Koduküla Belöje Rossõ» 80-aastane peategelane Fedoss Hodas (näitleja Vsevolod Sanajev), lammutatava küla patriarh, ei suuda mitte kuidagi oma edasist elu ühetoalises vanni ja vesikämlaga korteris ette kujutada. Mida ta seal tegema peaks hakkama?

Eesti põlise küla paiknevus ja struktuur on teine kui Valgevene või Vene külal; nii drastilisel moel, nagu näiteks Tallinnast maanteed mööda Leningradi sõitja viimase paarikümne aasta jooksul on võinud märgata, meil linn külasid oma teelt ei pühi, kuid probleem ise, kaotatud/kaduvate väärtuste probleem kummatigi on olemas. Ainult et meie mängufilm ei ole seda märganud. Valgevene oma aga küll, võib-olla seepärast, et neil on



Kaader filmist «Koduküla Belöje Rossõ».

KAOTATUD KODUKÜLA

stsenaristina olemas noor, kuid valgevene maaelu pärast südant valutav, sealt pärit olev Aljaksei Dudarov. Meie dokumentalistid on probleemile pisut lähemale pääsenud («Koduküla», «Linnaloom», «Mitut värvi haldjate» lõpukaadrid, «Lasnamäe» ja ehk muudki); samas meenuvad omal ajal nende teemade puudutamise puhul tõusnud hädahüüed: nostalgia! minevikuihalus!

Ei ole nostalgia ega minevikuihalus, vaid täiesti reaalne, inimesi ja nende elu valusalt puudutav probleem, ütlevad «Koduküla Belöje Rossõ» stsenarist Aljaksei Dudarov ja režissöör Igor Dobroljubov. Nähtavasti arvas kaks aastat tagasi nii ka Kiievi XVII üleliidulise filmifestivali žürii, kes filmile eriauhinna andis. Soojalt suhtus filmisse ka Eesti vaataja: Tallinnas on «Koduküla...»

korduvalt ja menukalt ekraanil olnud (mistõttu ka Valgevene NSV päevade puhul ei tule ta enam pealinna kinodesse, vaid linastub meie vabariigis mujal: Kohtla-Järvel, Hiiumaal).

Valgevene filmiloojad, kel sõja ja partisanivõitluse valusad kogemused on aastakümneid olnud keskseks kujutamise objektiks ning kes pole loobunud sellest tänini (E. Klimovi «Mine ja vaata» näiteks on valminud «Mosfilmi» ja «Belarusfilmi» koostöös), osutavad kõnealuses tänapäevaainelises filmis üles kummitilist ja inimlikku küpsust. Otseselt tippfilmiks ei või «Koduküla...» pidada, selleks on ta ehk liiga tavapärase, mitte küllalt järjekindl oma probleemarenduses, kuid — täiesti subjektive märkuse korras — tundub ta allakirjutanule omas

ausas tagasihoidlikkuses sümpaatsemana kui inimeste kannatusi kohati maneerlikult esitav «Mine ja vaata».

Kaardris on idülliline Valgevene küla, verandaga maja suurte puude all, lehm, koer, lehma lüpev vanamees. Kaardris tagaplaanil aga kõrgub pealesuruvalt, ähvardavalt ühetoaliste valgete anonüümsete majade rida. Lõpuks jääb ainult linn, küla elanikud on oma tarest oskuslikult korterikarpidesse paigutatud ja hõiguvad üksteist lodžadelt. Lehmad on müüdnud, koerad tubadesse topitud.

Kuid tegelikult oli kogu küla elu juba enne sünnapoole, niivõlmise poole liikunud. Vana Fedoss, oma 80 eluaastaga veel vitalne ja tugev, lausa loodud suure pere patriarhiks, elab avaras majas üksinda. Tal on küll kolm tursket, kaugeltki mitte enam poisikeses poega, kelle isikliku elu asju vanamees püüab rööpselt ajada, kuid ei ühtki lapselast. «Lapsi tell ei ole ega saagi olemas,» ütleb ta vihast viljatule miniale «sest olete need juba enne sündimist polikliinikutesse jätanud.» Vanad head töökindlad traditsioonid ja hoiakud kaovad või väänduvad groteskiks. Vanamees ise on küll tõeline Colas Breugnon: naine on surnud, naaber kiusakas, üks poeg nõrk ja tühine, teine veiderdav loru, kolmas pole 15 aastat isal külas käinud, oma lapsepi pole — kuid: elame veel! Vana käib hommikuti läärakus tõusvat päikest kummardamas. Keskmise, pisut nipernaadiliku poeg, on tegelikult isalt midagi näinud, sooja südame kindlasti, kuid tõusvat päikest vaatata ta loomase peaga, ristteel liikustoor all maas lamades. Filmi lõpul küsib see režissöörunud 35-aastane poeg 80-aastaselt isalt: isa, kuidas elada nii, et ei väsiks?

Traditsioonidega, jah, on nii, et kui vanamees on südameluga maha müünud oma lehma, kui on tulnud lahutada aiast, puudest, maiast, küllap ka visioonidest, milles on näinud oma kadunud naist ja lapseas poegi maja ees või rõllul. Siis oodatakse talt uue ühetoalise korteri võtme saamisel traditsiooni kohaselt tä-

nulikkust, pressitakse külaelanike ees välja tänu sõnad. Vanamees, stoik, paljunäinu, need sõnad lõpuks leiab, ning tänu ka filmi tegijate malbussele ei kujune filmis kogu see kirsiaiat loobumine nii valuliseks, nagu ta oleks võinud olla.

Siis elab vanamees juba oma ühetoalises ja tahab Belöje Rossõ traditsioonid siia kaasa tuua. Nii siis minnakse isameeste ja pudeliga kosja: korrus ülalpool elavat prisket kunitari pojale naiseks võtma. Kogu vana komme käandub hädiseks jandiks ning tõestab oma toimumisvõimetust uutest oludest.

Kõigele vaatamata näib vanamees leppivat. Kui linnaservas tühermikul peetud noorema poja pulmapidu on lõppenud, läheb vana patriarh järele, et tõi tõi päikest tänama kõige olnu eest. «Ja ongi kõik,» teeb ta oma elust kokkuvõtte. Leppinult, rahulikult. Ometi on selge: kui film lõpeb, siis vana mehe draama alles algab. Ilma Belöje Rossõta, kodukülata.

Kõiki neid väärikuse ja kaotuste probleeme pole filmi tegijad, nagu öeldud, mitte kõige järjekindlamalt esitanud, film on oma ainese jaoks ehk üleliia malbe ning rahulik, vana Fedossi hoiak näib olevat sisuliselt filmi autorite hoiak. E. Klimovi «Lahkumise» valulist traagikat seal pole.

Sellel poolel on «Koduküla Belöje Rossõ» täiesti tõsiselt võetav film. Ning olgu, et meilgi on juba oma «Naerata ometi», siis ikkagi üks neist, mille poole kodustuudiogi võiks oma pilgud pöörata, tähelepaneks: vennasvabariik Valgevene, kus ei tehta ka märgatavalt rohkem mängufilme aastas kui Tallinnas, on jõukohaseks pidanud mitmete hellade tänaste küsimuste puudutamist ja on asjast auga välja tulnud.

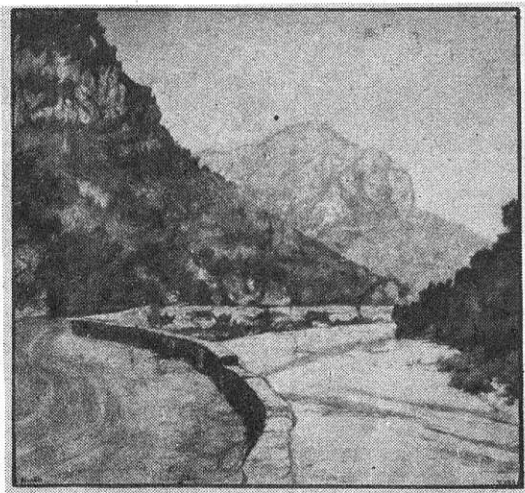
MARIS BALBAT



KEVADNÄITUS TARTUS

Tartu kevadine kunstinäitus jätab kompaktsel mulje. Üldpilt on vaoshoitud ja viisakalt kammerlik — nagu ikka. Žürii on püüdnud hoida mingit ammu kujunenud keskmist taset ning ka kunstnikkond on selleks näituseks nagu tugevmini konsolideerunud. Esindatud on Tartu kunstnike tuumik, arvestatavatest nimedest puudu vaid vanameistrid I. Anton-Agu ja A. Audova. Tartu kunsti esindustaset on läbi aegade üleväl hoidnud «Pallases» hariduse omandanud neompressionistliku maalima- neeriga kunstnikud, nendest on praegu täies loomejõus Alfred Kongo ja Linda Kits-Mägi. Kuid vanim esineja näitusel on Vol- demar Vaga, kelle tulek eesti kujutavasse kunsti jääb vist küll ületamatuks ajalooliseks seigaks. Oleks ütlema huvitav kunstiteaduse doktorilt küsida, kuidas suhtub ta nüüd ise kunstnikurolli kandes oma töödele antud hinnangutesse! Vaga värvipiilitsipiltides võ- lub hajutatud suvise valguse ja õhuvirvenduse edasiandmine («Vinans») ning mägist maastikku loogiliselt iseloo- mustav teravdatum pliitsikä- sitlus («La Visubie»). Maalili- selst lahenduselt meeleoluka- maid L. Kits-Mäe lillemaali- dest on «Nätiürmort rohelise suhkrukoosiga». A. Kongo esi- neb nelja tööga. Kunstniku produktiivsus on jätkuvalt sil- mapaistev ja loodetavasti ava- neb sügisel juubelinäitusel Kadrioru lossis Kongo looming kogu oma žanrilises mitmekesi- suses. Siiski osutaksin, et iga motiiv ei võimalda loomingulist pinget ega allu kunstniku vor- minägemisele nii, et vaatajagi tulemustest täit rõõmu tunneb. Seetõttu eelistan kompositsioo- niliselt lõdvestavate küla- ja maastikumotiividele lillepilte, eriti skitseerivust vältivat, ko- loriidilt monokroomsusele lä- henevat ja omapärase värv- vahekorraga «Aedrukiililli». Selle põlvkonna kunstnikke on samuti Johannes Uiga, kelle maastikuvaadetes kummitab aga liiga sageli enesekordamise vari. Seekord veab alt veel proportsioonitunne Tartu kesklinna motiivis, mida ei näi kunstniku tehniline vabadus õigustavat. Suhteliselt suure osakaalu ekspositsioonis hõl- mavad autorid, kes kunstiõpin-

gud lõpetasid 1950. aastatel. Mitmed nende hulgas on ak- tiivsest kunstielust tagasi tõm- bunud, nende töid kohtab näi- tustel harva ning nende vähe- negi loodu on praeguses Tartu



Voldeemar Vaga. «La Visubie» (värviline pliits, 1951).

kunstis tagasihoidliku kaaluga. Kuid suletud ja väikesest aine- ringist sooritatakse aeg-ajalt üsna huvitavaid kõrvalepõi- keid, mis lubab arvata, et sise- mist potentsiaali ei osata või ei taheta optimaalselt raken- dada. Stiliseeritud vormides jäädvustab Emajõe-äärse vaa- teline Valve Janov, kandes lille- bukettidest tuntud dekoratiiv- se pinnakäsitluse edukalt üle maastikužanrissse. Katse on hinnatav, kunstniku kiindu- mist detailis toetab ka maali väike formaat. Väljendusriikka lapseportree kõrval mõjub Lembit Saartsi abstraktsem pilt märksa konstrueeritumalt. Lu- mise linna atmosfääri vahen- dab sundimatult Harri Puder- sell, maal «Talvine Tartu» on kunstniku viimaste aastate pa- remaid töid. Omaette visuaalne kvaliteet õilistab sisukesist ai- nest Efraim Allsalu. Mõnegi kena töö lisavad näitusele Al- bert Anni, Lola Liivat, Jüri Marran, aga paljud portreed, natüürmordid, maastikud jää- vad kahjuks väheütlevaliks.

paikkondliku traditsiooni mõ- juga, ent oma osa mängib kindlasti fakt, et Saskia Kase- maa, Helle Vahersalu, Paul Saar ja Valentin Vaher on Tartuga seotud pikemat aega perekondlike sidemete või al- ge kunstilise kasvatusse saamise kaudu. Et Tartu näitustel esi- neb sageli Tartu Kunstikooli õpilasi või vilistlasi, ei mak- saks alahinnata kunstikooli osatähtsust kunstitavade edasi- kandjana. Nii kaua kui sisemi- selt tunnetatav pallaslik hoiak «Pallases» õppinud meestes ja naistes ning omakorda nende käe all koolitatud kunstnikes elab, nõnda kaua saame rääki- da sellest omapärasest kunsti- listest fenomenist. (Selle kõrval ei tohi unustada teistki kun- stiga tegelevat paika — ülikoo- li kunstikabinetti ja selle osa tudengite kunstiharimises. Tartus oli võimalik näha ka kunstikabineti kevadnäitust ning sealt leida pool tosinat arvestatava taseme tööd, mis linna näitust kindlasti täienda- nud oleksid.) Kuid iga feno-

men saab edasi areneda vaid siis, kui olemasolevat loome- potentsiaali täiendatakse uue vaimujõuga. Noore ja andeka jõe probleem on Tartus endi- selt aktuaalne ja sellelgi näitu- sel on noorte panus minimaal- ne. Tallinnasse on lahkunud mitu väljakujunenud noor- kunstnikku (M. Kilk, äsja Kunstnike Liitu vastu võetud I. Hirv) ning tänava on noor- tekoondis täienenud ainult R. Kelomehega.

Kõige tavahoidjam keskmi- sest põlvkonnast on S. Kase- maa. Tema peateemaks on pe- rekond, esmajoones ema ja laps, kuid seegi kord kannatab vastava teema lahendus raske- pärase pintsli töö ja veidi pin- gutatud ülesehituse tõttu. See- vastu lausa klassikalise na- tüürmordi näiteks on «Vaikelu vana tooliga», kus esiplaanile valgusvihku asetatud õunavaa- gen kontrasteerub laua taha jääva tooliga, andes ruumile sügavuse mõõtme. H. Vahersa- lu lõhub kujutatava osadeks ja ehitab siis taas üles. Mitte alati pole tulemus olnud soovil- tud eesmärgiks, ent pildil «Ateljees» loovad maalilise korrastuse horisontaal- ja ver- tikaalrõttu ning illusoorset toimivate vahenditega jõutakse reaalse ruumiaistinguni. Põ- nevat vormi- ja värvimängu näitab P. Saar, arenemisalti- maid oma generatsioonist («Trepp lumes»). V. Vaher on vormideformeerimises läheda- ne tallinlasele S. Randjärvele, ühiseks näib olevat sümpaatia Picasso vastu. Kuigi tüübistiku poolest sõltub Vaher suurest hispaanlasest otsesemaltki, on ta Randjärvest hoopis julgem valguse-varjuga modelleerija. Personaalnäitus Tartus tutvus- tas teda üsna lõova, efektse värvipaleti kasutajana, samas aga kunstnikuna, kel raskusi n.-ö. oma teema leidmisega. Vaheri uute tööde kujundid tulevad momentaanselt meel- de I. Malini *volens nolens* — sarja agrestilise kalambuuri või küsitava jäljendusega, jääbki

ebaselgeks. Ilmar Kruusamäelt pärineb suuremõõtmeline alle- goorilise sisuga maal «(T)öö- päev tsirkuses». Mõte on ise- enesest hea, mingil määral on töö kunstniku loomingus eta- piline, jätkates kujundusvõtete teisenemist sotsiaalse temaatika lahendamisel mõistukõnelises laadis. Kuid kuna maalimisel eiratakse varju kui pinnaku- junduse vajalikku külge ja et figuurid on üksteisega nõrgalt seotud, omandab pilt pingetu illustratsiooni ilme ja laguneb koost.

Harilikust napimas ja igavas skulptuuriväljapanekus tõusis modelli karakterse jäädvusta- misega esile Aulin Rimmil port- ree Ch. Villmannist (šamott).

Tartu graafika sünonüümiks on kujunenud Andrus Kase- maa nimi. Tema negrotehnikas joonistused pole võrdset tuge- vad, sündinud monumentalis- tina oskab ta aga oma tööd üles ehitada pidevale pingesei- sundile ja liikumisele. Mähe- mahlaka kontuuri ning üldistat- tud vormiga, muutes nad pae- luvaks kummalise tegelaste- leriiga. Sarnaselt J. Arraku ja L. Sarapuuga tegeleb Kase- maa omamütoloogias konstruee- rimisega, lastes kujuteldavate tegelaste taga aimata konk- reetseid kujusid ning olukordi. Seni on Kasemaa vabagraafil- ne looming avaldunud hakitult ja fragmentaarselt, mistõttu jäägem ootama personaalnäi- tust Kadrioru käesoleva aasta lõpul, mil võib loota ka ana- lüüsivate käsitluste ilmumist kunstniku loomingust. Teised Tartu graafikud kasutavad väikest pildipinda peene joon- graafika kultiveerimiseks. Groteskse graafikaga katsetab Mati Vaikmaa. Maneerlike simbolistlike lehtedega esi- nevad Inge Kudisim ja Reti Laanemäe, nende graafika on tundseisundeid heastavalt in- tiimne; Eve Luige ofordid teh- nilisi võimalusi kainealt arves- tavad, kuid linnu personifi- seerimine on juba nii palju kordi nähtud, et ei paku enam midagi uut. Eraldi märgisin Ago Kivi stiilseid, puhta joo- nega plastilõikeid. Siiski on graafika Tartu kunsti koond- pildis teisejärguline, graafika- pressi olemasolu üksinda ei tä- henda veel graafika eksisteeri- mist.

HARRY LIIVRAND

Fotol kahe mehe käepigistus naeratusega, pealkiri «Eestlas- te klaasimaal Witermole». Ja juurdekuuluv artiklis andis ajaleht «Turun Sanomat» ap- rilli lõpul teada, et Rauma- Repola OY Witermo ruumid Turu lähedal Kaarinas said toredust juurde — siin võeti pidulikult ja suure seltskonna ees maha katteriie Tallinna «Arsis» valminud vitraažilt (tinaklaasitöölt — nagu soom- lased ütlevad).

Witermo klaasitellimus on osa vastuostutehingust kau- bavahetuses Nõukogude Liid- daga. Täna seni ei ole ees- ti klaasikunsti kasutatud sis- seveoartiklina, nii võiks Wi- termo hange tähendada uue ala avastamist Soome ja Nõu- kogude Liidu kaubavahetuses, oletab ajaleht. Büroo talve- aeda paigutatud «Kodusoojus» on kavandatud spetsiaalselt Witermole. «Töö väljendab sümboliseeritult soojust ja energia tootmist», kommenteerib Rait Präats ise ajalehe veerul.

■ Mida lisada sellele kül- lalt kommertslikule teadustu- sele?

See võib tõepoolest tundu- da kommertsliku poole välja- pakkumisena, kuid endast lu- gupidav firma tõestab oma mainet just esmaklassilise kunsti soetajana ja eksponee- rijana — ja see pole mitte as- ja halb külg, eriti, kui ei pres- sita oma ettekirjutustega pea- le, kui on usaldus kunstniku vastu.

■ Kuidas sina seda telli- must täitma sattusid?

Witermo juhataja Juhani

Kommertslik intervjuu Rait Präatsaga

Arell tegi valiku Tallinnas nähtud vitraažide järgi, õige- mini olevat idee saadud pä- rast «Eesti Energia» fuajee- vitraaži nägemist. Witermo ise tegeleb soojussüsteemide ja -seadmete projekteerimisega, oli seotud meie olümpia- objektide soojustamisega — siit siis ka tihe läbikäimine siinsete ettevõtjatega. Meid tutvustati, käed tellimuseks löödi kolm aastat tagasi, käe- pigistus lehefotol tunnistas töö vastuvõetuks.

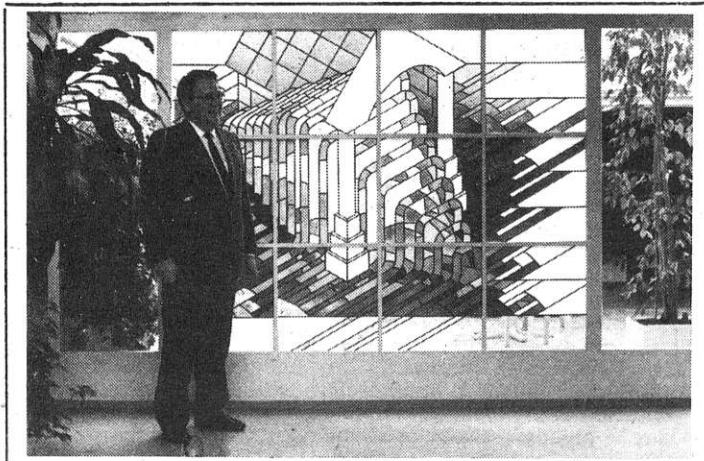
Firmapoolne usaldus ja abi

oli täielik, nautisin Witermo eeskujulikkust töökorraldust ja sõbralikke inimesi. Kavanda- mist alustasin ruumijooniste järgi, kavandatu tuli aga ko- halkäimise järel kapitaalselt ümber teha. Witermo vitraaž on põhimõtteliselt sarnane «Eesti Energia» vitraažiga, sest kujutatud temaatika on otseselt seotud firma tööga. Otsisin mõlemal juhul üldist kujundit, mis kunstivahen- ditega poetiseeriks nende firmade inimeste tööd. Mõle- mad vitraažid on asutustesse-

sed ja ma arvan: nende ini- meste jaoks on oluline see tõ- demus, et ka nende töö on väärt-leidma väljendust kun- stis. Kuigi sõnades võib see tunduda natuke banaalne, peab kunstnik siin maksimi- maalselt pingutama, et tule- mus oleks sugestiivne, mitte dekoratiivne ja literatuurne. Loomulikult pidi «Kodusoo- jus» veel vastama paljudele nõuetele, eelkõige seostuma ruumiga orgaaniliselt ja sa- mas saama ruumi aktsendiks. Ruumiprogramm oli keeruline, vitraaž pidi ühes vaates (ta pidi moodustama vaheseina fuajee ja talveaia vahel) töö- tama valgustina, seestvaates aga pannooni. Kui arvestada kaugmuljet ja ka väga lähe- dalt uurimise võimalust — see seadis omakorda kõrgen- datud nõudmised korrektsuse- le ja tehnoloogiale.

■ Kas jäid ise selle poole- ga rahule?

Jäin. Ja nemad ka. Ja ka vahendavad ja vastutavad isi- kud, kes hiljem oma kartused mulle kergendust tundes üles tunnistasid. Igatahes «Arsis» on see töö seotud nüüd sellis- tele alustele, et vitraažist võiks tõepoolest saada eksport- artikkel — kui ala kõik või- malused läbi uurida ja ära kasutada ning kui tehnooloogi- line võimsus ja tootmispinnad seda lubaksid. «Arsil» on klaasi külmtootluseks algsus



Rauma-Repola OY Witermo juhataja Juhani Arell avatseremoonial.

tehtud, aga peab veel tublisti pingutama.

■ Kui vaadata veel kord kommersandi pilguiga, siis — mis meie tarbe- või kujun- dusekultuuri võiks näiteks Soomes nõudlust leida?

Sel teemal oli seal ka juttu, kahjuks ainult sepsis tuleks kõne alla. Kuigi praegu väga hinnatakse käsitööd, ka vit- raazi juures toonitati kõigile ja kõikjal, et kõik on käsitöö, peab see olema kõrgel tehnooloogilisel tasemel ja heast ma- terjalist.

■ See töö valmis sul ju mitmete teiste tööde vahel või koos nendega. Mis on veel tulemas?

Selle aja sees said valmis Tallinna Draamateatri uste ja garderoobi ning kohvibaari klaasosad. Valmis Poliithari- dusemaja vitraaži keskosa, kaks külgmist on töös. See töö on mulle siiani kõige probleem- sem olnud, nii mahult, kujun- duselt kui ka tehniliselt. Loo- dan, et lõpptulemus annab parema terviku ja mahendab tsentri praegust aktiivsust ja sümboliseerivust. Koostöös Ig- nar Fjukiga on valminud «Vi- ru» varietee sisekujundus, at- raktsioon, oleks õigem öelda (mööbel Väino Tammelt), suu- rem osa on valmis, aga töö kestab. Koos Ignar Fjukiga on käsil veel ka Karskusühin- gu ukseid nende Raekoja platsi majas, Salongi müügiartikleid- na olen «Arsi» jaoks kujun- danud mõned seinapeeglite variandid, tahaksin proovipar- tiit varsti välja pakkuda. Ja kaugemale ei tahakski praegu mõelda, olen noor mees ja pereisa, oma elu ja kodu ta- hab ka sättimist.

Küsitles TIINA KÄESEL



On möödunud üle 15 aasta Eerik Haameri esimesest personaalnäitusest Kadriorus, mille avamisel viibis ka kunstnik ise. Too näitus hõlmas Haameri varasemat loomingut. Nüüd oli meil taas võimalus kunstnikku tervitada näituse avamise puhul sealsamas ning näha lisaks tuntud piltidele kahtkümmend lõuendit aastast 1944–1976. Seda ei ole palju, ent arvestades mööda erakogusid lalalipillatud tööde koondamise ja mere taha toimetamise raskusi, tuleb tunnustada näituse algatajate energiat ürituse läbiviimisel. Valik on paratamatult lünklik, ent kogunud vaataja suudab puuduvat enam-vähem juurde kujutleda, toetudes pidepunktidele, mida valik pakub. Lõppude lõpuks ei õnnestu varasemastki loomingust kokku koguda ja esitada kõike, mis tehtud.

Me hindame kõrgelt varasemat Haamerit, 1930. aastate teise poole ja 1940. aastate alguse eesti kunsti üht omapärasemat kompositsiooni- ja maastikumaalijat, kelle loomingut iseloomustab realism selle parimas tähenduses, s.t. kunstiliselt kõrgetasemeline, tõene ja tuumakas, seejuures ei romantika- ega fantaasiavõõras elukujutus; kelle loodud kujudele on omane ülevus, eetiline paatos; kes põhjamaalase erkusega tajub inimese ja looduse ühtekuuluvust, seda pingest läbitud harmooniat; kelle eepilisest, mehiseist ja kargest väljenduslaadist on lahutamatu ka tundeisend toonid ja tundlikud nüansid. Me oleme harjunud Haameri tolleaegse paleti karmivõitu iluga – nende pruunide, siniste, roheliste toonidega, mida sõja-aastail hakkab kiskuma mustjate ja valkjate poole. Oleme harjunud tema jõulise, oma väljenduslikkuses ajuti isegi askeetliku pintslikäsitlusega.

Mida näeme järgnevat? Sõjajärgsel kümnendil näib küllaltki sujuvalt jätkuvat senine areng; tööd on varasematele laadilt üsna lähedased. Näitusel kinnitavad seda «Ateljee interjööri Mollisundis» (1944–1946) ning «Kalurid» (1949).

Olga Terri maali sobivad iseloomustama üksteisele üsna vastupidisedki omadused. See kunst on delikaatne ja endasisesüvenenud, tundelise hoiakuga, ta on varustatud varjatud tähenduste plaaniga, kuid mõjub oma emotsionaalsuses siiralt ja otsekoheselt. Laadilt väljakujunenuna suudab ta uueneda vaikselt enesekindlusega.

Eriti selgesti paistavad need jooned Olga Terri maastikumaalis, mida võis näha hiljutisel personaalnäitusel Kadrioru Kunstimuseumis. Seal väljas olnud viimase kümne aasta maastikud moodustavad ilusa lisa kunstniku selle žanri töödele, nad otse kutsuvad meenutama ka maalija varasemaid pilte ja jälgima ta loomingut muutumise sisemist järjekindlust.

O. Terri maastik on alati olnud lüüriline, selle roolest liitub ta eesti maastikumaali üldisest traditsioonist. 1960. aastate teisel poolel lähtus O. Terri üldistatud looduse nägemusest, kus reaalsuse motiiv andis äratõuke algul stiliseerivatele lahendustele, milles järjest olulisemaks kerkis värvielamus. Niisuguse laadi loogiliseks jätkuks said pildid, kus vorm peaaegu lahustub värvi laiguks, need olid poeetilised lähivaated loodusest. Ning siis, otsekui peljates, et ühekülgsest rõhutatud värvitundlikkusest võib viia hajususse, pöördus maalija seitsmekümnendate aastate algul oma poolabstraktsetelt töödelt sünteetivamate poole. Tulemuseks olid omapärased fantaasiamaastikud, kus värvikeskkonnas nagu suureks kauguse või veekogu näisid ujuvat üksikud loodusekujud («sillad», «saared»). Neile tundeküllastele ja kirkastele töödele moodusta-

EERIK HAAMERI MAALID KADRIORUS

Neist esimene on väike žanrimaal – kaks karakterse profiiliga randlast takseerimas seinale riputatud pilte –, ent Haamerile tüüpiliselt kasvab motiiv üle üldistuseks, mida võiks sõnastada nii: kunst on mõeldud rahvale vaatamiseks ja otsustamiseks. Mitte juhuse-



27. mail Kunstimuseumis. Hetk näituse avamiselt: Eerik Haamer ja Ants Viidalepp.

ARNO SAARE foto

likult ei reprodutseeritud selle töö varianti ühe Haameri näituse kutsel. Varasemale loomingule seisab üsna lähedal ka 1949. a. «Kalurid» oma tagasihoidud värvipeensuses.

Sellest perioodist on muide pärit Haameri joonistused, illustatsioonid 1954. a. Torontos väljaantud «Kalevipojale». Illustreerimisel küpses veelgi ja puhastus kunstniku joonistusstiil – jõuline, natuke nurgeline ja karakterne, seejuures ometi ka tundlik, peenejooneline, kohati hõlpsalt liüriline. Kui vaadata noore Vive Tõlli töid näib, nagu oleks selle stiili mõju ulatunud 1950. aastate lõpupoolele siiski. Võimalik, et see polnudki nii võrd otsene mõju külvord arenguparalleel, nagu neid kunstis ikka esineb.

Sellist paralleeli 1950. aastate lõpu ja 1960. aastate alguse kunstile Eestis võib näha Eerik Haameri kaluriteemalist piltide sarjas Põhja-Norrast. Loofoodidelt (peamiselt 1957. aastast). Seda liisat löiku kunstniku loomingus tutvustab vaid üks maal. Haamerile nii tuttav ja lähedane ainevald, mis on tähtsal kohal tema varasemas loomingus, köidab teda ka väljaspool kodumaad. Ko-

Abstraktse kunsti domineerimine ei olnud Haamerile kui figuurimaalijale *par excellence* eriti soodus. Kuid ta pidas loomulikku ajaga omal kombel kaasa minna. Kuidas – seda demonstreerivad praegusel näitusel eksponeeritud «Samblad» ja «Merepõhjad» 1960. aastate hakult. See on *quasi*-abstraktne kunst, mille lähtekohaks on ikkagi loodus oma vormirikkuses. Analooilises vaimus loob kunstnik 1960. aastatel dekoratiivse pannoo «Päevalilled» Kumla sanatooriumi vestibüüli (suurusega umbes 2x4 m). Ka edaspidi maalib ta kitsamaid loodusloike, andes voli maalilisele stiiliale. Üht-aegu kannavad kõik need õunapuud, kaljud, päevalilled nagu samblad ja merepõhjadki endas alati mingit üldistavat mõtet. Poolabstraktses laadiski jäi kunstnik omamoodi literatuurseks ja endale truuks.

Vaatamata selle töödegrupi nauditavale maalilisusele, peab mõnema, et «päris-Haamer» avaldub neis nõrgemalt kui figuurialsetes kompositsioonides. Neid loob kunstnik esimestega rööbiti. 1962. a. sünnib monumentaalne kompositsioonipaar Sigtuna-retke teemal («Oota, väsiend vennas» ja «Tagasipuretajad», 1965. a. – Muhu motiiviline «Kiigel» (160x420). Praegusel näitusel on võimalik näha üht Haameri tippteostest – «Põtrade lahutamist» (1965, laius ligi 3 m), mille puhul tahaks tarvitada vaid ülivõrdeid. Teos on umbes samasugune hümn põhjamaalase loodusele ja inimesele selles, nagu Kuresaare lossis eksponeeritud «Saaremaa maastik» (1940). Ma ei tea, kas rootslastel endil ongi nii häid pilte oma põhjaosast

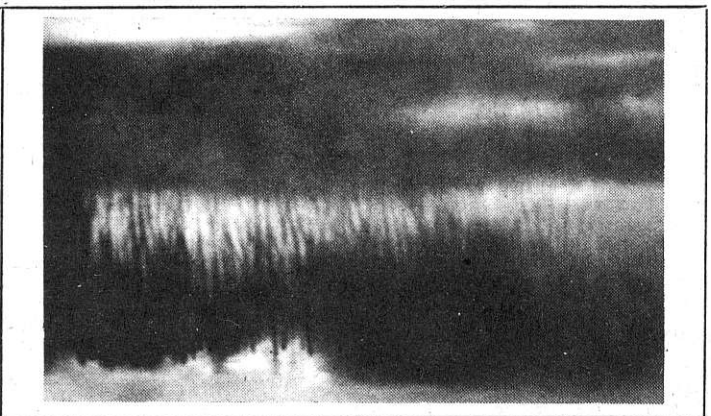
kui Haameri «Põtrade lahutamist» või Viiralti «Lapi maastik». See sugestiivne töö on üksigi suuteline vaatajat veenma hilisema Haameri kasvunud ja rikkastunud meisterlikkuses.

Kui siitamaani on Haameri Rootsi-perioodi looming varasemaga hõlpsasti seostatav, siis 1960. aastate teine pool toob kaasa uue pööraku, mis võib varasemasse Haamerisse kiindunud vaatajat hämmeldada. Süvenemisel leiab seose noore Haameriga aga kindlasti üles ning võimaldub isegi paralleelitõmbamine kodumaise kunstiga. Pop-kunst tõi kaasa tagasipöördumise kaasaegse elu juurde, sotsiaalkriitilise tendentsi, millele – ikka omal kombel – reageeris 1960. aastate teisel poolel ka Haamer. Nimetatud tendentsi näiteid («Pime ja nägija», «Jõulud» jt.) näitusel pole. Küll aga on rida sest ajast peale kunstnikule omaseks saanud paljufiguurilisi rahvastseene, milles ta laseb vallandada oma joonistusstiili karakterisuse, mis karikatuursusele läheneb, oma muheda huumoril ning jutustamisstilil. Nooruseski armastas ta maalida rahvarikkaid stseene sageli brueghel'likult kõrgeast vaatepunktist. Kui tolal valitses neis tõsimeelne paatos, siis nüüd lubab vanameister endale ilma ja inimesi naeru kõhlastades jälgida. Niisuguse «lähenedamise» on kooskõlas koloriidi rõõmus heledus, otse akvarellilikkuses kergunud käsitluslaad. Haameri otsekoheselt ja heasüdamlikul naerul peaaegu ei ole analoogiaid kodumaises kunstis. Eerik Haamer tuleb riskantse žanriga toime – tänu meisterlikkusele, kunstilisele taktile ja kogu tema loomingut kandvale inimlikkusele.

Nähtavasti oli nii näituse tegijail kui ka kunstnikul endal algul väike hirm: kuidas hakkab mõjuma see hüppeline materjal. Ent kui pildid seina said, võis rahuneda: kõik lapsed olid kenasti isa nägu.

MAI LEVIN

OLGA TERRI MAASTIKUD



Olga Terri. «Roostik».

vad 1970. aastate teise poole pildid nii vastukaalu kui ka edasiarenduse.

1970. aastate teise poole pildides seisab kunstnik looduse ees enamasti rahulikuma otsekohesusega. Ta esituse alatoon tundub mõtisklev, kergelt elegiline. Niisugused on «Jõgi lõunamaal» (1978) ja «Lõvid kaldal» (1979). Mõlemas on õhku ja avarust, kuigi sinise taeva asemel kerkib kuldse soojuse toonis küngaste kohale udune hall. Vahest pole liiga suvaline rääkida Aafrika piltides ajalise ulatuse olemasolust. Esitatud maastik näib pilgu alati kaugenevat. See tuleneb vaatepunktist valikust või kujutise paigutusest nagu eraldava rambi taha. Nii «Jõgi lõunamaal» kui ka «Lõvid kaldal» mõjuvad lennuki aknast meelde vajutatud pildina kaugusse eemalduvast maast. Hulk üksikasju looduse ja loo-

made edasiandmisel loovad maastiku, mis pilku peatab ja ennast süvenenult vaatama kutsub. Kunstniku looduse nägemustes esinevad sageli pehmed tooniüleminekud, udune hall, mis mähib vorme ja ähmastab piirjooni, annab natuke ebamaisust maalile «Teisel pool jõge». Halli valitsemise keskelt on esiplaanil välja tumendunud jõge märkiv joon, mis nihutab maastiku ja loomade vastaskaldal nagu disantansi taha. Mõnikord kasutab maalija halli seise aga ka kontrastset ja elavat värvimõju («Mälestus ühest linnast»).

Omapärase maalisarja moodustavad puude portreed («Kask», «Kuusk», «Lepp», «Haab»). Puude esitamisel, nii nagu O. Terri seda teeb, on annus romantilist trotslikkust. Kõigepealt muudab tööd iseladseks formaat ja kujutise paigutus. Puud on jäädvusta-

tud nagu inimesed – täisfiguuriselt ja paraadportreeliikult, vaatega alt üles. Motiivi konkreetsusega põimub siin luuleliste tähendusosede võimalus. Kunstnik on portretistina tabanud ka looduses erinevaid iseloomutüüpe, teravdanud ja tihendanud karakteristikaid, tõstnud need folkloorilikkude üldtehtavusse. Nii on tema kask nõrke ja habras, haab salapärase, kuusk süge, lepp lai ja rahulik. Veel saadab puudepilte lõpuniütlematus ja natuke unistuslikkust, mis on ehk vihm looduse suurele ja isolemisele inimese kõrval. Lähedaselt on kunstnik maalinud ka loomi («Lehm», «Koer perroonil»).

Loodusmulje konkreetsuse ühendab O. Terri visionaarsusega maalides «Roostik» ja «Pilliroog», kus sügavrohelisse roogu kasvunud veesilm paelub vaatajat kui lõik elavat loodust. Aga ka siin on varjatuma sisulise plaani võimalus. See seostuks siis ehk lugudega rahvaluulest, kus veekogu meelitab ja hukutab. Roostikupildid kuuluvad autori ilusaimate looduse nägemuste ritta. «Pilliroos» on saavutatud eriline värvide keskendatus ja meeleolu mõjuvus. Tahtmatult kerkib meelde väga kauge paralleel – Idamaa kunstis on haprad rood mitmetähendusliku sümbolväärtuse kandjad.

O. Terri maal on jäänud romantiliseks ega häbene tundeisust. Kunstnik ei püüdle välist vormitüüsi, vaid läheb tihti reeglid trotsides oma sisene nägemuse jäli. Ta liigub väljakujunenud maalija vaikselt enesekindlusega, kelle laadi muutumised pole tingitud orienteerumisest moele, kuid kelle kunst on siiski erinevatel aastakümnetel osanud hoida sidet ajastuga.

ENE LAMP

TEISED MEIST

Aprillikuus Riias Vabariiklikus Teaduse Majas väljas olnud Siim-Tanel Annuse näitusest «Joonistused ja graafika seeriatest «Tornid taevasse» ja «Taevallinnad» kirjutas ajalehe «Literatūra un Māksla» (nr. 15) veergudel Vello Remmerts.

Tema arvates võiks S.-T. Annuse töid defineerida kui abstraktsionismi modifikatsiooni, omaette uut reaalsust. S.-T. Annuse reaalsus on ehitatud mitmesugustest elementaarsetest geometrilistest vormidest, on dialektiliselt välja arendatud, seejuures harmooniline, objektiveeritud tehismaaailm, mille plastilistes ottingutes punkt kui geometriliste elementide kvintessents omandab erilise tähenduse. Punkt nagu midagi absoluutset sisendab oma kuulumist lõpmatusse (lõpmatus kui lõpmata paljude punktide hulk). Punktid korrastuvad sirgeteks, sirged tasapindadeks ja viimased moodustavad perspektiivis illusoorseid ruume, mis kusaigil ei alga ega kusaigil ka ei lõpe.

V. Remmerts märkab L. Lapini ja Tõnis Vindi mõjusid, mis peamiselt väljenduvad fakirlikus täpsuses, kujutatava tihedatund aktiivsuses, rafineeritud esteetilis. See on ka loogiline, sest S.-T. Annus oli aastail 1974–1978 T. Vindi õpilane sõna otseses tähenduses. Otseselt laene S.-T. Annuse töodes siiski näha ei ole – nad on intuiivsemad ja vähem programmeeritud, intuitiivsemad ja emotsionaalsamad.

S.-T. Annusele on iseloomulik seesmine vabadus. Oma geometriliste vormidele ei püüa ta midagi luure fantaseerida, kuid tänapäeva kategooriates mõtleb ta ühtmoodi tabamatud ja võõrad nii vanade Idamaade arhetüübid, keskaegsete alkeemikute valemeid kui ka meie kandi etnograafiliste sümbolite repertuaari. S.-T. Annus ei spekulere nretensioonika sümbolite tõlgendamisega.

Praegusel vaimeuse defitsiidil aiajõul on tähtis, et rohkem oleks kunstnikke, kes tõuseksid üle kitsalt utilitaarse ja meelelise ning annaksid kunstile tagasi tema pühama missiooni – vaimu teenimise.



«Muusika, kujutus, fantaasia, muinasjutt — selline on rada, mida mööda minnes laps oma vaimujõudu arendab. Inimene omandab niihästi emakeeleoskuse kui ka muusikakultuuri algteadmised — võime tajuda meloodia ilu, seda mõista, tunnetada ja läbi elada — üksnes lapsepõlveaastail.» (V. Suhhomlinski)

Meie päevil on ühenduses koolireformi ellurakendamise- ga esteetilis-kunstilisele kasvatusel hakatud senisest rohkem rõhku asetama. Reformiga seotud muudatused avaldavad kõige reljeefsemalt selle algastmel — koolieelsel perioodil. Veel enam. Koolieelse kasvatusel — dominantprobleemiks peetakse esteetilis-kasvatuse tsükli täiendamise ja selle teoreetilis-rakendusliku suuna avardamise vajalikkust. Pakkumise väikestele lastele kujutlusi ja muljeid erinevate kunstivahendite (lastekirjandus, kujutatav kunst, muusika) kaudu, tähtsustades säärase kunstispetsiifiliste vahendite koostoitmet isiksuse kogua- rengule. See vastab ka kõige enam väikeste laste vajadus- tele ning nende huvidel.

Vaieldamatult tohib «kuns- tikasvatust pidada esteetilis- kasvatusel tuumaks» (K. Leht). Selle kasvatusliigi mõju lapse arengule ei pruugi avalduda kohe, küll aga loovad lapse- põlves saadud mõjutused vil- jaka pinnase lapse tunde- ja mõttemaailma rikastamiseks. Ootuspärane on seegi, et kuns- tikasvatus võimendab teisi kasvatusmõjudeid. Samas pole käsitledavat kasvatusala kui- dagi võimalik asendada ega korvata suurema rõhu aseta- misega mõnele teisele kasva- tuskomponendile. Seega on igati põhjendatud, et «esteeti- lise kasvatusel lahutamatuks koostisosaks on kunstiline kasvatus, kunsti järele vaja- duse kasvatamine, kunsti tundmise ja mõistmise, aga samuti kunstilise loomevõime arendamine» (I. Stolovits).

Koolieelses lapsepõlves omandatakse hulgaliselt tead- misi, oskusi ja saadakse vaja- likke kogemusi, kujundatakse suhtumisi. Muu hulgas ka kunstis. Esteetilis-kasvatuse süvaesmärgiks loeme suht- lusvajaduse äratamist kujuta- va kunsti, muusika ja raama- tute vastu.

Soodsaid võimalusi pakkus selleks käesoleval hooajal (1985/86) Eesti NSV Riikliku Fiharmoonia uus abonement nr. 5 «Mudilastele». Nendest muusikahommikutest said osa Tallinna koolieelse lasteasu- tuse lapsed, neid saanud kas- vatajad, muusikajuhatajad jt. asjast huvitatud. Kuulajateks- vaatajateks olid valdavalt

KUNSTILEMBUSELE

PANNAKSE ALUS LAPSEPÕLVES



ARNO MOSKALIKU fotod

kuue-seitsmeaastased, kes pa- rajas kooliminekuas. Muusi- kahommikud võiksid tulevikus laieneda ka noorematele. Hea, kui järgmisel õppeaastal saak- sid võimaluse piires kontserti- del käia ka kodused lapsed. On väga meeldiv, et Fihar- moonia juhtkond peab selli- seid kontserte tarvilikuks ning leiab võimalusi neid läbi viia. Väga arukalt olid läbi mõel- dud programm ja temaatika, mis jaotus kuuele kohtumise- le. Kaasatgemise, -laulmise ja -mängimise rõõmu saadi igalt etenduselt. Kuna neid kont- serte juhtis Mummi, siis on neid hakatud nimetama ka Mummi-kontsertideks.

Mummi on oma põhikohal, G. Otsa nim. Tallinna Muusi-

kaakoolis ning laialdase üldsuse hulgas nägu- ja tegupidi tun- tud Eesti NSV teenelise õpeta- ja, klaveripedagoog Leelo Kõ- larina. On kõigiti loomulik, et meie muusikapedagoogi ja he- lilooja professor R. Pätsi muu- sikalist pärandit viivad edasi tütar ja lapselapsed. Kena, et programmi juhib ja selle koos- tab pedagoog, kes suudab paindlikult suunata väikesi kontserdikuulajaid. Temaatika valikul on lähtutud laste eal- listest ja soolistest erisustest ning silmas peetud mitmekesi- suse, vaheldusrikkuse taotlust. Ikka sellist, kus muusika, laul, tants, muinasjutt oleksid omavahelises põimituses.

Kontsertide peateljeks oli muusika, selle kuulamine, laul

ja tants. See on täiesti mõiste- tav, sest muusikaga kohtub laps veel enne, kui ta hakkab joonistama, lugema või kirju- tama. Tänapäeva emad, nagu näitasid meie üliõpilasuuringud (juhendaja dots. M. Vi- kat) on üsna lauluvaesed. Las- tele lauldakse vähe, pidevalt saadab igapäevatoiminguid muusika mehaaniline taust.

Koolieelses lasteasutuses teevad tänuväärt tööd laste õpetamisel, nende kasvatami- sel. Lasteaded suudab palju. Ent kummatigi on viimastel aastatel märgata tendentsi muusikakaugenemise suunas. Muusikategemine, laste laul- mine, nende tantsude õpeta- mine ei peaks olema ainult muusikajuhataja rõõmuks ja mureks. Hea, kui see võimalu- se ja sobivuse piires on nii tunni kui ka tunnivälise tege- vuse koostisosaks, kui ka va- nemad muusikaharrastusi toe- tavad. D. Sostakovitsilt päri- neb kaunis mõte: «Muusika- tundjaks ja -armastajaks ei sünnita, vaid kasvatakse.» Muusikakasvatus on tarvilik laste vaimse terviku huvides, mõjustades laste kõlblust ning emotsionaalsust.

Miks mitte alustada päeva las- tealal lauluga (lastealal oma laul)? See loob traditsiooni, loob algavaks päevaks hea mee- leolu. Muusikapedagoog on jäänud valdavalt ruumi (saali, rühma- ruumi) keskeks. Hoopis enam annab lapsele muljeid ja kujut- lusi elav muusika, nagu laste loodushoiu kasvatamisel elava looduse kaudu. Täielikult õigus on Ain Kaalepil, kes on sõnas- tanud põhjendatud lähtealuse muusikaleks kasvatusel: «Las- tesõimedest alates rajada muu- sikaline kasvatus rahvalaule. Anda ka õppeasutustes asja- tundlikku ja põhjalikku rahva- muusika haridust.» Seda taotle- vad ka meie muusikateadlased, kes õpetavad tulevasti kõrghar- idusega lasteasutustele. Mõnusat muusiteemalist pakub lastele ja suurelelegi reglail.

Eesti rahvalaulu suurt popu- laarsust laste seas (samuti meie uuea lastelaule ja proosa osas) on tõestanud mitmed meie üll- õpilaste korraldatud katseluge- mised. Arvukad kursusetööd (ju- hendaja van. õp. S. Väliataga) on veenvalt tõestanud niisuguste autorite nagu H. Runnel, O. Ar- der, T. Toomet jt. arusaadavust juba koolieelses eas.

Kontsert «Vanaema laul» oli üles ehitatud ra- muu- sikale. Tutvustati ees- muusikat, -tantsu, aangu, -pille ning servamis- avatra- ditsiooni, «Tantsupä» oli väga lustakas, oli hoogu «ä- ra, samuti liikumisrõõmu, na- gu tantsus ikka. «Muinasmaa» viis oma fantaasiatähelelapse vilumaale, «Pillipäeval» õpiti tundma pille, jõuti kuulata isegi J. Haydni «Laste süm- fooniat». Kõige säravamaks kujunes «Naerupäev», eriti kütkestas Tõnu Raadiku esi- nemine. Nalja ja naljakat ar- mastatakse, selle järele näib meie ratsionaalses maailmas nappus valitsevat. Viimases

kontserdis «Meie tööd ja tege- mised» sai kuulata muusika, sõna ja liigutuste toel huvita- vat laste ja suurte tähtsatest töödest.

Neid, kes lastele esinesid, oli palju. Esinemiskindlust ja -julgust kogusid muusikakoo- lide ja -klasside õpilased. Lastele esinesid Draamateatri ja Noorsooteatri näitlejad, las- tekirjanik Ellen Niit, helilooja René Eespere, solist Vladimir Sapožnin, Loomaaia direktor Mati Kaal. Kahtlemata kõitsid lapsi rahvamuusikaansambel «Leigarid», klubi «Tselluloos» võistlustantsurühm (M. Klan- dorf juhendamisel), ansambel «Peiar», «Ellerheina» ja RAM-i ettevalmistuskoorid, puhkpil- liansambel «Estobrass», R. Kriegeri tantsutüdrukud jpt.

Meie teatrid (v. a. Nukutea- ter) pole eriti lapsesõbralikud — lastele mõeldud etendusi tehakse vähe, ometi on vaja- dus nende järele olemas. Se- da aitasid täita väärilikt Mummi-kontserdid. Usutavas- ti kandis kõiki kontserdipro- gramme tegijate soov äratada väikestes tüdrukutes ja pois- tes huvi muusika, selle kuula- mise ja muusitseerimise vastu. Oluline, et õpiti kuulama ja kuulma, nägema ja vaatama. Need oskused on peatsetele kooliõpilastele tarvilikud.

Muusika, kujutava kunsti ja sõnaloomingu seos väljendus las- te omaloomingus. Lapsed saatsid Mummi palvel joonistusi, milles kajastusid mudilaste sümpaatia, nende arusaamad. Kõige enam joonistusi tuli «Naerupäeva» ko- ta, mitmel pildil kujutati Tõnu Raadikut, muinasjutuväest, pä- kapikke, tantsijaid, pille jne. Näitus on huvirohke. Laste joonistusi võib pida nende graa- filiseks jutuks sündmustest, mil- les väike joonistaja on osalenud.

Lastel oli võimalus mõnda saa- det Eesti Raadio vahendusel kuu- lata. Tundmatu vastu ei osata huvi tunda, kui aga asi väheke- talt, tekib soov sellega uuesti kohtuda. Nii kuunevad lemmik- heliloojad, lemmikesinejad, lau- lud jne. Nende kontsertide mini- variante peaks olema tulli ette- võtmise korral võimalik korral- dada igas linnas või rajoonis. On ju igas suuremas keskus- lastemuusikakoolis, rahvateatris, näiteringis jne., kes saaksid abi osutada.

Tunnustust vääriv hakatus on tehtud, tore traditsioon kin- nistus rahuaastal. Onnestunud kontserdid, mis pakkusid roh- keid kunstielamusi ning kutsu- sid aktiivselt kuulama ja kaa- sa elama, lubavad loota, et ka edaspidised pakuvad lastele ja täiskasvanutele rõõmuelamusi ning tundeüllaseid muusika- hetki. Kontserdid mudilastele on meie laste muusikakultuuri edendamise, nende esteetilis- kõlbelse kasvatusel huvides äärmiselt vajalikud. Kunsti- lembuse kasvatamist on õige alustada koolieelses ajal, mil laps on erk ja vastuvõtlik.

TAIMI TULVA,

TPedl koolieelse kasvatusel kateedri juhataja, dotsent

KOORIFESTIVAL UKRAINAS

Drogobõžs on linn Lvovi ob- lastis, Karpaatide eelmäestikus, sajandeid tuntud sooladõstusega. Sihtpunktiks Drogobõžs, asus ap- riilli viimasel nädalal teele G. Ot- sa nim. Tallinna Muusikakooli 30-liikmeline naiskoor koos koo- rijuhtimise osakonna juhataja Peeter Perensi ja dirigeerimis- õpetaja Silvia Mellikuga. Sõideti Drogobõžsi Muusikakooli kam- merkoori «Sonores» kutsel, kes eesotsas energilise dirigendi Igor Tsiklinskiga korraldas muu- sikakoolide koorifestivali, mis oli pühendatud Oktoobrirevolutsioo- ni 70. aastapäevale. Kammerkoor «Sonores» oli eelnevalt võitnud Ukraina NSV muusikakoolide (neid on Ukrainas 33) kooride hulgas esikoha. Festivaliga taheti stimuleerida õppekooride kunsti- taset, avardada õpilaste silmarin- gi ja võimaldada eri kultuuride tundmaõppimist. Festivalist võtsid osa veel Riia J. Medinši nim. Muusikakooli segakoor ja Vilniuse J. Tallat-Kebsa nim. Muusika- kooli segakoor (mõlemas umbes 60 lauljat).

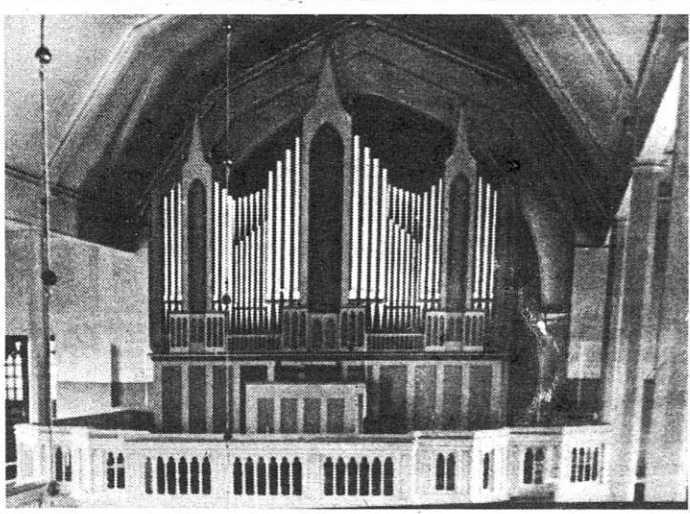
26., 27. ja 28. aprillil toimus kolm suurt sõpruskontserti kõigi kooride osavõtul. Pidulik ava-

kontsert peeti Drogobõžsi linna avaras kultuurimajas, teine kont- sert üliõpilisel tuntud kuurort- linna Truskavetsi paljurahtvuse- sele publikule, kolmas Lvovi kuulsas ja suurepärase akustikaga orelisaalis. Viimastest kontserdist võttis osa ka Lvovi Pedagoogili- se Kooli naiskoor. Igall kooril tuli esitada 30–40-minutilise kava. Meie naiskoor laulis V. Tormise, E. Mägi, A. Marguste ja L. Vee- vo koolilaulude kõrval ka J. Fa- liku, V. Kikta, J. Brahmsi, B. Brit- tene ja F. Mendelssohni teoseid. Kava juhatamine usaldati tänavu- tele koorijuhtimisosakonna lõpe- tajatele. Kõik kontserdid lõpetati finaalgala A. Skrabini I sümfoo- niast — «Oodi kunstile» esitasid kõik osavõtjad koos.

Festival oli korraldatud hästi, kõikjale jätkus rohkesti publikut. Tänuõnade, lilledel ja kohalike kultuuriorganisatsioonide, nen- de hulgas ka Ukraina NSV Muu- sikajuhtimise osakonna akir, asuti tagasiteele sirelite, magnoo- liate ja mandliõitesse uppuvast Lvovist, südames lootus, et ka G. Otsa nimelises koolis saab olema segakoor ja et sõprusfesti- valid jätkuvad ka edaspidi.

Eesti orlimeistrite seas tuntakse kahte suveräänset dünastiat: Kriisid ja Terkmanne. Esimesi oli ar- vukamalt ja neist on ka rohkem räägitud, isegi tele- film tehtud, ja Hando Krii- sa praegugi samas ametis. Teised — isa Gustav ja eri- ti poeg August — ehitasid küll meie tähtsamad pil- lid, kuid neid sai ühtekok- ku vähem ja ENSV teene- line kunstnik Tiiu Targama otse isa jälgedesse ka ei läinud. Siinsel pildil näeme Haanjamaa meistrite, ven- dade Kriisade ühte viimas- test suurtest ja headest töö- dest, mis aga hüüda jõudis kahjuks vähem kui 8 aas- tat. Sest see oli Narva Peet- ri kiriku uus orel (vahetas välja vana, 1837. a. pärit instrumendi), avatud pidu- likult 6. septembril 1936 ja millest vabastajad 1944. a. suvel vaid kiviprügise ase- me leidsid. Instrumendil oli 3 manuaali, 38 helisevat re- gistrit (2506 vileit) ning maksma läks 15 000 krooni või — nagu tollal suure- maid asju suuremini reh- kendada armastati — 1,5 miljonit senti (keskmise

TMMI PILDIKOGUST



korralik talu hinnati ühele miljonile sendile). Enne hä- vimist jõudsid pildid siiski mängida ja Kriisid kitta nii narvakad Peeter Penna

ja Meta Tari kui Helen To- bias, Hugo Lepnurm jmt., eni heliläige sellest orelist järele ei oie jäänud.

IVALO RANDALU

Tänavu aprillis toimus Vilniuses järjekordne Balti liiduvabariikide konservatooriumide üliõpilaste kammermuusikafestival. Traditsioonile viitab aastaarv 1966, mil meie Konservatooriumi ÜTÜ tolleaegsete aktivistide (A. Valdma, T. Velmet jt.) organiseerimisel peeti Tõraveres vabariikidevaheline kõrgemate muusikaõppeasutuste üliõpilaste klaveritriode konkurss. Kuigi nimetatud ettevõtmist ei saa pidada mõned aastad hiljem alguse saanud festivalide esimeseks ürituseks, pärineb just sealt selle korraldamise mõte, mille teokssaamisele aitasid kaasa niisugused teatud-tuntud muusikud nagu prof. S. Sondeckis, J. Karnavičius ja J. Fledžinskas Leedust, M. Sluckovs, J. Kepitis ja M. Saiva Lätist ning prof. V. Reimann Eestist. Reglemendi kohaselt on korraldajateks järgemööda kolme liiduvabariigi pealinna, osavõtjateks-esinejateks muusikatudengid. Festivali eesmärgiks ei ole kohtade jagamine, vaid esinemiskogemuste saamine, oma liiduvabariigi muusika tutvustamine ja teiste repertuaariga tutvumine, samuti kammeransamblikeedrite töö suundade ja taseme võrdlemine.

Oluliseks repertuaarivalikul on kõigil festivalidel nõukogude muusika, eelkõige Balti liiduvabariikide heliloomingu

Maarjamaal on üldteada ütlemine, et enne Pariisi pürgimist püüa Nuustakul ära käia. Enda teada polnud mul seni Nuustakule asja olnud. ENE vahendusel sai siiski kindlaks tehtud, et Nuustaku olnud Otepää alevi ametlik nimetus 1922. aastani. Nüüd järele Eestimaa koorijuhil — Alo Ritsingul ja allakirjutanul — hing kripeldama, sest Otepääl on ammugi käidud, Pariis alles nägemata. Eks saigi siis aprillikuus kohver pakitud ning Prantsusmaa—NSVL Sõprusühingu Muusikategelaste Assotsiatsiooni, täpsemalt selle Pariisi ja Toulouse'i osakondade kutsel teele asunud. Reiskaaslasteks veel koorijuhid-muusikategelased Lätist, Leedust, Armeenias, Gruusias, Kiirgiias, Kiievist ja Moskvast.

Prantsuse kolleegide koostatud reisiprogrammis olid kohtumised koorijuhidega, heliloojatega, kooridega, kooriproovide ja kontsertide külastused Toulouse'is ja Pariisis. Loomulikult pakkus see meile suurt erialast huvi. Võib kohe öelda, et huvi kohtumiste vastu oli kahepoolne. Meie esimese ülevaade Nõukogude Liidu koorimuusika arengutendentsidest, üldharidusliku kooli muusikakasvatuse süsteemist, kõrgharidusega koorijuhide koolitamisest, laulupidudest jm. Kõikjal esitati palju küsimusi. Hulgaliselt kaasavõetud illustreerivatest materjalist jäid Pariisi ja Toulouse'i noodiväljaanded eesti muusikast ja heliplaadid meie tippkooridest. Lisaks veel reklaambuklette, trükiseid laulupidudest, Eestimaa jm. Kõikjal saime tunda prantsuse südamlikkust. Vastuvõtjate tõsisest tähelepanust meie kui Nõukogudema muusikakultuuri esindajate suhtes räägib seegi, et meile korraldati päevane vastuvõtt Toulouse'i Raekojas ning meid kutsuti esinema Toulouse'i Televisiooni õhtusessiooni päevakajalisse saatesse.

Kuigi Nõukogudema ja Prantsusmaa vahel toimub kultuurivahetus, on vastastikune teave siiski väga napp. NSV Liidu kooridest on seal käinud V. Minini koor Moskvast ja «Ave Sol» Riist. Balti liiduvabariikides korraldatavatest laulupidudest polnud nad kuulnud, loomulikult mitte ka meie eliitkooridest. Eri Klas on Pariisis hea mainega dirigent, kes seal korduvalt esinenud. «Estonia» teatri Stockholm-turnee kaja oli jõudnud Pariisi Grand Opéra juhtkonna kõrvu.

Ega meie teadmised prants-

ÜLIÕPILASTE KAMMERMUUSIKAFESTIVAL

propageerimine. Festivalikontsertide teine pool on akadeemilisem. Kord on kavas Mozarti, Beethoveni, siis Schuberti, Schumanni, Brahmsi jt. teosed. Mitmel festivalil on kõlanud prantsuse muusika. Aastate jooksul on välja kujunenud oma lemmikheliloojad ja -teosed. Kõigi liiduvabariikide üliõpilased on mänginud E. Mägi kammerteoseid ja J. Räätsa Klaverikvintetti ning triosid. Populaarsed on P. Plakidise Trio ning K. Singi Sonatiin viiulile ja klaverile.

Vilniuse festival pakkus palju meeldejäävat. Sõltuvalt kammeransamblikeedri struktuurist vastavas konservatooriumis erinesid ka festivalikontsertide kavad. Meil, tänu staažika õppejõu, dotsendi kt. V. Mallese pedagoogilisele tegevusele rikastas kava ka vokaalne osa — C. Debussy romansid T. Reinau — P. Habaku esituses mõjusid vaheldusrikkalt. Meie vabariigi pikaajased klaveriduo traditsioonid jätkuvad õppejõudude N.-L. Sakkose ja T. Peäse töö tulemusena. Seekordsel festivalil esines klaveriduo L. Egon —



S. Poll (dotsendi kt. T. Peäse) igati soliidset. Väga meenutas oli TRK üliõpilase A. Mattiiseni Sonaat tšellole ja klaverile E. Välja ja P. Rannaveeru (dots. M. Reimann) esituses. L. Tamme, M. Vahe-metsa, T. Jõesaare ja I. Remmeli (van. õp. M. Lohuuru) osaliselt ettekantud O. Mesiaeni kvartett «Aegade lõpust» pakkus huvi tänu harvaesinevale (viul, klarnet, tšello ja klaver) ansamblikoosseisule.

Leedulaste kontsert mõjus ebaühtlaselt. Ansambli mängu kõrgtasemel on neil aga keelpillikvartetid. M. Raveli

Kvarteti ettekanne oli üks festivali mõjusamaid.

Lätlaste kava, milles ühe poole moodustasid prantsuse «Les Six'i» teosed, oli läbi viidud kindlalt ja artistlikult.

Festivali külalise, Moskva Riikliku Konservatooriumi kammeransamblikeedri professori M. Milmani hinnangu järgi oli meie kava huvitavaim, ette kantud stabiilsel tasemel. Esile tõsteti meeldivat, teadlikku ansambli mängukultuuri.

Tänavune festival andis tegevust ka õppejõududele. Organisatsioonilise uuendusena viidi esmakordselt läbi väike teaduslik-metoodiline konverents, kus käsitleti kammermuusika ajaloo, interpreteerimise ja propageerimise teemasid. Huvipakkuvamad ettekan-ded olid prof. S. Sondeckise «Kammermuusika propageerimise mõningad tendentsid välismaal» ja prof. J. Karnavičius «Rahvusvahelised kammeransamblikeedrid». Tallinna Konservatoorium oli esindatud allakirjutanu ettekan-dega «J. Räätsa kammer-

muusika». Lõpetava sõnavõetuga «Moskva kammeransamblikeedri ajaloo» esines prof. M. Milman. Tema hindas positiivselt ka kogu festivali.

Järgmise festivali korraldab taas Tallinn. Meie jaoks on organisatsioonilised raskused pisut suuremad kui naabervabariikide kolleegidel. Oma saali puudumise tõttu tuleb see üürida, kindlustada esinejatele harjutamisvõimalused jne. — see kõik nõuab korraldajalt palju aega ja energiat.

Kaugeltki kõik võimalused ei ole ammendatud Balti liiduvabariikide uuema muusika vastastikusel propageerimisel. Iga konservatooriumi kavades võiks kõlada naabrite üliõpilasheliloojate muusika. Noodimaterjali vahetamine ning sobivate teoste leidmine ei tohiks raske olla. Pidulikult ning kaalu lisaksid spetsiaalselt festivalile kirjutatud uudisteos, siin võiks katsetada mitmetraditsioonilisi, põnevaid ansamblikoosseise.

Omaaegset triode konkurssi Tõraveres ja tänavust Vilniuse kammermuusikafestivali lahutab 20 aastat. Üritusest on kujunenud mitmekesiste ansamblikoosseisude osavõturohke ülevaatus, mis tõstab üliõpilaste huvi koosseisutseerimise vastu ja toob vaheldust igapäevatoole.

MARJE LOHUARU

MUUSIKAMULJEID PRANTSUSMAALT

laste muusikaelust nimetamisväärselt paremad olnud. Oli meilgi palju pärimist ja uudistamist. Prantslaste endi hinnangul on neil suurimaks probleemiks vähene riiklik toetus rahvusliku muusikakultuuri edendamisele. See väljendub kõigepealt kooli muusikakasvatuse alahindamises: muusikatunde kas ei toimu üldse või pole kellegi asi, mis seal tehakse. Koolides on koori vähe, muusikalise kasvatuse korraldamatus ei võimalda neil kõrgele tasemele jõuda. Vähe on ka koolidevahelisi kontsertkoore, Pariisis ainult kaks. Koorilaul ei kuulu seal rahvuslikku kultuuritraditsiooni nagu meil. Toulouse'is kuuldu isetegevuslikud rahvakoored näitasid üles küll head tahet, kuid tase oli alla keskpärase. Seda kurtis ka Moskva Konservatooriumi professor B. Tevlin, kes möödunud aastal sealsetid koore juhendamas käis.

Õeldust ei tule järeldada, et Prantsusmaal muusikaliselt tugevaid koore pole. Samas Toulouse'is viibisime Alix Bourboni nimelises muusikute järelkoolituse keskses, kus isetegevuslik koor ja barokiajastu instrumentidega komplekteeritud sümfoniaorkester J. S. Bachi «Matteuse passiooniga» mängleva kergusega toime tulid.

Harjutatakse kord nädalas, kaks ja pool tundi korraga. Vokaal laimatu, intonatsiooniprobleeme ei esinenud. Dirigent Jean-Claude Malgoire töötas hea-tuliselt, leebelt, rahulikult, keegi ei närvitsenud ega vaadanud kella (proov lõppes 22.30).

22 tegevusaasta jooksul on esitatud kogu klassika paremik, sh. J. S. Bachi Missa h-moll, Mozarti «Reekviem» jt. Noodimaterjaliga varustatus on ideaalne: igal lauljal on käes «Matteuse passioon» klaviir. Selle taustal tundus juba loomulikuna, et Pariisis Grand Opéra koorijuhid olid igal käes ooperiklaviir (õpiti Mussorgski «Salambod» originaalkeeles).

Ilusa elamuse saime veel poistekoori «Les Petits Chanteurs de Paris» proovi ja kontserdi kuulamisest. Koor tegutseb nn. polifoonikeskuses juures, kus õpib 700 õpilast, nii lapsi kui ka täiskasvanuid. Nendega töötab 70 õpetajat. Keskus korraldab kursusi lauljatele ja koorijuhidele, annab õpetust nii professionaalidele kui ka asjaarmastajatele.

Poistekoori toon oli sametiselt kaunis, hääled kandvad, kõlavad. Koori võetakse ainult korraliku muusikalise ettevalmistusega lapsi. Sisestamisel tuleb mängida klaverit, kirjutada muusikalist diktaati, osata transponeerida, solfedžeerida võrast nooditekti jm. Töö lauljatega on paljuski individuaalne, seda võimaldab koori väga väike koosseis (20 poissi). Lauljate teadlikkus on kõrge: iga poiss kannab koorijuhil märkused pliiatsiga oma klaviiri(l). Palju viibitakse kontserdireisidel, on käidud ka Nõukogude Liidus (Moskvas, Minskis). Proovile järgnes lühikontsert, kus domineeris kantileenne repertuaar. Kuuldud poistekoor oli üks es-pool mainitud kahest kontsertlastekoorist. (Kuulmata jäi Pariisi Raadio lastekoor.)

Samas polifoonikeskuses võimaldati meil jälgida hääleseadetundi täiskasvanutele. See oli meile erakordselt põnev uudse ülesehituse ja sisu tõttu.

Tunnis olid korraga 2 nais- ja 2 meeslauljat. Lauljad olid sokkides, igal oma väike valbake.

pikaliheitmiseks. Üldkehallistele lõvestusharjutustele järgnes spetsiaalne näo- ja kaelalihaste lõvestustreening. Ligi 10 minutit tehti lamamisasendis lõuvas-tusharjutusi, sellele sekka lauldi (ikka lamades!) 5-astmelist laskuvat täistoonilist helirida «o»-vokaalil. Järgnes terve seeria keeleharjutusi, küll tummalt, siis häälikutega, seejärel vokaal-selt, rütmiseeritult, suu ühe poolega, siis teisega jne. Rõhutatud vajadust, et laulja tunnetaks oma keha, vasakut ja paremat poolt, üksikuid lihasgruppe. Kogu tunni jooksul andud harjutuste kompleks seadis eesmärgiks aidata koorijuhil mitte ainult kuulda, vaid ka näha, mis toonitekitamist toetab ja mis segab. Kõik see toimus a cappella rahulikult, kiirustamata. Meie grupis olnud muusikaõppeasutuste esindajatele kinnitas kuuldu-nähtu veel kord, et just selle-suunalist tööd oleks vaja muusikakoolide ja konservatooriumide koorijuhitamisosakondade hääleseadetundidesse. Koorijuhit-mise eriala õpilastel/üliõpilastel, kellel ei pruugi olla solisti häälevõimeid, ei tule nõuda soolorepertuaari omandamist-esitamist, vaid anda juhiseid hääleseadmiseks, teiste õpetamiseks.

Ootamatult suure tähelepanu osalisteks saime Pariisi Grand Opéra's kus käisime koguni kahel päeval. Meid võt-sid vastu teatri peadirektor, a/ü komitee ja ooperikoor. Li-saks põhjalikule tutvumisele teatrimajaga oli võimalus tund aega jälgida ooperikoori proovi, ühises lõunalauas aga vahetada töömõtteid. «Estonia» teatri endise koormeisterina olin eelkõige huvitatud ooperikoori töökorraldusest.

Ooperikoor on suur — 98 lauljat. Koori pääsemiseks tuleb läbida erakordselt suur konkurss (viimane kord kandideeris kaheksale kohale 500 soovijat). Kõigilt nõuti vähemalt kahe aaria esitamist. Konkurss toimub laval, žürii istub saalis. Et välti-

da juhuslikkust, on koormeisterid eelnevate nädalate jooksul kõigi kandidaatidega individuaalselt töötanud. Konkursil ei küsita diplomit ega tuntu huvi, mida, kus ja kui palju keegi on õppinud. Ei ole tähendust ka rahvus-sel. Eelistatakse tugevaid hääli (ikkagi laulmine lavastigavusest üle orkestri). Kui solistid kutsutakse põhiliselt lepingu alusel (95 protsenti soliste on väljast-poolt Pariisi), siis koor on teatri juures statsionaarne.

Vaatamata ooperikoori komplekteerimise erakordselt suurtele valikuvõimalustele, peab siiski nentima, et ei koosseis ega kunstitse ole midagi erakordset. Pole imes-tada, et Pariisi Ooperiteatri esindaja, kes oli käinud Moskvast, Leningradis ja Tallinnas tutvumas muusikateat-rite loominguliste koosseisudega Mussorgski «Boris Godunovi» Pariisi lavastuse tar-vis, huvitus «Estonias» solisti-dest ja ooperikooriga.

Loomulikult tahtsin külastada Pariisi Konservatooriumi. Reisiprogrammis konservatooriumi külastust ei olnud ja nii tuligi see üles otsida omal käel. Leidmisega oli tück te-gemist, sest Prantsusmaal kannavad konservatooriumi nime ka keskastme muusika-õppeasutused. Oli laupäevane pealelõuna ja juhtkonda pol-nud enam võimalik kohata. Majas ringi liikudes tajusin kõikjal tõsist töötgemist sel-lele vaatamata, et nii nädala-päeva kui kellaaja järgi või-nuks juba mõelda lõogastu-sele. Tähelepanuvääratav oli individuaaltundide korralda-mise printsiip: üks mängib, aga kõik ülejäänud selle õppe-jõu õpilased istuvad klassis. Hoone ise ei olnud uus. Paras-jagu käib Pariisis uue konser-vatooriumi ehitamine, mis see-kord jäi nägemata.

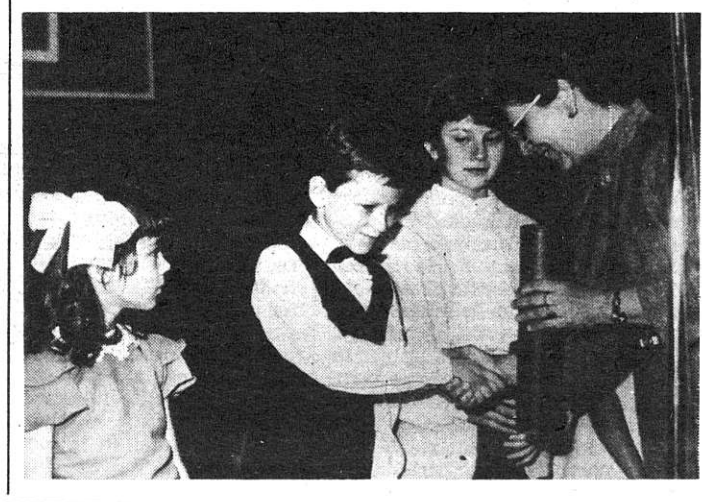
VENNO LAUL

KONKURSS TŠEHOSLOVAKKIAS

Oleme harjunud röömustama eesti pianistide hea mängu üle ning muretsama keelpillimängu taseme ja järelkasvu pärast. See-tõttu teeb erilist heameelt järje-kordne võidusõnum Tallinna Muusikakeskkoolist. 8.—11. maini toimus Orlice-äärses Ústí 28. rahvusvaheline noorte viiuldajate võistlus, mille noorimas vanuse-

rühmas pälvis teise koha Muusika-keskkooli III klassi õpilane Andrus Tork. Önnitleme väikest pillimeest ja tema õpetajat Ivi Tivikut! Meie viiuldajatele oli Tšehhoslovakkias toeks kontsertmeister Signe Kü-bar, kelle esinemine samuti dip-lomiga esile tõsteti.

Pildil saab Andrus oma au-tasu.



INIMSUHTED JA MAJANDUSMAAILM

• Kokkupuuted ja vastuolud •

Kui me räägime majandusteade ebakindlusest inimese fenomeni mõistmisel majandussuhete süsteemis, siis on põhjust küsida:

kas on tegemist sotsiaalse vaakumiga majanduslikus mõtlemises või vale mõtlemisülesandega majandusteadele?

Ivi Proos: Võiks arutleda nii, et majanduslik mõtlemine on meil praegu liialt domineeriv ühiskonna probleemide analüüsimisel ja olukorra hindamisel. Ühelt poolt on see seotud ammude tavade ja sotsialistlikus ühiskonnateoorias on majandusel ühiskondliku arengu baasina domineeriv roll pealisehite suhtes. Empiirilises tähenduses oli ekstensiivse arengu perioodil just majanduse edendamine see, mis võimaldas elatustaset kiiresti tõsta ning millega kaasnes ka sotsiaalse heaolu kasv.

Teiselt poolt: sotsioloogia, sotsiaalpsühholoogia ja teised käitumisteadused ei paku vajalikku konkurentsi majanduslikule arusaamale ühiskonna arengust. Puuduvad konkureerivad kontseptsioonid ja teoreetikalikud mõtlemismudelid inimeste ja sotsiaalse gruppide käitumise kohta arenenud sotsialistlikus ühiskonnas.

Kui praegu on selline aeg, kus inimese, õigemini isiksuse probleem ühiskonnas on eriliselt tähtsaks tõusnud (või pole me siiani seda piisavalt teadvustanud), siis peaksid sellised ühiskonnateadused nagu sotsioloogia ja sotsiaalpsühholoogia aktiivsemalt esile tõusma ning püüdma majandusteadele ainuliidri seisundit kõigutada. Muidugi ei saa see toimuda administratiivset, vaid loomuliku valiku teel. Võib-olla oleks vaja tervet ja edasiviivat ideed (keskaste teooriate) konkurentsi ühiskonnateadustele? Üksnes selliselt saaks midagi tõestada ja avalikku arvamust vajalikult suunas mõjutama hakata.

Majanduses on harjutud inimese probleemi nägema eelkõige kui küsimust tööjõust, selle olemasolust ja kvaliteedist. Muidugi on see kitsas nägemisnurk, kuid samas võib seda vaadata ka kui kompetentsuse paradoksi. Majandusteade on oma, traditsiooniline uurimisobjekt ning majandusteade ei saa ega oskagi näha inimese probleemi eelkõige isiksuse arengu seisukohalt.

Igal teadusharul on oma mõtlemiskategooriad ja nähtuste uurimise meetodid. Isiksuse uurimine on teiste teaduste ülesanne ega kuulu üldse majandusteade kompetentsi. Ilmselt on vastuolu ka selles, et paljud majanduse põhimõisteid on defineeritud ja mõtestatud väga inimeselähed-

daselt, kuid empiirilise analüüsi seisukohalt (oma meetodilise aparatuuriga) majandusteade sellist uurimuslikku ülesannet tegelikult lahendada ei suuda. Näiteks defineeritakse majandussuhteid kui inimestevahelisi suhteid tootmise, jaotamise, vahetamise ja tarbimise protsessis. Kuigi inimestevaheliste suhete uurimine ei kuulu majandusteade ülesannete hulka. Või teine näide. Sotsialismi põhiline majandusteade on kõigi ühiskonnaliikmete üha kasvavate vajaduste täieliku rahuldamine. Viimasel ajal on kasvavate vajaduste asemele pakutud ka mõistlikke vajadusi. Ükskõik kuidas ka jääks, aga inimeste vajaduste uurimine pole jällegi päriselt majandusteade valdkond. Tugevate sotsioloogiatraditsioonidega riikides uurivad neid probleeme tulemuslikumalt sotsioloogid.

Praegusel hetkel tundub küll, et põhiline pole mitte sotsiaalne vaakum majanduslikus mõtlemises ehk oskamatus inimese fenomeni majandussuhete süsteemis mõtestada. Suurem probleem näib olevat teaduskäitumisteaduste passiivsus inimestevaheliste suhete uurimisel ja üldistamisel. Majandusteade pole lihtsalt küllalt kompetentne inimese probleemide terviklikku interpreteerimist andma. See oleks majandusteadele lihtsalt vale mõtlemisülesanne.

Mati Heidmets: Laiema ühiskondliku kaaluga järeldusi pole käitumisteadused toepoolest kaua aega suutnud pakkuda. Seda vaatamata produtseeritud tekstide ja uurimuste tohutule hulgale. Samal ajal pole ka selge, millised need järeldused ja tulemused peaksid olema, pole selge, mida kõikjal kasutatav termin «sotsiaalne» sisuliselt tähendab. Tavamõtlemises on ta seotud eelkõige vastava nn. infrastruktuuri arenguga. «Sotsiaalne» on lasteade, kauplused, elamute ehitamine, võimaluste loomine puhkuseks, tervise parandamiseks jne. Sotsiaalse probleematika taandamine igapäevaelu materiaalse külje arendamisele tähendab aga asja sisust mõeldavaatamist. On ju sotsiaalne maailm ikkagi inimsuhete maa-

Mõtteid vahetavad TRÜ majandusteadekonna vanemteadur IVI PROOS, TPedi pedagoogika ja psühholoogia kateedri vanemteadurid MATI HEIDMETS ja JÜRI KRUUSVALL.

ilm, täpsemalt, eri liiki ja eritasemeliste subjektide omavaheliste suhete maailm. Nende suhete sisuks on eelkõige küsimus subjektide vastastikusest sõltuvusest, sellest, mis määral konkreetne subjekt (inimene, grupp, organisatsioon, majand) oma suhetes sotsiaalse ümbrusega on iseseisvustav ja isetoimiv üksus, mis määral teiste poolt determineeritud nähtus. Vaadates tootmise aspektist, on sotsiaalne mitte see, mida ja kui palju toodetakse, vaid eelkõige see, kuidas toodetakse, see tähendab, kui võrd konkreetset tootjat (töölisel, brigadil, ettevõttel) on võimalus ise määrata tootmisprotsessi ja töö tasustamist, toodete nomenklatuuri, jaotusprintsipi jne. Ühesõnaga, kui võrd konkreetne tootja esineb tootmisprotsessis subjektina, kui võrd lihtsalt kasutäitjana.

Viimasel ajal teravalt päevakorda tõusnud küsimused töötajate initsiatiivist, vastutusest, omaalgatusest on lahendamiseks mitte niivõrd kontrolli ja järelevalve tugevdamisega, kui võrd eelkõige selliste sotsiaalsete tingimuste loomisega, milles inimene on huvitatud oma tööst ja selle tulemustest. Nagu ilmneb paljudest sellealastest uurimustest, kujunevad aga huvi, peremehehuvide ja hool välja eelkõige selle suhtes, mille suhtes inimene esineb tegeliku subjektina. Seega murrang töösuhetumises (kui subjektiivse maailma nähtuses) eeldab murrangut inimese objektiivsetes suhetes oma töö ja selle tulemustega, märgatavalt suurema otsustus- ja tegutsemisõiguse andmist kõigile tootmises osalevatele subjektidele, töölistest ministriini. Omaalgatuse ja välise juhtimise mõistlik vahetamine pole vajalik mitte ainult tootmise edendamiseks, vaid

kogu ühiskonnaelus. Siit algavadki küsimused, millele peaks vastama ühiskonna- ja inimesteade – milline on ja milline võiks olla sotsialistliku ühiskonna tegelik subjektiivne struktuur, õiguste-vabadustekohustuste vahetamine ühiskonnas eri tasanditel, selline vahetamine, mis stimuleeriks igatüü maksimaalselt oma võimeid rakendama nii iseenda kui ka kogu ühiskonna huvides. Paraku on selliste, tõeliselt sotsiaalsete küsimuste analüüs seni ajani äärmiselt pealiskaudne, piirdudes vaid olemasoleva kommentaarimisega.

Kuna majanduselu on sotsiaalse elu üks komponente, siis vaakum sotsiaalses mõtlemises (mida tuleb kahtlemata tunnustada) on paratamatult kaasa toonud ka võimetuse majandust adekvaatselt mõtestada. Sotsiaalse mõtlemise tõus aga ei ole sugugi ainult sotsiaalteadustest endist. Ideede konkurents jms. on hea asi, aga seni, kui nende ideedega pole midagi peale hakata, jääb see kõik vaid mänguks.

Jüri Kruusvall: Arvan, et pole õige majandust sotsiaalse elu vastandada, seda ei teinud ka marksismi klassikud. Majandussuhteid inimeste vahel käsitleksid nad eeskätt kui sotsiaalse suhte korraldamise teatavat vormi ühiskonnas, tootmist-jaotamist-vahetamist-tarbimist aga kui nende suhete mõõduvaid momente. Seepärast oleks õigem nii majandus- kui ka sotsiaalteadusi vaadelda tervikliku ühiskonnateade osadena, mille praegune nõrk seotatus raamatukaante vahel ei tähenda kaugeltki seoste puudumist tegelikus elus. Kui räägitakse näiteks mahajäämusest mõnes tootmisharus või ettevõttes (kehv toodang, madal rentaauslus jne.), siis peetakse selle põhjuseks enamasti kas halbu majandamistingimusi või nõrka juhtimist. Siit ka retsept: uus direktor pükki, töömehele palka juurde, valutu eest välistama masin paika ja asi läheb. Ja pealtnäha paljudel juhtudel lähebki paremaks, kui mitte arvestada seda, et uue masina ümber askeldab kaks korda rohkem inimesi kui ette

nähtud, et fonditootlikkuse näitaja langeb veelgi (tootmis-põhifondide hinnatõuku kohta antakse vähem toodangut). Majanduslik mõtlemine ei näe sageli selliste nähtuste sotsiaalseid põhjusi. Näiteks seda, et ettevõtte või ametkond toimib ühiskonnas tervikliku sotsiaalse organismina (omaette subjektina), kelle üks põhifunktsioon on iseenda pidev (laiendatud) taastamine inimsuhete süsteemina. Inimtegevuse kvaliteedi tõstmiseks on vaja, et just tootlik ja kvaliteetne töö saaks inimsuhete määravaks momendiks. Heas, turvalises ja loomingulises kollektiivis püsivad töötajad ka väiksemale palgale ja kehvalede korteroludele vaatamata. Mõnda asutust ei saa aga kuidagi tööle ka rasketele majanduslikele «hoobadele» vajutades, see tuleks lihtsalt uuesti formeerida.

Ent ka nn. käitumisteadused ei saavuta oma seletustes ja rakendustes edu, kui nad ei arvesta inimtegevuse majanduslikku külge, inimeste kaudset majanduslikku sidestust. Vaevalt suudetakse ainuüksi suhtlemistreeningu, juhtimismängude või konsulteerimise abil saavutada olulist pööret ettevõtte töös, kui sellega ei kaasne majandusliku sõltuvuse ja stimuleerimise süsteemi sihipärane ümberkorraldamine nii asutusesisestes kui ka asutustevahelistes suhetes.

Võib-olla polegi alati vajalik toota hästi palju ja hästi odavalt, võib-olla tuleks toota lihtsalt hästi ja ainult seda, mida on tõesti vaja. Võib-olla peaks eelkõige mõtlema sellele, kuidas tunneb ennast tootmisprotsessis inimene kui looja ja kui ühiskondlik olend, ning sellele, kuidas mõjutavad inimeste endi elu nende poolt toodetavad asjad. Kas tõesti peab kõik elumajad Tallinnas püstitama elamuehituskombinaat, kas tõesti peab tootma nii palju sünteetilist pepsi... Küsimusi on palju ja kõigi nende keskmes leiame alati mingi majanduslike ja sotsiaalsete suhete keerdsõlme, mida lahti harutamata pole ka küsimusele vastust.

(Järgneb)

Hiljutisel kirjanike kongressil ütles Lennart Meri: kultuur ei ole peolikkond, vaid inimese igapäevane tööülikond. Vahest tuleks nõnda suhtuda ka kirjandusklassikutesse. Niisuguse kultuurifilosoofia rakendamist kohtasin ei kellegi teise kui Tammsaare puhul kaugel Põhja-Kaukaasias. Sotsi võimuorandid on vastu võtnud otsuse, mis väljendab L. Mere arutluse vaimu. Ent lähtugem enne otsuse tutvustamist seda põhjendavast kahest asjaolust, mis on Tammsaare omaksvõttu sealseil mail dikteerinud. Eesti klassikut võetakse osaliselt kaukaaslasena, kes on seal elanud ja loonud, NSV Liidu rahvaste kirjanduse ühisvara moodustava väärtusena.

Oktoobris 1977 käisid Endel Nirk, Heino Puhvel ja Aivo Lõhmus kutsutud külalistena osalemas kirjanikule pühendatud mälestustahvli pidulikus avamises. Krasnaja Poljana Eesti aiakeses (sealsete kõnepruugis «Estonka» külas) asuval n.-õ. Tammsaare majale mälestustahvli panemise algataja oli Sotsi juhtkond. Maja järjest suurenenud menu on põhjustanud «Estonkat» läbi-vad marsruudid, mis kulgevad mäeahelikesse. Marsruutides on olematu kultuuriasutuse na-

MIDAGI OLENEB EESTISTKI TAMMSAARE MUUSEUM KAUKAASIASSE!

metatud ka «Tammsaare muuseum». Mõõdujad uudistavad ja fotografeerivad maja. Nende arv ulatub mitmetesse tuhandetesse! Siin on jalgimatkat alpinistid ja muudki turistid. Selle paiga üks juhtiv töötaja rääkis oma piinlikkusest, kui ei suutnud ühele hindule selgeks teha: kes on Tammsaare? Tammsaare kohta teada tahtjad tülitavad majas elunevaid mitte-eestlastest sovhoositöötajaid (kohalikud elanikkonnas on ülekaalus venelased, mitmed Kaukaasia rahvad ja kreeklased).

Ag vestlusest vanade eestlannadega jäi mulje, et nemandki ei tea Tammsaarest palju. Siinsete eestlaste sünnimaarmastus on väljendunud peamiselt armastuses ümbritseva mäeahelike vastu. Seda märkas nooremate asunike hulgas juba kirjanik ise 1912. aastal. Mulle selgus nüüd, et ühele

92-aastasele eestlannale on jäänud kõige kaugemaks kohaks Sotsi, kuhu tema jalg on ulatunud. Vaevalt on meil õigust sõnastada pärida: kas selles kohas piisab ainult mälestustahvlist? Ent trükkisid? Kas Eesti kirjastused ei saaks kõnesolevas küsimuses kaasa aidata?

Sotsis otsisin Lilleda bulvaril üles Vladimir Meibumi korteri. «Eesti Raamat» on avaldanud tema vene keeles kirjutatud teosed Tammsaarest ja Sotsist ning Salme ja Sulevi küla saja-aastasest eksisteerimisest lõunamaa päikese all. Siin oleks õhuski haaratud, kui saabusidki müügil ja teosed «Весенние радуги. А. Х. Таммсааре в Сочи» (Таллин, 1981) ja «Сто лет под южным солнцем» (Таллин, 1984). Esimese tiraaz oli 4000 ja teisel 2000 eksemplari. Sorava eesti keelega 72-aasta-

ne intellektuaalset pensionär näis rohkem kui kümme aastat noorem. Kohalikud eestlased elavad vanaks. V. Meibum märkis, et ligemal ajal ta «astub välja» Sotsi Televisioonis. Saates kavatses ta kõigile südamele koputada. Käesoleval sügisel tulevat tähistada Eesti aiakese («Estonka») saja-aastast eksisteerimist ja rohkem mõelda Tammsaare tutvustamise kvaliteedile.

Tammsaare teoseid vene keeles ei leia enam müügil ega raamatukogudestki. Miks mitte meil viisaka rahvaraamatu-na vene keeles välja anda «Tõde ja õiguse» I köide? V. Meibum võtab oma paksust toimekust, milles leiduvad tema ilmunud artiklite lõigendid, eestikeelse kirjutise. Olen seda Tallinnas lugenud ja loen nüüd veelgi üle («Rahva Hääle», 30. VI 1982). V. Meibum pidas juba siis normaalseks, et kunagi

jõuab «Eesti kingitusena» Kaukaasiasse mingi Tammsaare aumassas. Nüüd arvan, et see sobiks Tammsaare maja lähedale Eesti aiakesse («Estonkasse»).

Teekäanu tagant avanenud panorama sisendab kodust meeleolu – hoolimata eksotilisest piltpostkaardiilust. Olen jõudnud hoolikalt haritud põldude ja valendavalt õitsvate rohkete viljapuudega taseasse orgu. Selle ümber tõusevad lehtpuudega kaetud mäeküljed, lastes pilgule paista ka kõrguses olevaid majasteetlikke lumiseid harju. Asfalttee ääres ongi see valge maja. Ta külge kinnitatud mälestustahvel on niisuguses kõrvalises kohas tõesti pilgupüüdja.

Asunduse kunagise suurima maja kallal on näha ajahamba takistamatut tööd. Vundament on pisut paigast nihkunud. Seinakarniis on laineliseks tõmbunud ja tubadesse tekkinud pragusid. Kinni on ehitatud lahtine rõdu, millest on säilinud vaid kultuurilukku läinud fotomälestus. Praegu on raske kujutleda, kuidas sellel samal rõdul istus unelev kirjanik, käed kukla taha kokku pandud. Fotol ta tõesti pisut poeeris. Seda võis põhjustada lähedal istuv mõtlik neiu L. Hermann. Kes ta oli? Tammsa-

KODU-UURIMIS- TÖÖDE VÕISTLUS

Eesti NSV Kultuuriministeerium ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Kodu-uurimise Komisjon kuulutavad välja Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 70. aastapäeva pühendatud kodu-uurimistööde võistluse.

Võistlusele võib esitada kirjuti, milles käsitletakse Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisega, selle läbiviimisega ja võiduga seoses olnud sündmuste ja revolutsioonivõitlejate tegevust Eestis; Oktoobrirevolutsiooni sündmustega seotud kohti ja hooned, nende tähtsustamist mälestustahvlite, -kivide ja -sammastega; Oktoobrirevolutsiooniga seotud isikute elu ja tegevust, revolutsioonivõitlejate mälestusi. Huvipakuvad revolutsioonijärgsed sotsialistlikud ümberkorraldused, kohalik majandus, haridus- ja kultuurielu enne Oktoobrirevolutsiooni ja tänapäeval (võrdlev käsitus), eesti, vene ning teistest rahvustest töötajate koostöö Oktoobrirevolutsiooni läbiviimisel.

Soovitav on käsikirjale lisada sisule vastavaid fotosid, skeme jm. illustreerivat materjali. Kodu-uurimistööde võistlusest võivad osa võtta täiskasvanud ja revolutsioonisündmustest osavõtnud, sõja- ja tööveteranid, koolilapsed, kõik kodu-uurijad, kes on kogunud andmeid ja materjale kodupaiga, sealse elanike ja sündmuste kohta.

Kodu-uurimistööde võistlus viiakse läbi kahe etapis: 1) rajooni (vabariikliku alluvusega linna) ulatuses — võistlustööd tuleb esitada rajooni (linna) kodu-uurimistöökojale (rajooni/linna ajalehes teatatud aadressil) 1. maiks 1987. a.; 2) vabariigilises ulatuses — esimeses etapis äärmärgimist leidnud tööd suunab rajooni (linna) kodu-uurimistöökoja vabariiklikule žüriile 15. septembriks 1987. a. aadressil: 200101 Tallinn, Estonia pst. 7, ENSV Teaduste Akadeemia Kodu-uurimise Komisjon.

Saadetise ümbrisel olgu märkus «Kodu-uurimistööde võistlus» ja märgusõna. Esitatud tööle lisada sama märgusõna kandev kinnine ümbriskirja andmetega: autori (te) ees- ja perekonnanime, sünniaeg, postiaadress (õpilastele ka kooli klass).

Töid hindab žürii kahe astmes: täiskasvanute kodu-uurimistööd ja õpilastööd. Õpilastööd hinnatakse eraldi vanemas (9–11. kl.) ja noorem (4–8. kl.) kooliastmes. Paremate võistlustööde autoreid premeeritakse. Samuti autasustatakse neid kodu-uurijatele ettenähtud tunnustustega.

Võistlustööde hindamisel arvestatakse žürii töid sisukust, materjali uudsust, nügetekohast, vormistamist (korrektnet ja ladus esitusviis, koostud ja kasutatud andmete usaldusväärsus, nende viitamise täpsus jne.).

Võistluse lõputulemused avaldatakse ning preemiad ja autasustatakse võitjatele kätte 1987. a. novembris.

Oktsaktsialistlikum informatsioon saab Eesti NSV Kultuuriministeeriumist telefonil 44 60 60 ja TA Kodu-uurimise Komisjonist telefonil 44 04 75.

ENSV KULTUURIMINISTEERIUM
ENSV TA KODU-UURIMISE
KOMISJON

saare on mälestusi Kaukaasiast jutustanud oma perele. Sain teada Käthe Hansenilt, et samas majas puhunud koos raskelt haige õetütrega Miina Hermann (Härma). See neiu olevat tal meeles olnud «Varjundites» sureva Sonja Piratova loomisel. Tookordseid surmamõtteid kajastab «Lepalinulaulu» ideena sündinud sünger riim: «Üks, üks, üks kord minu armas Triinu. Üks, üks, üks kord lehvitat surm tiivul.» Nüüd on aga selgunud L. Siimiskeri ja V. Meibaumi koostöö tulemusena, et «Varjundite» tegevuspaigad on kujutatud Soši järgi.

V. Meibaum näitas mulle oma kogutud materjalide hulga n.-õ. Tammsaare maja perenaise Anna Vaarmanni venekeelseid mälestusi kaugetest külastest. Nende järgi on hõlpus kindlaks määrata, millist tuba kasutas kirjanik. Maja peasissekäigust vasemale olevat jäänud kaks avaramat tuba, milles elanud asunikud ise, ent paremale jäävad kolm väiksemat tuba olnud külaste päralt. Kirjanik asunud nendest esimeses. Kontrollisin. Kujutlesin, kuidas võis siin paikneda tagasihoidlik sisustus — voodi ja vähemalt laud toolliga. Loogiline tundus, et aknaalune oli parim paik lauale.

■ Töötate instituudi «Eesti Maaparandusprojekt» hüdrotehnikaosakonnas grupijuhina. Olete kavandanud arvukalt erilisi vesiehitisi, nagu paisjärv, tiigid ja veehoidlad. Sageli on lähteülesandeks olnud sajandeid tagasi loodud peegelpindade ennistamine. Nimetatud töö on paljudes vennisvabariikides viimasel kümnendil kõvasti käsil võetud. Kas raugastunud veeokude uuendamine teeb meilgi projekteerija optimistlikuks?

Seda ei sõanda kinnitada. Naabrid Lätis ning Leningradi ja Pihkva oblastis on agaramad. Ka Leedus, Valgevenes ja Ukrainas on selles suunas rohkesti ära tehtud. Annab tunda asjaolu, et meie maaparandus on korduvalt jäänud mitmesuguste reorganiseerimiste vesikivide vahele. Arusaadavalt ei suuda isegi ükski peavalitsus — sammu pidada teiste liiduvabariikide ministeeriumidega. Praegu on pilt näiteks säärane, et kui Leedus ehitatakse või restaureeritakse kuus tehiskjärve, suudame meie sellele vastata vaid ühega.

Siiski võin öelda: projekteerija taha midagi seisma ei jää, kõik edasine oleneb tellija rahakotist ja ehitusvõimsustest.

Kolleegid teistest instituutidest on sageli kurnud ehitajate saamatuse, kohutute materjalide kasutamise ja lohaka töö üle. Minul õnneks sääraseid kogemusi peaaegu polegi. Ikka olen ehitajatega leidnud ühise keele ja nendega koos nuputanud, kuidas veeokude maastikuga paremini kokku sulaks. Eriti meeldib jääv on olnud koostöö Rakvere EPT maaparandajatega, kelle eesotsas on Eesti NSV teeneline insener Heino Paendi. Paar aastat tagasi andis nad käiku Lahemaa Rahvuspargi Palmse tiigikompleksi viimase osa. Roosiaia tiik, alumine tiik, Seipa sild koos ainulaadse regulaatoriga ning teised objektid olid sedavõrd kaunisti restaureeritud, et riiklik komisjon võttis tehtu vastu väga hea hinnega. Ometi ei taastanud endist ülevoolukaevu mitte koolitatud mürsepad, vaid ekskavaatorijuhid ja traktoristid.

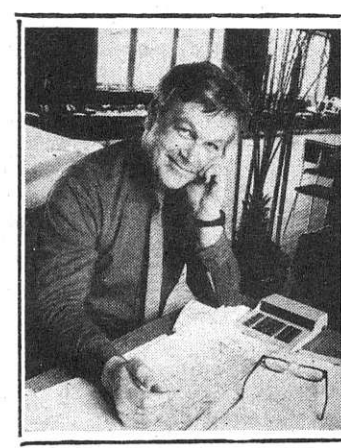
Praegu on töölaual jällegi tükike Lahemaa — Vihula paisjärve ennistamisplaan. Vastava projekti tellis Viru kolhoosi juhtkond. Vihula vesikijärvel on pikk ajalugu. Kirjanduses märgitakse, et sealne saeveski töötas juba üle kahe sajandi tagasi — 1782. a. See oli tagasihoidlik puithoone, sisseseadeks üks saeraam. Päevas jõuti mõisa tarbeks saagida kümnekond kolmesülla pakk. Eelmise sajandi keskel

Tammsaare toa põrandavaibal istus külastil uudistav moldaavlastest mustapäine pönn, kes ei osanud veel rääkida. Selles majanurgas on kirjutatud miniatuurid «Poiss ja liblikas» ning «Kandlemängija», kirju, tõlgitud D. Merežkovski romaani «Julius Taganeja».

Suhhumis keelas doktor Schulz haigel tõlkimise. Aga veel rangemini keelas rahapuudus puhkamise. «Päevalehes» ilmusid reisikirjad «Punase Lageda Eesti asundus» ja «Musta mere rannalt». Kas meil on palju literaate, kes tõlgiks aasta jooksul neli raamatut?

Mägedes nägi kirjanik saksa mõisnikest sõltumatute, julgete karakteritega eesti asunike võitlust loodusega ning nende loodud kultuurikollete arene-miskäiku. Krasnaja Poljana kooliõpetaja J. Murumetsa (Kirkmanni) mälestused väärivad tähelepanu. Kirjanik lasknud õpetajat jutustada «igast guseid juhtumeid rahva elust, armuseiklustest, perekondade vahelistest tülidest ja rõõmudest, kokkupõrgetest valitsusvõimudega, nende põhjustest, järeldest jne.»

Eesti Televisiooni kolmeliikmeline võttegrupp jõudis «Estonkasse». Filmiti ajaloolisi kaadreid. Tammsaare maja. Pe-



TEET KUUSMAA

oli kohapeal aga kivituulik ja samast materjalist vesiveski kahe paari kividega. Nii et saagimine-jahvatamine on läbi aegade paljudele Vihula elanikele tööd ja leiba andnud. Muide, sealsamas sündis käesoleva sajandi hakul vesikirentniku pojana ka kirjanik-publistist Evald Tammlaan. Huvitav on lisada sedagi, et järve ilmestavad selle keskel olevad saared ja pärast Suurt Isamaasõda korraldati kohapeal rahvarohkeid veepidusid. Projekteerimisel tuli kõiki nimetatud asjaolusid arvestada, andmaks veeokude täielikult tagasi endisaege ilme. Töökavad näevad ette järve puhastamise aastatega sinna kogunenud liivasegusest mudast, kaldaäärsete kindlustamise, tähtsusevooluregulaatori paigaldamise, sildade ehitamise jne. Veeokude restaureerimise võtab kolhoosi brigaad kässile paari kuu pärast.

Võib loota, et töö lõppemise järel muutub Vihula paisjärve ja selle ümbrus rahvale taas kenaks puhkepaigaks. Kindlasti kujuneb taastatud veeokude ka omalaadseks mälestusmärgiks Evald Tammlaanele, kes kalda ääres istudes pani mõnikord oma mõtteidki paberile.

Viru kolhoosi heatahtlik suhtumine meie kultuuripärandi säilitamisse on tuntud tõsiasi. Seepärast teen siinkohal majandirahvale veel ühe konk-

reetse ettepaneku: hakata igal aastal välja andma Tammlaane-nimelist publitsistikapremiat parima maatemalise töö autorile.

Käsil on samuti Tartu rajooni Võnnu sovhoosi Kirikusoo maaparandusobjektil asuva vana paisjärve restaureerimisprojekti koostamine. Nimetatud veeokude keskmiseks sügavuseks on ligikaudu kolm m. Paraku on aastate jooksul järve põhjasettinud paari meetri tusedune mudakiht, mis tuleb uuenduse käigus täielikult välja tõsta. Kohapeal hakatakse nüüd muda kasutama kompostimiseks. Vaja on ka kaldaid kindlustada, sillad ehitada jne. Et Emajõgi jääb kaugele, saavad kohalikud elanikud endale lähitulevikus korraliku ujumiskoha. Vajaduse puhul on võimalik uuendada järve vett edaspidi kasutada ka kultuurrohumaa niisutamiseks.

■ Millal võib «Pontu»-raamatule järge oodata? Neist viimase tiraaz kadus paari päeva kaupleseletideid.

Nii see kahjuks on, et raamatu kirjutamine ja piltide joonistamine võtab mitu korda rohkem aega kui kirjastamine-trükkimine-müümine. Uue «Pontu» pildid on valmis, ainult teksti on vaja veel siluda. Raamat on jällegi mõeldud nooremale koolileale, see koosneb põhiliselt 4-pildilistest naljaseeristest. Käikiri annan kirjastusele üle juuni algul.

Kunas pildid paberile ilmuvad? Ohtuti, pärast projekteerimistööd. Unustan siis eelva-se joonistamise ja asun lõ-gastuseks hoopis joonistama. Et olen läbinisti istuva eluviisiga inimene, püüan rännata ja kõndida võimalikult rohkem. Igal suvel olen palju matkanud Lahemaa metsades, sest tavaliselt möödub puhkuseaeg Altjal. Õnneks või õn-netuseks on seal loometegevuseks niivõrd head olud, et õh-tuti istun jällegi laua taha... pilte joonistama. Peale selle olen teinud järjepidevalt il-lustratsioone «Sädemele», ku-jundanud «Harju Elu» püha-denumbreid ning täitnud tei-sigi selletaolisi tellimusi, mida toimetused on andnud.

1988. a. Kultuuri juht D. Pantšenko avaldas arvamust, et muuseumi avamist võiks ühida 1988. a. toimuvate Soši rajamise 150. aastapäeva pidustustega. Ta soovitas mul selles küsimuses nõu pidada N. Ostrovski muuseumi direktori A. Kanunnikoviga, kelle filiaals Tammsaare muuseum hal-duslikult muutub. Mainitud muuseumipraktik arvas, et mi-dagi oleneb idee teoks tegemi-sel Eestistki. Ta pidas otstar-bekohaseks, et Soši saadetak-s 1987. a. algupoolel rändnäitus kirjaniku elust ja loomingust ning selle internatsionaalsest väärtusest. Rändnäituselt on võimalik üle minna muuseumi rajamisele ja tõhusale koostöö-le Tammsaare muuseumiga Tal-linnas.

Tulevane Tammsaare muu-seum Kaukaasias oleks vaid pisike ühik Krasnodari krai kultuuris — lõimeotsake tema inimeste igapäevasest tööüli-konnast. Aga tähtis on kogu üritus kui kultuuritahte väl-jendus. Tammsaare lausus: «Kultuuritahe, see on olnud rahvaste eluhing, olid nad siis suured või väikesed.» Nõnda tuleb meilgi edaspidi rohkem hoolitseda selle eest, et Tammsaare loomingut veel tõhusa-malt tööülikonnaks ühendada. ELEM TREIER

Cannes'i 39. filmifestival

8.—19. maini kestis 39. rahvusvaheline filmifestival Cannes'is. Sellest võttis osa 21 filmi 12 maalt, nende seas Suurbritannia, NSV Liit, Saksamaa LV, USA jt.

Festivali avas Roman Polanski linatöös «Piraadid». Ekraanil olid Margarethe von Trotta «Rosa Luxemburg» (Saksamaa LV), Robert Altmani «Armastuse narr» (S. Shephardi näidendi põhjal), Neil Jordani «Mona Lisa», Sergei Bondartšuki «Boriss Godunov», Woody Alleni «Hannah ja tema õed», Carlos Saura «Armastuse võlur» (M. de Falla muusikaga) jt. Žürii (esimees USA režissöör Sidney Pollack, sinna kuulusid veel ungari režissöör István Szabó, prantsuse näitleja Charles Aznavour jt.) andis «Kuldse palmioksa» inglise režissööri Roland Joffe teosele «Missioon», mis jutustab Ladina-Ameerika vallutamise hispaanlaste ja portugal-laste poolt.

Näitlejapreemiaid jagasid võrd-selt Barbara Sukowa nimiosa eest «Rosa Luxemburg», Fernanda Torres (Brasiilia) ning Michel Blanc (Prantsusmaa) ja Bob Hoskins (Suurbritannia).

Žürii auhinna sai Alain Cava-lieri film «Thérèse» (Prantsus-maal). Parima režii preemia päl-vis Martin Scorsese «Hilised tun-nid» (USA).

Parimaks multifilmiks hinnati J. Katsapi ja L. Gorohhovi «Hal-dukk» (NSV Liit).

Heliplaadipreemiad

23. märtsil toimus Moskvas järjekordne üleilidulise firma «Melodija» heliplaadidümbri-se konkurs. Žürii, eesotsas peadi-rektori asetäitja I. Dmitrijeviga pidas 11 koha vääriliseks «Loo-duse häälte» kolmest plaadist koosnevat sarja (kunstnik Mari Kaarma, toimetaja Ülle Väli).

8.—10. aprillil toimus samas helisalvestiste konkurs. Kolm tööd hinnati esikoha vääriliseks: üleilidulise stuudio «Vana-slaavi muusika» (režissöör I. Vepri-seev), Tallinna stuudio tödest Le-po Sumera autoriplaat ja an-sambli «Hortus Musicus» uus plaat (mõlema helirežissöör E. Tomson). L. Sumera autoriplaadil kõlab 11 sümfoonia, «Olümpia-muusika» I ja muusika kammer-orkestrile, esitajateks ERSo, diri-gent P. Lilje ja flöötist J. Öun. Žürii tõstis eriti esile L. Sumera II sümfooniat, mis oligi konkur-si silmapaistvaim nüüdsheliiloja teos. Salvastati Filharmonia saalis, kuid viimane lihv anti V. I. Lenini nim. Kultuuri- ja Spordipalee foonikas. Sealne in-senerigrupp (K. Saarmäe, P. Mää-rits, J. Tamm ja J. Pruual) pidi palju eksperimenteerima, et saavutada heliloja taotletud kõla-piiti.

«Hortus Musicuse» seekordse plaadi kava on üsna kirev ja an-nab selge pildi ansambli võima-lustest. Interpretatsioon on en-diselt meisterlik. Salvastati La-gedi Kultuurikeskuses, korrege-ritud duubel tehti V. I. Lenini nim. Kultuuri- ja Spordipalees. Žürii liikme Enn Tomsoni ar-vates oli võistluse tase madalam kui eelmistel korradel. Esiletõst-mist vääriks veel leviainsambli «Melodija» ja «Arsenali» heli-plaatide salvestised (helirežissöör J. Bogdanov) — tervikkomposi-tioonid, mis kindlasti võimalda-sid huvitavamalt kujundada kõla-piiti.

Kõik üleilidulise stuudio kon-kursitööd olid salvestatud digi-taalselt. Kaupleseletidele võib nimetatud plaate oodata tänavu sügisel.

MADIS SALUM,
Tallinna Heliplaadistuudio
vanemtoimetaja

Nukunäidendite võistlus

Eesti NSV Kultuuriministeerium ja Eesti NSV Riiklik Nuku-teater kuulutavad välja lahtise nukunäidendite võistluse. Võist-lusele oodatakse uusi näidendeid, mis sobivad mudilase esimeseks teatrikülastuseks, teemalt haaku-vad oktoobrillaste ja pioneeride eluga, kasvatavad patriotsmi, rahvaste sõprust, tööarmastust ning on kõrge kunstitasemega. kujundavad poeetiliselt maailma-nägemist ja eetilisi väärtushoia-kuid.

Arvestades Nukuteatri edukat praktikat kogupereühtkide ja noorsoole mõeldud lavastuste loomisel, on oodatud ka näiden-did, mis täiendaksid sellekohast repertuaari.

Võistlustööd tuleb esitada ma-sinakirjas kolmes eksemplaris, varustada märgusõnaga ning li-sada kinnine ümbriskirja koos autori andmetega.

Näidendid tuleb saata ENSV Riiklikku Nukuteatrisse (200 001 Tallinn, Lai 1. Näidendivõistlus). Arvesse tulevad võistlustööd, mis pole osalenud üheski eel-mises näidendivõistluses. Tööde esi-tamise tähtaeg on 1. november 1986.

Žürii poolt paremaks tunnista-tud teoste premeerimiseks on et-te nähtud: I auhind — 1000 rbl., II auhind 700 rbl., III auhind 500 rbl.

ÕNNITLEME



LINDA KITS-MÄGI, maalikunstnik.

Saab 3. juunil 70-aastaseks.



ETU kriitikasektsioon ja draamasektsioon korraldavad ekskursiooni Th. Altermanni sünnikodu lähedastesse paikadesse. Kodu loolisel juhtis Tallinna Kose piirkonna metsavaht Ants Talloja.

Minskis Valgevene Teatriühingu 40. aastapäeva tähistamisel käis ENSV rahvakunstnik Mikk Mikiver, kes esines ka liiduvabariikide ühisel sõpruskontserdil.

ETU kriitikasektsioonis tehti kokkuvõtteid lõppema hakkavast teatrihooajast. «Vanemuise» lavastusi analüüsis Karin Kask, Riikliku Vene Draamateatri omi Boris Tuch. Nukuteatri etendusi hindas Marika Rinki. Noorsooteatri lavastusi oli läbi hooaja jälginud Margot Visnap ja «Vanalinna Stuudio» Rein Heinsalu. Pärnu Teatri rääkis Maris Balbat. Rakvere Teatri arutelu piirdus kirjandusala juhataja kriitik Hans Luige sõnavotuga ja «Ugala» hooaja kohta sai ülevaate Enn Simeri kirjalikult esitatud arvamusest. Kõne all olid praegune premeerimiskord ja selle ebakohad, tehti ettepanekuid mõneks muudatusteks žüriide töös.

ETU juhatus pidas oma koosoleku ENSV Teatriühingu Tööstuskombinaadis. Kombinaadi tööd ja tulevikuperspektiivi tutvustas direktor Heino Kalda.



19.-25. maini toimusid üleilulise raamatuklubide päeva üritused teemal «Partei on meie ajastu mõistus, au ja südame tunnus». Selle eesmärgiks oli NLKP XXVII kongressi materiale ja Kommunistliku Partei tegevust käsitleva poliitilise kirjanduse laialdane tutvustamine. Meie vabariigi raamatuklubides korraldati sel puhul teemaõhtuid, kohtumisi NLKP XXVII ja EKP XIX kongressi delegaatidega, raamatunäitusi. Pärnus oli raamatupraderil külas EKP Pärnu Rajoonikomitee I sekretär, EKP XIX kongressi delegaat Valter Udam, Tallinnas 23. keskkooli raamatuklubis Raamatuühingu juhatuses I aseesimees, sõjaveteran Raimond Potisepp jne.

Juunikuus on Raamatuühingu saalis (Narva mnt. 5) vaadata Tartu II keskkooli noorte raamatupraderi mitmesuguste konkursside töid. Enamik neist on pühendatud Fr. Tuuglase 100. sünniaastapäevale. Välja on pandud eksliibriseid ja illustatsioone rahvakirjaniku teostele, esmaajoones romaani «Väike Illimar», jm.

TÄNUAVALDUS

Täna südamest kõiki õnnitlejaid.

Laine Karindi

AUTASUSTAMISI

● Panuse eest nõukogude paljurahvuselise teatrikunstarengusse ning edukate külastatavate eest Eesti NSV autasustati Janka Kupala nimelist Valgevene Riiklikku Akadeemilist Teatrit Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

● Eesti NSV Kultuuriministeriumi aukirja pälvisid: — pikaajalise tegevuse eest vabariigi kultuurielu edendamisel ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga Eesti NSV

teeneline kirjanik Ain Kaalep; — kauaaegse eeskujuliku töö eest RAT «Estonias» ja kuuekümnenda sünnipäeva puhul vanemkaadriinspektor Laine Mändmaa; — seoses kuuekümnenda sünnipäevaga ja pikaajalise kohusefruu töö eest raamatukogus Võru rajooni Nursi raamatukogu vanemraamatukoguhoidja Hilja Rannamets; — viiekümneenda sünnipäeva puhul ja kauaaegse kohusefruu töö eest raamatukogus Pärnu Rajooni Keskraamatukogu lasteosakonna vanemraamatukoguhoidja Aino Jürisson.

● Eesti NSV Riikliku Kirjastuse, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee aukirja said: — kauaaegse kohusefruu töö eest kirjastuse «Perioodika» plaani-ökonomika osakonna juhataja asetäitja Ester Saidla; — seoses viiekümneenda sünnipäevaga ja kauaaegse kohusefruu töö eest trükikoja «Ohiselu» kõrgrühkija Rein Tartlain.

RAT «ESTONIA»

Reedel, 30. V kl. 19 «Lucia di Lammermoor»; laup., 31. V kl. 19 «Meister ja Margarita»; pühap., 1. VI kl. 12 «Montmartre'i kannike»; kl. 19 «Jevgeni Onegin»; esmasp., 2. VI kl. 19 «Lühike järv» (Odette-Otilie — Inessa Duskevits, Siegfried — Aleksandr Kurkov Minski Ooperi- ja Balletiteatri); kolmap., 4. VI kl. 19 «Kabaree»; neljap., 5. VI kl. 19 «Meister ja Margarita»; reedel, 6. VI kl. 19 «Maskiball»; laup., 7. VI kl. 19 «Süüdiid»; pühap., 8. VI kl. 12 «Savoy ball»; kl. 19 «Alcina».

* Alla 16 eluaasta keelatud.

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAMATEATER

Reedel, 30. V kl. 19 «Naised», kl. 19 «Oodates Godot'd» (vähikes saalis); laup., 31. V kl. 19 planeeritud esietendus; pühap., 1. VI kl. 19 planeeritud esietendus; teisip., 3. VI kl. 19 «Naised»; kolmap., 4. VI kl. 19 planeeritud esietendus; neljap., 5. VI kl. 19 «Naised»; reedel, 6. VI kl. 19 planeeritud esietendus; laup., 7. VI kl. 12 reserveeritud etendus, kl. 19 reserveeritud etendus.

ENSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Pühap., 1. VI kl. 11 ja 13 «Ferdinand Vahva» («Kodulinn» õuel, Sade t. 6); teisip., 3. VI kl. 19 «Valge tee kutse» (suures saalis); kolmap., 4. VI kl. 19 «Valge tee kutse» (suures saalis); neljap., 5. VI kl. 19 reserveeritud etendus suures saalis, kl. 20 jälgige erireklaami! (Dominiiklaste kloostris, Vene t. 16); reedel, 6. VI kl. 11 «Ferdinand Vahva» («Kodulinn» õuel), kl. 20 jälgige erireklaami! (Dominiiklaste kloostris).

Noorsooteatris (Lai t. 23) saab vaadata ERKI teatridekoratsiooni eriala üliõpilase Andrus Rougu maalide näitus.

«VANALINNA STUUDIO»

KOLALISETENDUSED: reedel, 30. V kl. 20 «Lõunavahe» (Pärnu Draamateatris), kl. 20 «Unerohi» (Vändra kultuurimajas); laup., 31. V kl. 20 «Rahal» (Pärnu Draamateatris), kl. 20 «Unerohi» (Tihemetsa sovhoostehnikumi klubis); pühap., 1. VI kl. 20 «Rahal» («Edasi» kolhoosi klubis); esmasp., 2. VI kl. 20 «Unerohi» (Pärnu Draamateatris); teisip., 3. VI kl. 20 «Unerohi» 100. korda (Pärnu Draamateatris); kolmap., 4. VI kl. 20 «Unerohi» (Pärnu Draamateatris); neljap., 5. VI kl. 20 «Švejk Teises maailmasõjas» (Pärnu Draamateatris), kl. 20 «Unerohi» (Türi kultuurimajas); reedel, 6. VI kl. 20 «Läbi häda» (Pärnu Draamateatris), kl. 20 «Unerohi» (Rapla kultuurimajas).

* Alla 16 eluaasta keelatud.

RIIKLIKUS KUNSTIMUSEUMIS (Weizenbergi tn. 37) on näitus «Eesti kunst», «Lääne-Euroopa klassika», Eerik Haameri maalide ja Valgevene maastikumaalija Vitold Bjalonitski-Birulja (1872–1957) loomingu näitus.

KUNSTIHÖÖNES (Võidu väljak 6) Valgevene NSV kunstnike maali ja skulptuuri näitus.

KUNSTISALONGIS (Võidu väljak 6) avatakse täna kl. 12 Heikki W. Virolainen (Soome) skulptuuri näitus.

DRAAKONI GALERII (Pikk tn. 17) Lola Liivat-Makarova maalide näitusmüük.

TARBEKUNSTIMUSEUMIS (Lai tn. 17) on näitus «Tarbekunst läbi aegade» ja «Valgevene klaas ja gobeläänid».

LINNAMUSEUMIS (Vene tn. 17) on Moskva metallikunstnike ehete näitus.

RAEMUSEUMIS (Raekoja tn. 4/6) Tallinna Kultuuriülikooli kirjajunustikooi näitus avatud 1. juunil viimast päeva.

TEATRI- JA MUUSIKAMUSEUMIS (Müürivahe tn. 12) on näitus «Paul Sepp 100», «Theodor Altermann 100» ja «Willem Reimann 80».

LASTE LOOMINGU MAJAS (Niguliste tn. 6) Tallinnas 24. ja 46. keskkooli õpilaste näitus.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS (Vanemuise tn. 26) avatakse 6. juunil näitus «Brno gobeläänid».

A. STARKOPPI ATELJEEMUSEUMIS (Tartu, Vilde tn. 2) kultuuritegelaste portreid A. Starkoppi portreeplastikas.

ETNOGRAAFIAMUSEUMIS (Tartu, Burdenko tn. 32) Lehti Konsini mälestusnäitus «Restauritud tekstiilid».

A. H. TAMMSAARE MEMORIAALMUSEUMIS (Kadriluse, Koidula tn. 12-a) Ann Tenno isiknäitus «Poesia võimalikkus fotograafias».

E. VILDE MEMORIAALMUSEUMIS (Kadriluse, Roheline aas 3) on eksponeeritud kirjaniku vil-



RAT «VANEMUINE»

TEATRISALIS: reedel, 30. V kl. 19 «Aeg tulla, aeg minna»; pühap., 1. VI kl. 19 reserveeritud; esmasp., 2. VI kl. 19 «Paigoodide prints»; teisip., 3. VI kl. 19 «Katastroof»; kolmap., 4. VI kl. 19 «Maja püvel»; neljap., 5. VI kl. 19 «Selles tüdrukus midagi on...»; reedel, 6. VI kl. 19 «Selles tüdrukus midagi on...»; pühap., 8. VI kl. 19 «Aeg tulla, aeg minna».

KONTSERDISAALIS: kolmap., 3. VI kl. 19.30 kontsertetendus «Reverans Kalmänil»; reedel, 6. VI kl. 19.30 «Väga tõsine luugu».

KOLALISETENDUS: neljap., 5. VI kl. 19 «Katastroof» (Võru kultuurimajas «Kannel»).

VILJANDI DRAMATEATER «UGALA»

Laup., 31. V kl. 19 «Kaardiväehvitser»; pühap., 1. VI kl. 19 «Kuldannake»; esmasp., 2. VI kl. 19 «Kuldannake»; teisip., 3. VI kl. 19 «Nora»; neljap., 5. VI kl. 19 «Kaardiväehvitser»; laup., 7. VI kl. 20 suvekarnaval.

RAKVERE TEATER

Pühap., 1. VI kl. 18 «Poolel teel puu otsa» (esietendus), kl. 20 «Õõ kuppees» (Narva-Jõesuu sanatooriumi); esmasp., 2. VI kl. 19 «Libahunt» (TRA Draamateatris); kolmap., 4. VI kl. 20 «Kahekesi Teisel avenüül» (Valjala kultuurimajas); kl. 20 «Mirandolina» (Aruküla kultuurimajas); neljap., 5. VI kl. 20 «Kahekesi Teisel avenüül» (Kingssepa kultuurimajas); kl. 21 «Mirandolina» (Raiküla kultuurimajas); reedel, 6. VI kl. 20 «Kahekesi Teisel avenüül» (Kingssepa kultuurimajas); kl. 21 «Mirandolina» (Tuhala kultuurimajas); laup., 7. VI kl. 20 «Kahekesi Teisel avenüül» (Orissaare kultuurimajas); kl. 21 «Mirandolina» (Kungla sovhoosi klubis); pühap., 8. VI kl. 20 «Kahekesi Teisel avenüül» (Risti kultuurimajas); kl. 21 «Mirandolina» (Sommerlingi a/f. klubis).

RAADIOTEATER

Laup., 31. V kl. 15 I ja III pr. «Kaks svidrilindu-paabukest», kuuldemäng A. Galliti romaani «Tommas Nipernaadi» ühest novellist; pühap., 1. VI kl. 15 I pr. kuuldemäng lastele «Koerilmau»; neljap., 5. VI kl. 20.30 I pr. «Iphigeneia Taurises», kuuldemäng J. W. Goethe draamast.



gulist tn. 6) Tallinnas 24. ja 46. keskkooli õpilaste näitus.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS (Vanemuise tn. 26) avatakse 6. juunil näitus «Brno gobeläänid».

A. STARKOPPI ATELJEEMUSEUMIS (Tartu, Vilde tn. 2) kultuuritegelaste portreid A. Starkoppi portreeplastikas.

ETNOGRAAFIAMUSEUMIS (Tartu, Burdenko tn. 32) Lehti Konsini mälestusnäitus «Restauritud tekstiilid».

A. H. TAMMSAARE MEMORIAALMUSEUMIS (Kadriluse, Koidula tn. 12-a) Ann Tenno isiknäitus «Poesia võimalikkus fotograafias».

E. VILDE MEMORIAALMUSEUMIS (Kadriluse, Roheline aas 3) on eksponeeritud kirjaniku vil-

ESTICA

ses Betti Alveri ja Ellen Niidu luulet ning Arto Tenkase arvustuse Jaan Krossi «Kolmandate mägede» ilmutamise puhul Soomes. ■ LÄBI NSV Kirjanike Liidu ajakirja «Karo» nr. 4 avaldas Tamara Vilson teoses Arvo Valtoni novelli «Kirjandussündmus».

V. I. LENINI NIM. TALLINNA KULTUURI- JA SPORDIPALEE

POLITHARIDUSMAJA UUS SAAL: laup., 31. V kl. 15 suur kontsert «Laulame kodumaast, sõprusest ja rahust». Esineb Tele-Raadiokomitee kontsertorkester Eesti NSV rahvakunstniku Peeter Sauli juhatusel. Kaastegevad Eesti NSV ja Valgevene NSV kunstimeistrid.

KONTSERDISAAL: reedel, 30. V kl. 19.30, laup., 31. V kl. 19.30, pühap., 1. VI kl. 19.30, esmasp., 2. VI kl. 19.30, teisip., 3. VI kl. 19.30, kolmap., 4. VI kl. 19.30 esinevad ansambli «Verassõ» ja «Sjabro»; neljap., 5. VI kl. 19.30 «Õhtu loodusega».

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Reedel, 30. V kl. 19.30 Minski kammerorkestri kontsert rahvusvahelise konkursi laureaadi Igor Golovtšini juhatusel. Solist — Ukraina NSV teeneline kunstnik professor Olga Parhomenko (viul); pühap., 1. VI kl. 19.30 esineb Valgevene Televisiooni ja Raadio segakoor Valgevene NSV rahvakunstniku Viktor Rovdo juhatusel; kolmap., 4. VI kl. 19 Valgevene NSV kirjanduse ja kunsti päevade pidulik lõppkontsert. Esinevad ERSO ning solistid Olga Parhomenko (viul) ja Kalle Randalu (klaver), kaastegev Valgevene Raadio ja TV segakoor, dirigeerib VNFSV rahvakunstnik Gennadi Provotorov.

RAEKOJA SAAL

Reedel, 30. V kl. 19.30 laulab NSVL rahvakunstnik Svetlana Daniljuk (metsosopran), klaveril Jelena Aleksejeva; esmasp., 2. VI kl. 19.30 üleilulise ja rahvusvahelise konkursi laureaadi Gennadi Zabara klarnetiohtu. Kaastegev Ukraina NSV teeneline kunstnik professor Olga Parhomenko (viul), klaveril Juri Gildjuk; teisip., 3. VI kl. 19.30 Olga Parhomenko viiuliohtu, klaveril Juri Gildjuk; reedel, 6. VI kl. 19.30 vabariikidevahelise konkursi laureaadi Lauri Väinmaa klaveriohtu.

NIGULISTE KONTSERDISAAL

Laup., 31. V kl. 11.30 muuseumi muusikatund. Esinevad Valgevene NSV teeneline kunstnik, kooratuuroporan Ljudmila Kolos ja Konstantin Sarov (orel); kolmap., 4. VI kl. 19 Konstantin Sarovi oreliohtu.

TALLINNA OHVITSERIDE MAJA

Pühap., 1. VI kl. 19 esineb Valgevene NSV Riikliku Filharmonia koreograafiline folklooriansambel «Horoški».

TALLINNA LOOMAAED

Avatud iga päev kella 10–20. Loomaead asub Paldiski mnt. 145 (trollid nr-d 6, 7 ja 8, Zoo peatus). Ekskursioonide tellimine tel. 59 98 55.

mane korter ühes püsinäitusega tema elust ja loomingust.

ADAMSON-ERICU MUUSEUMIS (Lühike jaig 3) on näitus «Adamson-Eric ja eesti aktimaal»; muuseumi õuel valik ERKI üliõpilaste keraamilisi töid.

A. SÄREVI KORTERMUSEUMIS (Tina tn. 23–13) on näitus «Eesti teater 1944–1980» ja «Eesti tööliseatrid 1926–1944».

KRISTJAN RAUA MAJAMUSEUM (Raua tn. 8) on avatud kl. 11–18. Esmapäeval ja teisipäeval suletud. Ekskursioonijuhitmine tellida tel. 51 18 81.

NIGULISTE MUUSEUM-KONTSERDISAAL (Niguliste tn. 13) on lahti kl. 11–18, kolmapäeval kl. 14–21 (kontserdipäevadel kl. 14–18). Suletud esmapäeval ja teisipäeval. Ekskursioonid tellida tel. 44 99 03.

KIEK IN DE KÜKIS (Nõukogude tn. 1) on ülal Läti NSV fotokunstniku Egons Spurise isiknäitus ja Kaljo Kadaja (Kohtla-Järve Fotoklubi) fotod.

KINOMAJAS (Uus tn. 3) näitus «Konstantin Märska 90».

RIIKLIKU KUNSTIMUSEUMI KOHTLA-JÄRVE FILIAALIS (Kultuuripalee «Oktoober») Valgevene rahvakunsti näitus.

Mustamäel ühes tõlkijapoolse sissejuhatusga autori loominguga.

■ Ukraina kirjandusajaleht «Literaturna Ukraina» nr. 14 k. a. avaldas O. Zavgorodni sulest lühikirjaleht Friedebert Tuuglasest pealkirja all «Tulekummar-daja». Kirjutist saadab väike valik Fr. Tuuglase marginaale O. Zavgorodni tõlkes.

ALKOHOLIVASTASTE FOTODE KONKURSS

Eesti NSV Vabatahtliku Karskushingu Nõukogu juhatus korraldab alkoholistavaste fotode konkursi. Selle eesmärgiks on saada fotosid, mis näitavad alkoholi tarvitamise, joomarluse ning alkoholismi kahjulikkust, aitavad kujundada alkoholistavast avalikku arvamust ning propageerida karsket eluviisi. Fotosid on kavas kasutada alkoholistavaste näitajateks karskustundamisel ning alkoholistavaste fotonäituste korraldamisel.

Võistlusest on kutsutud osa võtma nii kutselisi kui ka harrastuspiltnikke. Esitada tuleb mustvalge foto suurusega 18 cm x 24 cm koos negatiiviga. Võib välja pakkuda ka mitu fotot. Fotod saata või tuua hiljemalt 1. septembriks 1986. a. aadressil: 200 001 Tallinn, Raekoja plats 17, Eesti NSV Vabatahtliku Karskushingu. Foto tagaküljel märkida pildi nimetus ning lisada eraldi leht, kuhu on märgitud autori perekonna-, ees- ja isanimi ning täielik aadress.

Fotokonkursi võitjaid autasustatakse: üks I preemia — 70 rubl., kahe II preemia — 50 rubl., kolm III preemiat — 30 rubl. ja neli ergutuspreemiat — 20 rubl.

Fotosid, mis kõlbavad alkoholistavaste selgitustööks ja mis jäid preemiata, võidakse autoritelt omandada tasuta eest.

Võistluse tulemused kuulutatakse välja hiljemalt 1. oktoobriks 1986. a. Lisateavet võib saada telefonil: Tallinn, 44 10 39.

KINOLIIDUS

15. mail toimus ENSV Filmi-Photo ja Fonodokumentide Riikliku Keskarhiivi ning Kinoliidu noortesektsiooni korraldusel filmiohtu eesti filmiklassiku, režissööri ja operaatori Konstantin Märska 90. sünniaastapäeva tähistamiseks. Ohtu avas noortesektsiooni esimehe asetäitja Jaak Lõhmus. K. Märska loomingut tutvustas arhiivitöötaja Olav Kruus. Oma mälestusi koostööst K. Märska ja jagas Eesti Kinoliidu auliige August Eljari. Vaadati K. Märska filme «Pühad Petseris», «Jüri Rumm», «Vaateid Osmussaarelt» jt. Ohtust võitsid osa K. Märska tütreid Evi Nei ja Lia Mägi.

Kinomaja fuajees avati K. Märska filmiloomingule pühendatud näitus, mille koostas arhiivitöötaja Olav Kruus.

20. mail vaadati «Lenfilmi» uut mängufilmi «Tundeline teekond kartuleid võtta» ja kohtuti filmi režissööri Dmitri Dolininaiga.

Loengusarjas «Huivitavad loengud» rääkis 22. mail Leningradi Idaurimise Instituudi filoloogidoktor Lev Mensikov Hiina teatri esteetikast ja helilooja Leo Normet Pekingi ooperist.

KINO JA REKLAAM

Televisiooni laussissetung inglaste igapäevaelu tõi mitmete oodatud ja ootamatute probleemide seas kaasa kurvad tagajärjed Suurbritannia kinoelule. Kui varasematel aegadel käis Inglismaal iga nädal kinos 30 miljonit vaataja ringis, siis terve 1984. aasta kohta tuli kinoskäijaid vaid 50 miljonit! Tollesama aasta lõpuks oli kinode arv riigis vähenenud 700-ni (parimate aastatel oli kinosid 5000). Niihästi filmitegijad kui ka töelised filmihuvilised said aru, et viimane aeg on midagi ette võtta. Vallitsuse ja äringikondade finantsoetusest alustati kampaniat, mis ristiti «Inglise filmi aastaks». Saareriigi 23 linna lähemat filmipropagandanäitusel, 8000 koolis viidi läbi eriritused, mis olid pühendatud rahvuslikule kinematograafiale. Korrastati kinohooneid, mis olid viimaste aastate lootusetus konkurentsis televisiooni ja videoga unarusse jäetud. Elavamine leidis aset ka filmitootmisel, valmisid mitmed kordaläinud filmid.

«Inglise filmi aasta» lõppes tänavu märtsis, esimesed teadaolevad tulemused on rõõmustavad. «Izvestija» andmetel suurenes kinopilette müük 1985. aastal eelmise aastaga võrreldes 34 protsenti. Esimest korda paljude aastate jooksul avati Inglismaal mullu rohkem kinosid, kui neid pankroti tõttu suleti. Kampania korraldajate arvates on inimeste taastumas usk briti kino tulevikku.



Lõppenud muinsuskaitsekuu olulise ettevõtmisena korraldati kultuurilooliselt väärtuslikul Tallinna Siselinna kalmistul korrastustalad. Tallinna Linnamuuseumi ja selle kodu-uurijate ringi algatatud ühistöös osales poolsada inimest — peale kodu-uurijate ka Kultuuriministeeriumi ja Eesti Raadio töötajaid, samuti raamatuklubi «Tõru» liikmeid jt. Eestvedajate hulgas oli teenekas kalmistuurija Karl Laane (pildil). Korrastati märkimisväärt osa rahulast, jääb loota, et leidub järeletegijaid — nii linnas kui ka maal, nii tänava kui ka tulevikus.

GEORGI TSVETKOVI foto

OLI JA ON

28. mail oli Tallinnas Ajakirjandus- ja pressikonverents, pühendatud Eestis alanud Valgevene NSV kirjanduse ja kunsti päevadele. Pressikonverentsist võtsid osa meie vabariiki pidustustele saabunud Valgevene NSV ametlik delegatsioon esotsas Valgevenemaa KP Keskkomitee sekretäri A. Kuzminiga, kirjanduse- ja kunstipäevade korraldamise komitee liikmed, ajakirjanikud ning mõlema vabariigi loominguiliste liitude esindajad. Pressikonverentsi avas Eesti NSV Ajakirjanike Liidu juhatuse esimees, ajalehe «Rahva Hääl» toimetaja H. Toming. Valgevene NSV Ministrite Nõukoogu esimehe asetäitja N. Mazai peatus kirjanduse- ja kunstipäevadele ulatuslikul programmil, valgevene kultuuri saavutustest ning Valgevene NSV ja Eesti NSV kultuurikontaktidest rääkis Valgevene NSV kultuuriminister J. Mihnevits. Lõppsonaaga esines Valgevenemaa KP Keskkomitee sekretär A. Kuzmin. Pressikonverentsist võtsid osa EKP Keskkomitee sekretär R. Ristlaan, Eesti NSV Ministrite Nõukoogu esimehe esimehe asetäitja I. Toome, EKP Keskkomitee osakonnajuhatajad T. Leito ja K. Tammistu, Eesti NSV kultuuriminister J. Lott ning Eesti NSV riiklike komiteede esimehed L. Kaik ja A. Kullaste.

Meie vabariik valmistub Eesti NSV koolinoorte VI laulu- ja tantsupeoks, mis on pühendatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 70. ja V. I. Lenini nimelise Üleilidulise Pioneerorganisatsiooni 65. aastapäevale. Pidustused toimuvad 2.—4. juulini 1987 Tallinnas. Peo ettevalmistustest kõneldi 21. mail toimunud Eesti NSV Üldlaulupeo Peakomisjoni korralisel istungil, mida juhatas Eesti NSV Ministrite Nõukoogu esimehe esimehe asetäitja I. Toome. Komisjoni liikmed arutasid laulu- ja tantsupeo repertuaari ja kavaga seotud küsimusi. Istungil viibisid EKP Keskkomitee osakonnajuhatajad T. Leito ja K. Tammistu, Eesti NSV ministrid J. Lott ja E. Mändmaa, Eesti NSV riiklike komiteede esimehed L. Kaik ja A. Kullaste ning Eesti NSV Ametiühingute Nõukoogu sekretär J. Kaarma.

RAT «Estonias», mille laulav NSV Liidu rahvakunstnik Georg Ots mängis 30 aasta vältel 60 peaosas ooperites ja muudes muusikalavastustes, toimus 23. mail kuulsal laulja nimelisel muusikanädalal lõppkontsert. Sellel viibisid EKP Keskkomitee sekretär R. Ristlaan, Eesti NSV Ülemnõukoogu Presiidiumi esimehe asetäitja M. Leos ja EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja K. Tammistu.

Tallinnas lõppesid Valgevene Janka Kupala nimelise Riikliku Akadeemilise Teatri külalisesinimised. Teatri kollektiivi autasustati Eesti NSV Ülemnõukoogu Presiidiumi aukirjaga. Autasu andis kätte Eesti NSV Ministrite Nõukoogu esimehe esimehe asetäitja I. Toome. Külalisesinimiste lõpetamisel tervitasid küllalisi EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja K. Tammistu ja Eesti NSV kultuuriminister J. Lott.

Klaasemeid ja gobelääne eksponeeritakse Valgevene tarbekunstinaitusel, mis avati 28. mail Tallinnas Tarbekunstimuuseumis. Külastele, Valgevene NSV kirjanduse ja kunsti päevadest osavõtjatele lausust tervitussõnu Eesti NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimees E. Põldroos. Avamisel kõneles samuti Valgevene NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimehe sekretär V. Gordejenko.

Tallinna Pioneeride ja Koolinoorte Palee populaarne lastekoor «Ellerhein» sai 35-aastaseks. Koorilaulu on selles õppinud poolteist tuhat last. Kollektiivi juhib selle loomisjärgel alates Eesti NSV rahvakunstnik professor H. Kallaste. 23. mail oli «Estonia» kontserdisaalis lastekoori pidulik kontsert. Sellel viibis Eesti NSV kultuuriminister J. Lott.

Käesoleva kuu algupoolel toimunud ülevaariigilisel ühtsel poliitpäeval esines Kingissepa rajooni kultuuritöötajatele Kuressaare linnuse kapiitlisaalis Eesti NSV kultuuriminister Johannes Lott. Poliitpäeva avas rajooni täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja Leevi Häng. Minister rääkis kultuuritöötajate ees seisvatest ülesannetest tulenevalt NLKP XXVII kongressi otsustest, tutvus-

tas häid kogemusi, mida kultuuritöös on hakatud rakendama Leningradi oblastis jm.

20. mail arutati Eesti NSV Kultuuriministeeriumi ministri esimese asetäitja Ilmar Mossi esistumisel ettevalmistusi II üleilidulise rahvaloomingu festivali raames peetavaks Lahemaa folkloorifestivaliks «Viru säru», mis toimub 5. ja 6. juulil. Simmaniga tähistatakse rahvuspargi 15. aastapäeva. Aruteluil viibisid Rahvaloomingu ja Kultuuritöö Teadusliku Metoodikakeskuse koreograafiaosakonna juhataja, Eesti NSV rahvakunstnik Heino Aassalu, vabariikliku rahvatantsunõukoogu esimees, tantsuansambli «Sõprus» peaballetmeister, ENSV rahvakunstnik Ilma Adamson, Kultuuriministeeriumi Rahvakunstivalitsuse repertuaarikomisjoni peatoimetaja Alar Ojalo ja Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi etnograafiaosakonna nooremteadur, ansambli «Leegajus» kunstiline juht, ENSV teeneline kunstitegelane Igor Tõnurist. Tehtust rääkisid Lahemaa Rahvuspargi direktor, «Viru säru» organisatsioonikomitee esimees Ilmar Epner, «Taryanpää» kunstiline juht Maie Orav jt.

Israellis viibis kaheksa päeva Nõukoogu Deputatsioonide Liidu delegatsioon juhina Välimaaaga Sõpruse ja Kultuurisidemetes Arendamise Eesti Ohingu esimees Arnold Meri. Sõit sinna oli seotud võidupäeva tähistamisega Israelis. Delegatsioon käis Tel Avivis, Jeruusalemmas, Haifas, Akkos, Nazaretis ja paljudes maakotades.

NSV Liidu Kinokomitee kolleegium ja Kultuuritöötajate Ametiühingu Keskkomitee presiidium andsid oma ühise otsusega üleilidulise rändpunalipu ja esimese rahalise preemia käesoleva aasta I kvartali töötulemuste eest meie vabariigi riiklikule kinovõrgule ja filmilauendusorganisatsioonile. Rändpunalipu pälvitud kinotöötajad üleilidulises sotsialistliku võistluses ka mõõdunud aasta IV kvartali töötulemuste eest.

21. mail 1986 tehti Riias kokkuvõtteid Balti liiduvabariikide ja Valgevene NSV kirjutuste sotsialistliku võistluse tulemustest 1985. aastal. Aasta töötulemuste põhjal kujunes kirjutuste paremusjärjestus: «Liesma» (Riia), «Vaaga» (Vilnius), «Eesti Raamat» (Tallinn) ja «Mastatskaja litaratara» (Minsk). Tallinna kirjutusi esindasid direktori asetäitja R. Pangsepp ja ametiühingukomitee esimees E. Piilau.

14. mail toimus Kinomajas tänavuste vanalinna päevade organisatsioonikomitee pressikonverents. Sissejuhatavat võttis sõna organisatsioonikomitee esimees Anti Oidsalu, lähemalt rääkisid ettevalmistustöödest ja vanalinna päevade kavast olevast eri teenistuste ülemad. Vanalinna päevade linnaarhivale ja külastele toimuvad 8.—15. juunini, tööd korraldab laupäevakatel aga käivad.

Stuudio «Usbekfilm» on käsil poliitiline detektiivfilm «Draakoni jahil». Filmis teevad kaasa ka Elle Kull, Lembit Ulfak ja Martin Veinmann. Viimati viis filmitöö neid kaheks nädalaks Nicaraguaasse ja nädalaks Suhumi.

Pühapäeval, 25. mail oli Elvas Tartu rajooni koolinoorte laulu- ja tantsupidu. Tuli vihma, aga ega sellepärast laulud laulmata ega tantsud tantsimata jäänud. Avalauluks oli M. Lüdi «Koit» peo üldjuhi Lennart Jõela juhatusena. Avakõne pidas rajooni täitevkomitee aseesimees Rein Kuku. Tantsulises osas meenutati kahe tantsuga Anna Raudkatsi.

Tallinna Polütehnilise Instituudi kinoklubis oli Nõukogude ja Soome noorsoo kohtumise puhul õhtu nüüdiseaegsest soome filmikunstist. Külal oli Soome režissöör Mika Kaurismäki, kes tutvustas mängufilmi, sotsiaalpsühholoogilist draamat «Rossa» ning F. Dostojevski romaani «Kuritöö ja karistus» ainetel tehtud ekraniseeringut, mille tegevus hargneb tänapäeva Soomes.

Leedu NSV Kelme rajooni rahvatantsupeol käisid esinemas Haapsalu rajooni Taebla külapopli (juhendab Eda Lääs), naiskvintett (Ole Ernits) ja segarahvatantsurühm (Elju Liik). Esindajana oli kaasas rajooni kultuuriosakonna juhataja Viktor Hütt.



UUSI RAAMATUID

Kaalu Kirme, Rein Loodus, AUGUST ROOSILEHT.

August Roosileht (1887—1941) on kunstnik, kellest eesti kunstiajaloo seni suhteliselt vähe räägitud. Ent omapärase graafiku, tarbekunstniku ja pedagoogina, kelle tegevusrohkelt elu (õpingud Peterburis ja Münchenis, töötamine Riias, sõjaväeteenistus tsaararmees jne.) moodus peamiselt provintsi- ja linnapaide vaikes eemaldatusest, on ta jätnud üsna märgatava vao eesti varasemas kunstis. Kõnesolev raamat tahaks olla kahe mehe tänuavaldus kunstnikule, kelle loominguline tegevus lõppes järsult ja traagiliselt, ammuks, aga ikka veel kirgaste kunstielamuste eest. Illustreeritud 57 reprodutsiooni ja fotoga. Kujundus ja makett:



Katrin Leis. Fotod: Toomas Kohv, Alar Tatti ja perekon-
naalbumist. Kirjastus
«Kunst». Trükitud 3000 eks,
72 lk. Hind 1.50 rbl.

J. Bobrov, KARL LINNE.

Teadusliku botaanika ja zooloogia üheks rajajaks oli rootsi loodusteadlane Karl Linné (1707—1778). Sarja «Elulood» kuuluv raamat jutustab tema elust ja teadusliku tegevusest. Lugeja saab ülevaate oma ajal «botaaniku-ke vürstiks» tituleeritud mehe lapsepõlvest, haridusest ja hiiglasliku mahuga teadusliku pärandist. Illustreeritud fotodega. Vene keelest tõlkinud J. Metsar, kaane kujundanud H. Puzanov. Kirjastus «Valgus». Trükitud 5000 eks, 152 lk. Hind 40 kop.



Nikolai Samohhin. MAAILMA OTSA! Kaks jutustust.

Nikolai Samohhin on kaasaegne Siberi kirjanik, vene lugejale tuntud humoristliku ja satiriliselt lühiproosa autor. Jutustused «Lugusid endisest elust» kujutab ta perekonnabiograafilise materjali põhjal revolutsioonilisele, aegse ja järgse Siberi venelastest asunike elu. Teises jutustuses «Tolja, Kolja, Olja ja Volod-

ja olid siin» pajatab ta koolitõdruku suu läbi lustaka loo kolme Siberi haritlase ning jutustaja enda reisist Primorjesse ja Kuriili saartele, kus asubki neem nimega Maailma Ots. Tõlkinud Peeter Raldla, kujundanud Henno Kõo. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 28 000 eks. 216 lk. Hind 40 kop.

Marcello Venturi. EIKELLEGI-MAA.

Marcello Venturi (sünd. 1925) kuulub itaalia kirjanike tähtsaima põlvkonda. Tema loomingut iseloomustab sõja- ja fašismivastane hoiak ning tõeliselt rahvalik, demokraatlik vaimus. Romaan «Eikellegi maa» kujutab endast minevikureisi, mille noor peategelane Enrico võtab ette kunagise lapsepõlvemälu vaimu oma päritolu kindlakstegemiseks ja mis lõpeb traagilise avastusega, et ta on just see, kes ta kõige vähem tahtnuks olla. Enrico pole sõda iialgi näinud, ometi on temagi õnnetus saatuses kaudselt süüdi sõda ja sündmused «eikellegi maa». Itaalia keelest tõlkinud ja järelsõna kirjutanud Anne Kal-



ling, kujundanud Ene Loopere. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 30 000 eks. 128 lk. Hind 65 kop.

Silver Alev. TRIKS-TRAKS... Humoreskid.

Autori esikkuu sisaldab jastus «Eesti Raamat». Trükitud 26 000 eks. 80 lk. Hind 30 kop.

Maxie Wander. TERE HOMMIKUST, KALLIS. Protokollid helilindilt.

«Loomingu» Raamatukogu nr. 20/21 (1484/1485). 1977. aastal ilmunud raamat «Guten Morgen, du Schöne» tekitab Saksa DV-s väga suurt eluvõitu, mis pole tänaseni vähenud. Maxie Wanderi (1933—1977) otsingud oma väljenduseks leidmiseks keestid kaua ja mitmesugustest suundadest. Viimaks jõudis ta «protokollideni helilindilt». Autori tõeline aine seisneb inimeste

sõpruse ja usalduse võitmisel — ei tuttavd ega võõrad häbenenud end vestluskaaslastele. Kõnesoleva väljaandega jaoks on tehtud valik (9) üheksateistkümmet eluloo hulgast. Saksa keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Viktor Sepp. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 18 000 eks. 80 lk. Hind 40 kop.

Boriss Almazov. KÕIGE ILUSAM HOBUNE.

See on jutustus koolilust. Keske tegelema, veidi kobakäpp kuuenda klassi õpilane Igor hakkab tegelema ratsaspordiga. Pikkamööda saab temast visa, hobuseid armastav noormees. Loomaarmastus teeb Igorist meelekindla, hella ning hingelt rikka inimese. Raamat keskmisele koolileale. Vene keelest tõlkinud Aksel Orav. Illustreerinud Vladimir Subov. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 30 000 eks. 88 lk. Hind 35 kop.



«KEEL JA KIRJANDUS» nr. 5.

Mainumbri avaartikliks on Haldur Oimi «Pragmaatika ja keelelise suhtlemise teooria». Järgmistel lehekülgedel teeb meie reisikirjeldustest juttu Lehte Tavel «Reisist reisirahmatulisse», Valmen Hallap on andnud järe ja ühtlasi lõpuosa kirjanekule «Omastava käände, vaegkäändsõnade ja määrõnade vahekorras», Indrek Jürjo ülevaate «Valgustusest lugemisseltsist ja Hupeli lugemisseltsist Põltsamaal», Ants Viire aga kõneleb oma kirjatükis kaevutarkadest ja kaevukoha leidmise viisidest. «Päevateema» rubriigis toodud kirjutises «Tõrjutud defitsiit» tunneb Lehte Hainsalu muret kirjan-

kupubliitsitika üle, memuaariveergudel on esitatud Oskar Kuninga mälestusi tõlkijast Harald Lepikust. Raamatutest on kriitiku pilgu all Aino Perviku luuleraamat «Kellavalaja» (rets. Julius Ürt), Lilli Prometi «Taputligake» (Aino Perviku), Endel Nirgi «Avaru- mine. Vaatlusi eesti romaani arenguteelt» (Pärt Lias) ning A. Hussari, A. Krikmanni ja I. Sarve «Vanasonaraamat» (Vaina Mäki). Arvo Laanest tutvustab Hollandis kirjutatud Euroopa keeleatlast. Ringvaates kirjutab Oleg Muti mälestuseks Heino Liiv, Kersti Merilaasi mälestuseks Paul-Eerik Rummo. 64 lk. Hind 45 kop.

«EKRAAN» nr. 3 ja 4.

Neis tehakse juttu «Tallinn- filmi» dokumentaalfilmidest «Tõc» (rež. Toivo Elme) ja «Arei-g» (stsenaarist ja režissöör Valeria Anderson) ning nukufilmist «Vägev vähk ja

ahne naine» (rež. Aarne Ahi), samuti M. Gorki nim. Stuudio filmist «Tulnukate laev», milles ühe keskseima tegelase osa kehastab Raivo Trass. Kokku 60 lk. a 25 kop.

ПРОБЛЕМЫ ЭТНОСКО-
РУССКОГО И РУССКО-ЭТНО-
СКОГО ДВУЗЫЧИЯ (НА
МАТЕРИАЛЕ ЭТНОСКОЙ
ССР).

Kogumik sisaldab kuus tööd. Autorid: E. Päll, N. Karotam, V. Mürkhein, O. Vaher, M. Rebane, E. Veskimägi, L. Laidla. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Eesti NSV venekeelealase teadustöö koordineerimise nõukogu väljaanne. Trükitud 500 eks. 108 lk. Hind 1.10 rbl.

BIOSÜSTEEMIDE KOOSEK-
SISTEERIMISE TEORIA. XII
teoreetilise bioloogia kevad-
kooli (16.—19. mai 1986, Hobu-
laid) teesid.

Schola biotheoretica XII. Kaas: Einike Laidla. Eesti NSV TA Eesti Loodusuurijate Seltsi teoreetilise bioloogia seksiooni ja Tartu Riikliku Ülikooli ÜTO teoreetilise bioloogia ringi väljaanne. Trükitud 400 eks. 168 lk. Hind 1.40 rbl.

VALIK NÕUKOGUDE KIR-
JANDUST.

Annoteeritud soovitusni-
mestik «Loomingu» Raamatu-
kogus 1957—1971 ilmunud
teoseid. Väljaanded on jaga-
tud temaatilistesse gruppidesse: «Nõukogude võimu algus-
aastad», «Suur Isamaasõda»,
«Muutused külaluses», «Inime-
ne ja loodus», «Eneseleidmine», «Noorsooproblematika»,
«Armastusteema» ning «Auto-
biograafiline ainekust». Koos-
tanud E. Riet. Fr. R. Kreutz-
valdi nim. Eesti NSV Riikliku
Raamatukogu väljaanne. Trüki-
tud 700 eks. 28 lk. Tasuta.

Sirje Mets. TARTU. Ülikooli-
linn.

Rohke pildimaterjaliga rei-
sijutt tutvustab enam kui
950-aastase Tartu minevikku
ja tänapäeva. Toodud on Tar-
tu muuseumide ja teadusajut-
tuste iseloomustused. Kunsti-
lised kujundanud T. Tali. Kir-
jastus «Perioodika». Trükitud
18 000 eks. 80 lk. Hind 1.20
rbl.

T. Казеяну, X. Кубо.
С. Мазик. СБОРНИК ГРАМ-
МАТИЧЕСКИХ УПРАЖНЕ-
НИЙ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛ-
НОЙ РАБОТЫ В ЛИНГВИ-
СТИЧЕСКОМ КАБИНЕТЕ.

Illustratsioonid M. Kalling, kaane kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 2500 eks. 244 lk. Hind 70 kop.

Kaalu Kirme. KUNSTIAJA-
LOO KURSUSETÖÖ KOOSTAMI-
NE. Metoodiline juhend. Ku-
jundanud K. Tormis, E. Viide
nim. Tallinna Pedagoogilise
Instituudi väljaanne. Trükitud
1000 eks. 20 lk. Hind 5 kop.

«EESTI KOMMUNIST» nr. 5.
Avaldab juhtkirja «Suure
muudatuste aeg» ning rub-
riigi «Viime ellu NLKP XXVII
kongressi otsused» kolm ar-
tiklit: EKP Keskkomitee põllu-
majanduse ja toidujäätmete
osakonna juhataja Ilmar
Kallase «Maaelu sotsiaalse
arengu kiirendamiseks», maj-
dr. prof. Uno Mereste «Inten-
siivarengu dialektika» ja
Eesti NSV tervishoiu- ja
prof. Väino Rätsepa «Partei
sotsiaalpoliitika oluline lõik».
Rahvuskultuuri teadustö-
sest mõtlemisest ja lähenem-
isest kirjutab ajal-dr. E. Ja-
nson, teemal «Tõde sõna
laenu vastus» võtab sõna Ees-
ti NSV teeneline juurist Jüri
Kalle, seoses Valgevene NSV
kirjanduse ja kunsti päeva-
dega vastab toimetuse küsi-
musele Valgevene NSV Kir-
janike Liidu juhatuse esime-
ne sekretär N. Gilevits jne.
64 lk. Hind 25 kop.

VETELPÄASTE.
Meenutusi vetelpäaste esi-
mest kolmest aastakümnest
Nõukogude Eestis.

Eesti NSV Vetelpäasteühin-
gu Keskkomitee väljaandes
on antud põgus ülevaade ve-
telpäastealase tegevuse areng-
ust ning vetelpäastele mit-
mepalgelistest ettevõtmistest
kolme aastakümne jooksul. Il-
lustreeritud fotodega. Koosta-
nud Eli Kaldma, kujundanud
Kersti Tormis. Kirjastus «Val-
gus». Trükitud 2000 eks. 88
lk. Hind 45 kop.

«BIOLOOGIA» nr. 2 (35).
Eesti NSV Teaduste Akade-
mia Toimetised. Avaldab tosin-
kond artiklit ja lühimurde,
nende seas ülevaated Eesti
NSV Teaduste Akadeemia 39.
aastakoosolekust (aprillil
1985), akadeemia pidulikest
koosolekust (mais) ja üldkoogu
koosolekust (juunis 1985). 92
lk. Hind 90 kop.

«NÕUKOGUDE NAIN» nr. 5.
Loeme veerge ehtemeister
Lilian Linnaksist, Lilli Pro-
meti värse, Peeter Toominga
kõnelust «Mida teame eesti
naisõitnikest» jm. 32 lk.
Hind 35 kop.

«ARTIKLITE JA RETSEN-
SIOONIDE KROONIKA» nr. 1.
Jaauar 1986. ENSV riiklik
bibliograafianimestik. 224 lk.
Hind 65 kop.



Hommikul ärgates märkas Ludvig Vann õudusega, et ta vasem kõrv oli öösel lukku läinud. See veel puudus! Niigi oli Ludvig igal õhtul enne uinumist hirmu täis, et kas ta ikka ärkab iseendana või on hommikuks muutunud kellekski teiseks. Sest öösel väljus ta omaenese kontrolli alt. Nii ütelda — kaotas enesevalitsuse. Siis ei olnud ta võimeline juhatama iseennast — ega orkestrit. Või kui, siis unes. Mis polnud päris. Seda teadis mees ka unes. Väga-väga tah-tis ta jääda selleks, kes ta on.

Kõrva lukkumine pole ju kes teab mis õnnetus — võib juhtuda hullema. Näiteks läheb lahti kõht või ununeb koju taktikepp — aga Ludvig, nagu juba öeldud, oli dirigent. Orkestrijuht. Ja igal õhtul ootas teda ees kontsert. Ootas 16 esimest viiulit, 12 kuni 14 teist viiulit, 10 kuni 12 vioo-lat, 8 kuni 10 tsellot, 6 kuni 8 kontrabassi, 3 flööti, 2 kuni 3 oboed, 2 kuni 3 klarinetit, 2 fagotti, 4 metsasarve, 2 kuni 3 trompetit, 3 trombooni, 1 tuuba, 2 kuni 4 löökpilli ja 1 harf. Tema üheainsa taktikepi all pidid need 74 kuni 87 pilli mängima kui üks mees!

Ülev on dirigendi amet, mõtles Ludvig, veel suuremad ta ohud. Mees kujutles, kuidas ta oma taktikepikesega sunnib vaikima needki, kes mängivad esimest viiulit. Aga kuri haigus ei hooli ka juhtidest! See rõõvib meilt kõige andekamadki. Võtame näiteks kraanajuhi. Ja Ludvig võttiski. Kraanajuht poleks oma umbes kõrva tähelegi pannud. Kas ei ole ükskõik, kummast kõr-vast tungib sisse «viira», kum-mast «maina»? Aga Ludvigi-taolise võib see õnnetus hävitada. Kannatlikult hüples mees vasakul jalal, mudides ühtlasi oma kõrva, kuis raat-sis. Aga ei midagi. Vastuta-suks tundis vaid, kuidas kuul-mine ka paremast kõrvast ka-duma hakkab. Siis heitis pi-kali ja valas kõrva kuuma õli täis. Nüüd hakkas teine kõrv pilli lööma. Umbes nii tuge-vasti, nagu 6 kuni 8 teist viiu-lit ja 1 kuni 2 trompetit kokku.

Et säilitada seda vähest, mis alles, lõpetas Ludvig ravikuuri ja istus kurvalt voo-diservale. Mis nüüd küll saab? Viimases hädas püüdis Lud-vig õpetust võtta ajaloost. Talle meenus kuulus nime-kaim, kes kurdinagi surema-tust komponeeris. Aga ta ei

LUDVIGI SUUR SÜMFOONIA

pidanud ise ette kandma! Jah, ühtegi kõrvast kurti di-rigenti ajalugu Ludvig Van-nile näitena ei pakkunud.

Loomult optimistina hakkas Ludvig nüüd kokku arvama oma töökorras olevaid meeli. Nina oli tal juba eelmisest kevadest nohus, lõhna ega maitset ei tundnud. Kuulmi-sega, tähendab, polnud ka kõige parem. Kohati jättis kompiminegi soovida — nakk oli alatisest võõra partituuri lugemisest paksuks läinud. Kuues meel puudus täielikult. Nagu teistelgi. Aktiiva poole jäi vaid nägemine. Siin polnud vaja häbi tunda. Ta nägi nagu kass! Sellest oli siiani suurt tüli tõusnud. Tal poleks pruukinud ju näha, kuidas Vasem Kontrabass leinasümfoonia ajal «Sveiki» loeb. Aga raamat oli nii haarav, et ka Ludvig ei suutnud lõpuni lugemata jätta. Seda oli arvustus pa-haks pannud: «...mängib lei-namarssi, justkui rändaks Svejkiga Budejoviče ümber.» Ludvig oli mõne kontserdi ajal koguni erilisi nägemist vähendavaid prille kandnud. Nüüd tuli siis minusest pluss teha! Ludvig läks ja helistas onupoeg Amadeusele, kes ku-nagi koolis koorijuhtimist õp-pis.

NÄISTI

PARIM VAHEND PLEKKI-DE EEMALDAMISEKS! UNUS-TADA PLEKKIDE OLEMAS-OLU.

AVO TAMME

ÄRA HÜPPA TULIVETTE TUNDMATUS KOHAS!

MART UMMELAS

Piduliku erutusega tõusis Ludvig Vann orkestri ette. See vakatas Ludvig kummardas publikule — avantsiks. Küll pärast jõuab veel. Ko-putas taktikepiga vastu pulti, tõstis selle siis pea kohale — kepi, tähendab, — ja otsis pil-guga tagareast, löökpillide vahelt üles oma onupoja, kel-le ta sinna Sajaani trumma-rina peitnud oli. Onupoeg Amadeuse ülesanne oli liht-sate killast. Ta pidi pidama sidet orkestri ja maestro va-hel. Tagama, teisiti öeldes, ta-gasiside. Ludvig oli poisile otse välja öelnud: näidaku, kes jääb maha, kes ruttab et-te, kes tükib esile, kes jääb varju. Ühesõnaga — kes mis taktis mängib. Ja tehku seda kaks takti ette, et tema, Lud-vig, jõuaks õigel ajal oma ke-pikesega järele.

Ludvigi käsi langes ja or-kestrist kostis esimene mürt-satus. Kõik sujus, nagu pla-neeritud. Vahel Neljas Oboe küll varjutas oma puupilliga onupoja Ludvigi pilgu eest, kuid sellest saadi jagu vahe-ajal, kui Oboe poodi saadeti. Niisiis, kõik läks hästi. Onu-poeg Amadeus kippus küll lõ-pu eel ehk liiga silmapaist-valt Ludvigile takti ette löö-ma, vehkis kätega siia-sinna, justkui ta ees ei seisaks üks, vaid mitu Ludvigit. Poisikese asi. Aga ega see üldise edu seest vist välja paistnud. Juba tuli kätte viimane lehekül-g, varsti pidid kõik jälle koju saama — kui äkki Ludvigi kõrv lahti läks. Niisama oota-matult ja mõttetult kui hom-mikul lukkugi. Läks nii täie-likult lahti, et teisest kõrvast kadus pill ka ära.

Ja oma õuduseks kuulis Ludvig, et kusagilt kostab muusika. Seesama, mida män-gib tema orkester — ainult et kümme korda valjem ja kaks takti ette! Justkui halvatult langes Ludvigi taktikepp pul-dile, tema pillid, kõik 74 kuni 87 vaikusid — muusika aga, see teine, võimas, — kestis.

Ludvig pöördus. Kümne or-kestri suurune publik oli tõus-nud, pillid kätte võtnud ja mängis nüüd onupoeg Ama-deuse juhtimisel oma suurt sümfooniast. Mängis unusta-matult, geniaalselt.

Siis kostis selja tagant esi-mene ovatsioon. Ludvig kummardus orkest-rile.

TIIT KÄNDLER

ARNO VIHALEMM — omanõ-line luuletaja ja kunstnik — on sündinud 27. mail 1911. aastal Pärnus, õppis «Pallases» maali-kunstnikuks, aastast 1944 elab ja töötab Rootsis. Ta avaldas luule-tusi juba 1930. aastatel, neli ko-qu on ilmunud mere taga: «Kaja kivi südames» (1954), «Consola-tiones» (1961), «Tsoo-loogia ehk ingel lindudega» (1966) ja «Uhe keelega kannel» (1979). 1965. a. ilmus Tallinnas väike tutvustus-vihik «Uhe Pärnust pärit poee-di palgejooni». Arno Vihalemma esimene omanäitus oli 1955. Vi-halemm on edukalt kujundanud ka teiste raamatuid ja enda

luuletusi. 1975 avaldas ta naljaka ülevaate «Kunstnik eesti kirjan-duses».

Vihalemm tuli luulesse arbuja-te tähe all, ent tal ei jätkunud küllalt solidsust. Teda tõmbas «torupilli ja laadakära maailma». (Vt. T. Liivi artiklit «Looming» nr. 5, 1986.) Ta narriski ära kõr-ge poeesia, lõi aga asemele uue, täiesti originaalse stiilimurraku. Vihalemma luule on eesti luule-traditsiooniga tihedasti läbikas-vanud lõbus-velde-kurb mäng, mis suubub retrospektiivi. Nõn-da on ta kõnekas ühenduses ka kodu-Eesti luulesuundumustega.

ARNO
VIHALEMM

LOOMALOOD

1.

Mind nagu voonakest tunti,
kuid minus on hullu ja hunti.
Sada kemplevat sikku
minus on ülestikku
ja nende olevikku
ükski oinas ei riku.

Aga mu lõvi magab
kulunud kardina taga.
Telgi ees usinasti
ahv väntab leierkasti.

SEMIKOOLON

Koma komistas ja kukkus
punkti otsa, kui see tукkus.
Ärkas, ehmus, üles kargas
punkt ja hüüdes: Vargad! Vargad!
kargas koma kukile.
Nõnda punkt sai pukile.

Aga õpetus sel lool on:
Ära hüppa, kui sa ärkad
unisest peast kõrgele!
Kukud mõne koma otsa,
enne veel kui ise märkad.
Sinna jäädk. Ja siis oled
kogu elu takkaotsa
ainult pool- ehk
se m i-koolon.

SÕBRAD

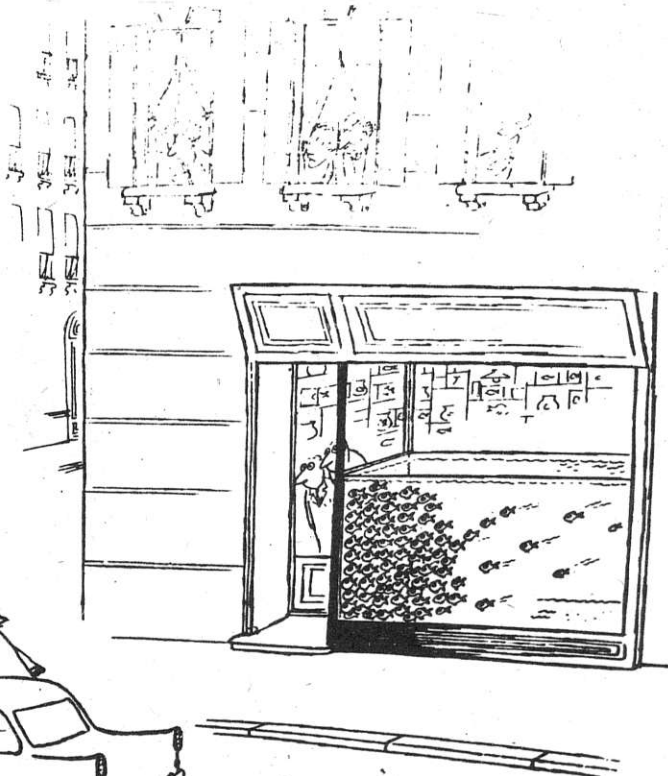
Sõber sõbra sõi,
naha turule tõi,
selle maha jõi
ja takkapäele siis praalis
kui õilis on see,
kel sõbra portree
on kummutil kuldses ovaalis.

ARTISTI EPITAAF

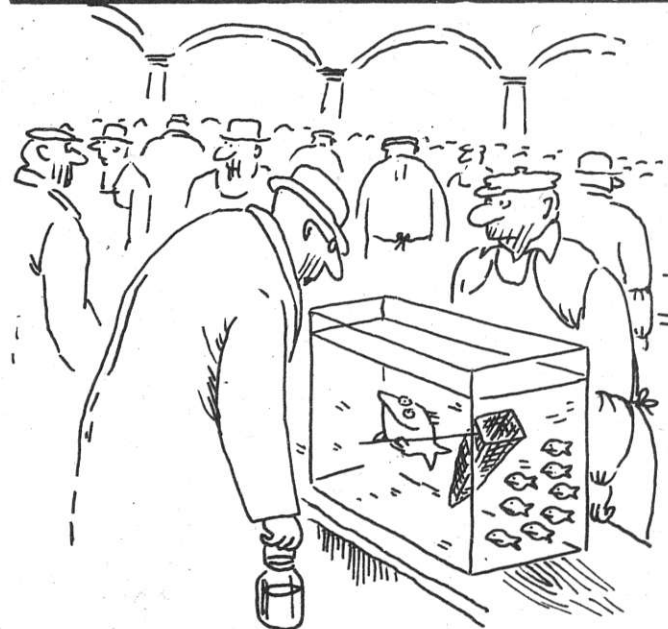
Tahtsid hoida kõrgel
Kunsti kuldset plagu,
aga plaguvarrega
said järjest vastu magu.

Puhka, vennas, vaevast
maa ja mulla süles.
Vaim läks vastu taevast
liputagi üles.

2 vesist nalja



SEMPE (PRANTSUSMAA)



VIKTOR BOGORAD



«СЕРП И МОЛОТ»
(«Серп и молот»)
Минск 69786

TOIMETAJA
TOIMETUSE KOLLEGIUM: E. ANUPOLD
(toimetaja asetäitja), V. HERKEL, J. KANGI-
LASKI, K. KIISE, M. MIKIVER, I. MOSS,
L. REMMELGAS, J. RÄÄTS, A. TAMM, I. TORN,
P. UUSMAN, D. VAARANDI.

I. RATTUS
ANUPOLD
KANGI-
LASKI,
MIKIVER,
MOSS,
REMMELGAS,
RÄÄTS,
TAMM,
TORN,
UUSMAN,
VAARANDI.

Toimetuse: 200 031 Tallinn, Gagarini pst. 30, postiaadress: 200 090 Tallinn. Peapostkontor, postikast 388. Telefonid: toimetaja — 44 14 16, toimetaja asetäitja — 60 19 24, vastutav sek-retär — 60 17 03, publitsistika- ja kultuuritöö osakond — 44 30 05, kunsti- ja huumoriosa-kond — 60 19 05, kirjandusosakond — 60 18 83, muusikaosakond — 60 18 22, teatriosakond — 60 12 46, masinakiri — 60 27 93. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kol-meis kuuks 1 rubla ja 29 kop. Üksiknumbri hind 10 kop. Väljaandja kirjastus «Periodika», Tallinn, Pärnu mnt. 8.
«Серп и молот» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческих союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика», Таллин, Парусное шоссе, 8.
EKP Keskkomitee Kirjastuse trükitööd, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.
Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 72 000.

MB-05758

Tellimise nr. 2102
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10